

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

ГОД. XVII

КНИГА 7

Редакторъ: Д. ПРАВДОЛЮБОВЪ

Издава:
СТ. АТАНАСОВЪ — СОФИЯ
ул. Неофитъ Рилски, 36

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. ОТЪ ТЕОРИЯТА ЗА ПРАКТИКАТА:

1. Г. Червенковъ — Ти носишъ фа-
кела на Прометея и любовта
на Христа	401	7. Д. Н. Дочевъ — Едно посеще-
ние въ опитното климатическо
училище край гр. Берковица	416
2. Методий Н. Мариновъ — Идеа-
лизмътъ на провинцията като
факторъ на българската кул-
тура	403	8. Ева Илкова — Училищното ра-
дио въ Чехословашко	423
3. Ат. Сугаревъ — Болно със-
ловие	405	9. Мих. Д. Николовъ — Изборъ
на учебници	428
4. Йорданъ Запряновъ — Учи-
тельтъ като условие за успѣш-
но обучение	407	10. Вълчо Вълкановъ — Полза и
развой на нашата детска ли-
тература	431
5. Д. Правдолюбковъ — Душата
на учителя (фейлетонъ)	409	11. Мара В. Тончева — Учебното
лукънче на Виолино Примо	437
6. Г. Симеоновъ — Дидактичниятъ
трагизъмъ въ нашата програма	414	12. Коста Финджиковъ — Годиш-
нитъ беседи	439

II. НАШИТЕ УЧИТЕЛИ-ПИСАТЕЛИ:

1. Николай Вълевъ — Стефанъ С. Султановъ	428

III. ЛИТЕРАТУРНИ СТРАНИЦИ:

1. Борянинъ — Псаломи (стихо-
творения)	440	2. Ст. С. Султановъ — Кошмаръ	441
		3. Мара Ив. Войчева — Мечкарче	445

IV. ОТЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА:

1. Д. Първановъ — Наизустяване
стихотворението „Дѣдо мразъ“	446	5. Пеша В. Логинова — Пропуск-
ната частъ отъ лекцията ми
въ кн. 6	454
2. Вас. П. Нешевъ — Лазаровденъ	454	6. Софка Ф. Карлсонъ — Очаро-
ванието отъ първото цвѣте	455
3. Вас. П. Нешевъ — Връбница	449		
4. Д. Василева — Нашата пѣсень	453		

V. ИЗЪ ЖИВОТА И УЧИЛИЩЕТО:

1. Ст. Сталевъ — Великденски
даръ на организираното учи-
телство	457	3. Ан. В. Атанасова — Тѣхната
пѣсень	460
2. Стефана Арнаудова — Зрънце
отъ огърлицата ми	458	4. Т. Миневъ — Да създадемъ кул-
турни традиции въ селото!	411

VI. УЧИЛИЩНИ ПРАЗДНИЦИ И РЕЧИ:

1. Недѣлчо Беневъ — Мѣрило за
културностъ	463	3. Донка Василева — Да ценимъ
добритъ и полезни книги	465
2. Калчо х. Миневъ — Къмъ про-
свѣта и самообразование!	464	4. Пламенъ Огняновъ — На лозур-
нитъ очички	466

VII. КНИЖОВЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ:

1. Дешка Райнова — Въ защита
на единъ отъ сътрудницитъ на
сп. Педагогическа практика	467	3. Стоянъ Илиевъ — Родина, сбор-
никъ за забави отъ Асенъ Ман-
чевъ	470
2. Дешка Райнова — Перникъ,
градътъ на черното злато	469		

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

Г. Червенковъ — София

Ти носишъ факела на Прометея и любовта
на Христа

(По случай празника на българския учителъ)

... Началото бѣше мракъ, и мракътъ бѣше начало. . . Човѣшкиятъ духъ стѣнѣше отъ мжка, но нѣмаше кой да му помогне, защото боговетъ бѣха високо — на Олимпъ. Изтѣгаха се тѣ въ мраморенъ дворецъ и пиеха нектаръ отъ златни сѣдове. Радваха се на топлината на огъня и се забавляваха съ мжкитъ на човѣшкия образъ. Едничкъ Прометей възнегодува:

— Нима не чувате тѣхнитъ писъци? Дайте имъ вжленче отъ вашия огънь, за да победятъ звѣра и приематъ човѣшки образъ. Има ли сега разлика между човѣка и животното?

Гласътъ на Зевса загърмъ:

— О, ти, неспокоенъ духъ! Знай, че огънятъ е само за боговетъ! Иначе, каква ще бѣде разликата между хората и насъ?

Дивъ гнѣвъ пламна въ очитъ на Прометея. Докато се веселѣха боговетъ, грабна факелъ, запали го и слѣзе въ низинитъ на мрачната земя. Подаде го на първия човѣкъ и му поржча: „Пламъкътъ е слабъ, но ще ви сгрѣе, защото е запаленъ отъ огъня на боговетъ. Пазете го да не изгасне!“. Когато го видѣ човѣшкиятъ родъ възликува. То бѣ лудешка радостъ на слѣпецъ, прогледналъ за красотитъ на всемира. . .

Олимпъ потрепера отъ гнѣва на боговетъ. Прометей, смѣлиятъ носителъ на свѣтлината, бѣ окованъ въ вериги за скалитъ. . . Но духътъ му боговетъ не можяха да оковатъ. . .

Следъ вѣкове тозъ горди духъ запъ чрезъ устата на Ваймарския пѣвецъ:

... „Съ димъ облаченъ завий Зевсъ своитъ небеса
и мълнии мълтай, колко щришъ, връзъ джбе и планински висоти!
Но нѣма да разклатишъ ти земята, ни мойто огнище,
чийто огънь, завистъ и злоба будятъ въ твоята душа...

— — — — —
Днесъ азъ твърдо тукъ стоя и творя човѣци по свой образъ,
родъ по сърдце и духъ менъ подобенъ:
да страда, да се радва и да те презира, както азъ!“...

Доволенъ бѣше Прометей: Сократъ, Платонъ, Аристотелъ
— стотици негови замѣстници — достойно разнасяха факела
на свѣтлината.

... Минаха години отъ тогава... Пламъкътъ на Прометей
свѣтѣше въ човѣшкитъ души, но не сгрѣваше сърдцата... Най-
сетне дойде Той — синътъ на дърводѣлеца. Очитъ му излж-
ваха свѣтлина, а сърдцето — топлина. Тѣли отъ хора се
трупяха около Него, за да ги стопли словото Му. И стана
чудо! Великиятъ учитель посъ въ тѣхнитъ сърдца зърното на
обичѣта.

— „Обичайте се като братя!“ — рече Той.

И жетвата бѣ богата: отъ зърното на обичѣта загорѣ
пламъкъ въ човѣшкитъ сърдца...

— На човѣшкия родъ не трѣбва обичъ!.. — възроптаха
книжовници и фарисеи. Тогава кому ще продаваме меча ни
омразата, оржсието на изтрѣблението?..

Хванаха великия Учитель и го разгнаха... Но Неговата
уста не млъкна. Ученицитъ му трѣгнаха по свѣта да съятъ
срѣдъ народа неговитъ зърна на обичѣта... Наследникътъ на
Прометея стана наследникъ на Христа...

И днесъ, следъ хиляди години, ти, учителю на народа,
разнасяшъ факела на Прометея, за да освѣтишъ и най-тѣм-
нитъ кѣтчета на човѣшката душа. Самъ беденъ, въ нищета,
разнасяшъ най-скѣпнитъ богатства на духа, които нѣкога Бо-
гочовѣкътъ ти завеща.

Тогава, защо се чудишъ, че днесъ, на твоя праздникъ гръятъ
тѣй ведри небесата? — Това сж синитъ очи на Назарянина,
коишо ти се усмихватъ, че възриши скромно неговото дѣло.
Не ти ли спомва златния свѣтильникъ на слънцето факела на
Прометея, чийто пламъкъ не загасна въ твоитъ рѣце?

Не напразно народътъ ти е далъ името „Учителю!“, съ
което е наричалъ само Него — Спасителътъ на човѣшкитъ
души. Колко обичъ, каква топла ласка излчва това име!

Презъ нашето тѣмчо робство то бѣше свѣтло знаме за
народа... Дойдоха дни на свобода, а после — на покруса. Въ
ония тежки часове на изпитание много лѣжливи кумири и зна-
мена народътъ потѣпка. Но... блѣсъка на твойто знаме не
потѣмнѣ...

И днесъ, въ деня на твоя праздникъ, учителю, издигни
по-високо знамето священно! Предъ него всички ще преклонятъ
глава, защото то е свѣтло, чисто като усмивката на утрешния
день — детето на народа. Излчвай свѣтлина, повече свѣтлина!

Методий Н. Мариновъ — София

Идеализмътъ на провинцията като факторъ на българската култура

Всѣки културенъ българинъ се е замислювалъ върху приноситѣ на провинцията въ културната съкровищница на народа ни и съ право, може би, е осъждакъ, че тя (провинцията) е историческа съпътница на столицата, и че въ времена на робство, народно обезличаване, тя първа е вдигала гласъ за новъ свободенъ животъ на народа, когото е закърмила още отъ хилядолѣтия съ устремъ къмъ духовенъ животъ и материални придобивки. Може да се посочатъ безброй имена на творци въ наука и изкуство, на оржжиеносци за свобода на родни поля и балкани, на самоотвержени труженици, хвърлили здрави семена на просвѣта и национална свѣсть въ тучнитѣ недра на провинцията. Нѣщо повече: писатели, поети, люде на науката въ разнovidнитѣ ѝ отрасли най-първо сж засукали нейното млѣко, нейнитѣ стремежи и идеали, и после дошли въ столицата, тѣ не могатъ да скжсатъ съ провинцията, която ги зове като тѣхна рожденна майка въ своитѣ скути. И ние виждаме по силата на това душевно притегляне именити наши учени и писатели да бродятъ изъ провинцията да изнасятъ сказки предъ жадна публика, въ чиито гърди пламти идеализмъ, присжщъ само неи. Тамъ, долу въ ннзинитѣ, всѣко село и градъ се стреми да си създаде културна атмосфера. Зиме — театрални представления, сказки, събрания по кооперативни и стопански въпроси, коледуване и пр.; всичко това, устройвано въ провинцията, открива нейния културенъ обликъ. При това, като вземемъ предвидъ труднитѣ условия за работа тамъ, можемъ да таксуваме проявитѣ на провинцията като подвигъ.

Наистина, внимателниятъ погледъ не може да не разкрие въ провинцията крилатиятъ ѝ идеализмъ. Напр.. вгледайте се въ извънучилищната дейность на народния учителъ, когото ще видите тамъ и като читалищенъ деецъ, и като кооператоръ, и като театралъ. . . И като че ли културтрегерскитъ кръстъ по-сладостно тежи и се забива въ нараненитѣ плещи, когато има да се преодоляватъ повечко препятствия. Тогава изпълнениятъ дългъ носи по-бистро морално удовлетворение и ново насърчение за нови победи въ царството на духа.

Изхождайки отъ това апостолско начало въ живота на провинцията, ние лесно намираме обяснението, защо тамъ, въ нейнитѣ дълбини, израстватъ по-естествено обдарени нейни чада като общественици и водачи на своя народъ. Безъ да се спущамъ въ подробно изброяване на имена (което не е моята цель), достатъчно е да спомена факта, че възкресителитѣ на духовната и политическа свобода на народа ни, следъ петвѣковно робство, сж героични българи — израстнали въ дълбокитѣ недра на родния Балканъ и другитѣ кжтчета на изстрадалата ни Родина. Всѣки отъ насъ знае, що значатъ за българската култура имена като Копривщица, Калоферъ, Елена, Струга, Света Гора. . . Отъ тѣзи светилища избликва живата вода на българския духъ, който по после записа съ огнени слова въ страницитѣ на новата ни история епопеята на Шипка. Отиваме по-далечъ и

смѣло твърдимъ: *Всичко по-способно и по-значително въ културния животъ на столицата е дошло отъ провинцията, дето първомъ е получило своето кръщение не само за слово, но преди всичко за дѣло.*

Не поникна ли българското школо на новото време въ тъмнитѣ килии на манастиритѣ, възправени като вѣковна стража по далечнитѣ краища на родната земя? Не покълна ли най-първо българското четмо и писмо, заровено вѣкове наредъ въ пепелта на робството, изъ затѣнтени селца и колиби, за да обхване после изцѣло пробуждаща се България? Ето, просвѣтата — най-мощното оржие на единъ народъ за напредѣкъ, пламна отъ провинцията и потикна цѣль народъ къмъ духовно пробуждане и политическо освобождение.

Не е ли народътъ, потъналъ въ недрата на провинцията, който въ минути на скръбъ или радостъ е създавалъ чудно хубави пѣсни, приказки, сказания? И не малко наши поети и писатели гребѣха и продължаватъ да гребатъ отъ извора на народното творчество? Мислими ли сж като поети напр. единъ Ботевъ или Вазовъ безъ сюжетността и вдъхновението, черпени отъ народната поезия? Можемъ ли си представи какво биха стрували идилиятъ на единъ П. Ю. Тодоровъ безъ кърмата на бисеритѣ отъ народната речъ? Виждаме и въ този случай само потвърждение на основната ни мисль: *Провинцията дълбоко е ударила печата си върху българската култура, като съ своитѣ вѣковни въжделения и традиции е дала и дава тонъ и на политическия ни животъ.*

Бихме отишли по-далечъ. Въ наши дни ние виждаме провинцията да засилва своя походъ за нови духовни и материални постижения. По села и градове се построиша и строятъ модерни училищни сгради, проведоха се и модерни водоснабдявания, благоустроиша се дори и села, които добиха физиономия на градовца, впрегна се водната стихия, и хиляди ношни слънца — електрически крушки — грѣйнаха изъ провинцията. Тамъ вече започна и трѣскава радиофикация. Днесъ и въ най-затѣнтеното село има инсталирано радио. Тази чудна придобивка на днешната техника придобива двойно значение въ провинцията. То играе и друга роля: сближава столицата и провинцията, прави ги недѣлими части отъ едно и сжщо тѣло. Това сближение е отъ първостепенна народностна важность. Въ тази насока благодатна работа се върши и съ устройванитѣ народни събори, гостоприемни седмици, екскурзии съ намаление и пр. Съ това държавата сложи едно здраво начало за премахване отчуждението и сдържаността между центъръ и периферия.

Така сложенъ и разглежданъ до тука въпроса, ни поставя следната задача за разрешаване отъ младото поколѣние: *да спуща все по-здрави мостове между столица и провинция, изживявайки и последния остатѣкъ отъ локалния патриотизмъ — спирачка за национално обединение.* Защото въ края на краищата, понятията столица и провинция се сливатъ въ общото име България. И ако за образность приемемъ, че столицата е мозъкътъ ѝ, то провинцията е грамданото ѝ сърдце, което отъ вѣкове пулсира и изтласква все нова кръвъ къмъ гнѣнитѣ на този мозъкъ, за да го подхранва и подтиква къмъ нови успѣхи.

Ат. Сугаревъ — учителъ

Болно съсловие

Печатътъ неотдавна съобщи, че отъ учителитѣ занапредъ ще се изискватъ медицински свидетелства по специаленъ образецъ; *задължителни ще бжде и рентгенизацията*.

Всичко това се налага, защото се било установило, че *по-голямата частъ отъ учителитѣ постигнали на работа болни*.

Това би трѣбвало да накара обществото да се интересува и мѣродавнитѣ фактори да се стреснатъ. Защото съвсемъ не е радостно обстоятелството, че подрастващитѣ поколения сж предоставени на една физическа израждаща се професия. Касаетъ вече не до незначителнитѣ и много пжти презирани „даскали“, а — за опазването и закрепването капитала на нацията — младежта.

Време е вече всѣки да си зададе въпроса: „Защо така бързо се разболяватъ учителитѣ и не е ли неотложна нужда да се потърсятъ срѣдства за *предпазването* имъ отъ масови заболявания и ранна инвалидностъ?“ Подчертавамъ думата *предпазване*, защото що се отнася до лѣчението, не можемъ да не констатираме съ известно задоволство, че въ това отношение се прави доста много чрезъ създадения учителски санаториумъ, лѣчебнитѣ и почивни станции, както и чрезъ добре уредената здравна съюзна служба.

Съ горчевина, обаче, трѣбва да признаемъ, че чрезъ досегашнитѣ мѣроприятия е направено съвършено малко относно хигиената на учителския трудъ и предпазване учителитѣ отъ прѣкомѣрно изтощение и преждевременно грохване. Могатъ да се намѣрятъ много доводи, съ които да се оправдава необходимостта отъ натрупването на 50 до 65 ученици въ паралелка. Въ никой случай, обаче, не могатъ да бждатъ състоятелни и най-сериознитѣ доводи, щомъ тѣ сж въ пълно противоречие съ учебно-възпитателнитѣ и здравни изисквания. Излишно е да се доказва, че това натрупване на много ученици е съсипателно, както за ученицитѣ, така и за учителитѣ.

Иматъ ли представа ръководнитѣ институции, колко енергия е потрѣбна, за да може да се води успѣшно работа съ толкова деца? Да може да се овладѣе това множество отъ човѣшки сжщества, всѣко съ различни умствени заложби, съ противоположни духовни интереси; съ различно домашно възпитание, или по-правилно казано — невъзпитани; да имъ се предадатъ знания, като се направятъ свѣрхусилия, да бждатъ усвоени и асимилирани още въ сжщия часъ; да се въдворява дисциплина; да се създаватъ полезни навици и пр., — всичко това изисква толкова сили, че само този, който е ималъ „щастieto“ лично да се сблъсква съ непосилната учителева работа, може да има представа, колко тя е съсипателна. Въ никоя друга професия не се харчи така разточително психофизична енергия, както това става при учителската. Къмъ тежката работа трѣбва да се прибави замърсениятъ въздухъ, издишанъ отъ толкова много деца, прашната стая и задушавашата въ всѣко отношение атмосфера.

Бързото изтощение и ранното заболяване на учителитѣ се ускорява още повече отъ прекомѣрното увеличение на учебнитѣ часове. Да стоишъ дневно 5 часа правъ, при едно непрекъснато физическо

и душевно напрежение, това е толкова изтощително, че почти нѣма учителъ, та билъ той и съ най-здрава конструкция, който да не излиза последния часъ изъ класната стая съ замаяна глава.

Надъ всичко туй, задължително се ръководятъ ученически и черковни хорове, библиотеки, въздържателни, християнски и юнашки дружества, червенъ кръстъ, училищни кооперации и трапезарии, въ които учителитѣ не само дежурятъ, но въ много отъ тѣхъ и сами готвятъ на ученицитѣ. Преглеждането и поправката на стотици ученически упражнения, домашни и класни работи, идватъ да изчерпятъ напълно времето на учителя; който, все пакъ, трѣбва да намѣри възможность, като отнеме отъ съня си, да приготви лекциитѣ си за следния день.

На учителя не се позволява дори да си отдѣхне, като го *заставятъ* да вземе дейно участие въ всички обществени и културни инициативи. Тази му извънучилищна дейность се следи зорко и се оценява съ бележка, както се оценява често училищната му дейность.

На учителя се възлагатъ дори и унизителни работи. По законъ той се дава въ разпореждане на акцизния стражаръ за измѣрване вината и ракиитѣ. По-миналата година пъкъ ни заставиха да правимъ спалнитѣ и нуждницитѣ на хората.

На хиляди селски учители положението се отекчава още повече отъ това, че единъ учителъ обучава самъ 2—3 и 4 отдѣления.

Какво да кажемъ за учителкитѣ-майки, които трѣбва да се грижатъ и за своитѣ собствени деца, като много често нощно време бдятъ надъ тѣхъ, а денемъ съ рѣдко себеотрицание се отдаватъ въ служба на чуждитѣ деца? И учителката, която изпълнява върховенъ майчински и общественъ дългъ, работи наравно съ мъжа-учителъ и, въпрѣки всичко, не стои по-долу отъ него въ изпълнение възложенитѣ ѝ обязанности.

Никакъ не сж чудни твърденията на единъ отъ първитѣ наши хирурзи, че следъ 10 годишна служба жената-учителка представлява отъ себе си една развалина. Нищо по-справедливо, при тая нерадостна констатация, отъ искането ни, щото учителкитѣ-майки да иматъ право на пенсиониране следъ 15 годишна служба. Това, прочемъ, се оправдава и съ особеното състояние, въ което изпада жената следъ 40-та си година, когато започнатъ опаснитѣ смущения на климактериума.

Не бива повече да се търпи едно положение, при което всѣко претоварване и унижение за „даскала“ е допустимо. *Той не може да приеме и занаяпредъ да бжде считанъ за общественъ аргатинъ, който безропотно е длъженъ да понася всички случайни хрумвания на всевъзможни фактори.*

При това огромнитѣ тяжести, съ които е обременено учителството, се възнаграждаватъ съ заплата, не само крайно недостатъчна, но и обидна за високото учителско звание. Гола истина е, че единъ новоназначающъ първоначаленъ учителъ получава чиста месечна заплата 1500 лева, която фактически спада на 1400 лв., поради различнитѣ удрѣжки, които се правятъ. Какъ ще подкрепи своитѣ сили учителтъ съ тая нищожна заплата, за да може да отговоря на безбройнитѣ изисквания и задължения? Какъ ще изхрани той своето се-

мейство, та макаръ да го задоволява само съ хлѣбъ, подсладенъ съ соль и празъ?

Ние смѣло твърдимъ, че учителътъ не само живѣе въ недоимъкъ, но си и недояжда, гладува! Той вече не може да купи единъ килограмъ леща или фасулъ, за да свари една рѣдка чорбича на семейството си, тъй като и тия артикули поскъпнаха тройно.

А задоволяването на културнитѣ нужди? Елитътъ на българската интелигенция е поставенъ въ невъзможностъ да опреснява своитѣ знания, да обновява духа си, и е осъденъ на вегетиране.

Преди нѣколко години единъ министъръ на просвѣщението ни каза: „Много сте, та не можемъ да увеличимъ заплатитѣ ви“. Другъ министъръ добавя: „Учителитѣ, вмѣсто да искатъ по-голъми заплати, ще направятъ по-добре *да отглеждатъ свини*, за да подобрятъ своето положение“.

Трѣбва да се разбере вече, че учителътъ не живѣе и твори само за себе си. Той е свързанъ съ обществото, преди всичко чрезъ непрекъснатото си общуване съ ученицитѣ. Болниятъ учител е тежестъ за службата и за държавата. Той е опасенъ за децата, а отъ тукъ — и за цѣлото общество. Крайно навременно е да помислимъ за подобрене хала на учителя, за да подсигури по този начинъ правилното физическо и духовно развитие на младежта. Да се погледне на учителя съ нужното уважение и съ съзнание за неговото високо обществено предназначение, да му се подсигури сносно съществуване, и да бжде облекченъ въ работата. Да бжде подпомогнатъ въ усилията му да се издигне въ очитѣ на обществото, за да може спокойно и резултатно да върши своята мисионерска работа.

Йорданъ Запряновъ

Окол. учил. и-ръ — Асеновградъ

Учителътъ като условие за успѣшно обучение

Обучението предполага съзнателна, планомерна и целесъобразна дейностъ. Крайната целъ е чрезъ даденитѣ знания за редица обекти, събития, явления и др. и развититѣ сръчности, школьникътъ да се оформи като културна личностъ, способна да увеличава културнитѣ ценности на цивилизацията, да създава нови блага за човѣка.

При обучението ставатъ редица психофизиологични промѣни у ученика. Съвкупността отъ тия промѣни съставляватъ учебния процесъ. Последниятъ е много сложенъ, поради обстоятелството, че за да бжде резултатенъ, трѣбва да се спазватъ редъ условия.

Едни отъ тия условия се криятъ въ самия ученикъ, други — въ учителя, трети — въ училищната програма, четвърти — въ материалната обстановка: училище, къщи, сръдата и др.

Ние ще разгледаме учителя като условие за по-успешно обучение.

Учителят преди всичко трябва да бъде добър познавач на детската душа. Тя не е „*Табула раса*“. Детето не е „*малолетен човек*“. Постиганията на експерименталната детска психология и на генетичната напълно събориха тези теории за детската душа. Тия поуки поставиха проблемата за детето въ по друга светлина. Детето не е несъвършено същество въ функционално отношение, както се смѣташе, а единъ индивидъ приспособенъ отлично за свой *особенъ животъ*. Различава се отъ възрастния човекъ и въ физическо, и въ психическо отношение. То има свои нужди, свои начини на действие, свой собственъ миръ. Познаванията добива по свой маниеръ, а не по маниера на възрастния. То преминава отъ конкретнитъ къмъ отвлѣчениитъ факти чрезъ своя личенъ трудъ. Чрезъ свои усилия то асимилира частнитъ факти, за да дойде до общитъ изводи. И ако тия факти не сж изъ неговия детски миръ или най-малко нѣматъ приложение въ *неговия* животъ, колкото и да повтаряме „внимавайте деца!“, не можемъ да ги заинтересуваме, и часътъ ще протече съвсемъ нерядно и безрезултатно.

Но психологията, която виждаше детската душа като листъ бѣла хартия, бѣ и „психология на способноститъ“, защото разглеждаше душевната дейность, въображение, разумъ, воля и др. — всѣка отъ отъ които действува независимо¹⁾. Въ зависимостъ отъ тази теория програмосъставителитъ сж нагаждали и учебния материалъ така, че да развива отдѣлнитъ способности. Експериментитъ на генетичната и функционална психология, проведени отъ съвременнитъ психолози и педагози, дадоха нова светлина и по този тѣй важенъ за учителя проблемъ. Душата на детето не се състои отъ редица способности, действуващи независимо една отъ друга, а представлява едно цѣло, характерно съ своята динамика, съ своето непрестанно влѣчение къмъ дейность, съ своя творчески нагонъ.

Така учителятъ трябва да се запитва винаги преди да влѣзе въ учебната стая: дали тази духовна храна, която ще поднесе на своитъ питомци презъ часа, е подходяща за възрастта имъ, за фазата на развитието имъ: дали тя ще задоволи евентуално породилитъ се нужди и интереси у децата; кои упражнения сж най-подходящи да активизиратъ растежа имъ, да ги затрогнатъ, да ги развеселятъ, — въобще, да уталожатъ тѣхнитъ желания и да погълнатъ цѣлия имъ духовенъ интересъ и физиологични нужди.

Учителятъ трябва да се запита още: начинътъ, по който ще даде тая храна, ще проведе тия упражнения, дали не изхожда отъ гледището на свои интереси и удобства, пренебрегвайки тия на ученика. Винаги детето трябва да се поставя въ центъра на учебния процесъ. А за просвѣтения учителъ това е лесно постижимо. Той знае, че „както поповата лжжичка не може да живѣе извънъ водата подъ предлогъ да диша въздухъ, защото единъ день ще живѣе извънъ водата, така и детето не бива да се изважда отъ своя детски миръ и поставя въ тоя на възрастния, защото нѣкога ще живѣе като възрастенъ“. Детето *трябва да изживѣе фазитъ на детството*,

¹⁾ Вж. д-ръ Ед. Клапаретъ — функц. възпитание — стр. 10.

а добрия възпитател — да организира всички условия за по-приятно и по-целесъобразно изживяване на това *детство*, за едно ритмично развитие на детето въ физично и духовно отношение. Значи детето е центърът. За него е даден учител. Тоя *педоцентризмъ*, както го нарече американският психологъ Станлей Холъ, предполага детето да бже изходна точка на всички училищни дейности.

Познавайки добре психологията и физиологията на *детството* и съобразявайки се съ *него*, просвѣтениятъ учител винаги ще провежда резултатенъ учебенъ процесъ и неговото отдѣление ще има по-високъ успѣхъ. А да опознае учителятъ отдѣлението си не е толкова трудна работа, както нѣкои си въобразяватъ. Срѣдствата сж на лице. Децата си разкриватъ душата — своитѣ естествени нагони, влѣчения, наклонности, динамика и др. отлично въ игритѣ, рисункитѣ, ржчната работа, съчиненията, въ рецетиране на стихотворения, решаване задачи и т. н. Стига да има амбицията да се организиратъ тия срѣдства и системно използватъ.

Ако това не сме направили, то значи не обучаваме природосъобразно — нито пъкъ целесъобразно. Тогава за какво успѣшно обучение може да става дума?

Учителю, помни че надеждитѣ, които възлагатъ цѣлъ народъ върху тебъ сж голѣми. И съ право, защото ти си *душата на училището*, защото ти си едно отъ *най-важнитѣ условия* за успѣшното обучение.

Прочее, обикни детето, спечели му сърдцето, разбери *детството* и съ жаръ умѣло органирай срѣдствата, въ които то цвѣти, въ които ритмично се развива.

Така твоята дѣлнична работа ще бже действително творческа и ще те вдъхновява и стимулизира къмъ по-свѣтли хоризонти.

Д. Правдолюбовъ — София

Душата на учителя¹⁾

(Фейлетонъ)

Жителитѣ на с. Кривино отдавна знаяха, че учителътъ имъ е тежко боленъ и че скоро смъртъта ще го нагази — той почна да вѣхне, лицето му да тъмнѣе, снагата му да съхне, очитѣ му да не блещатъ. Въ хлѣтналитѣ и тѣсни гърди бѣше се загнѣздила суха кашлица и безмилостно ги разкъсваше. Селянитѣ го виждаха въ време на разходка, какъ сиромаштъ се спираше изнемошялъ на всѣки 20 крачки, за да си отпочине, и какъ продължително кашляше и хрочеше...

— Хубави дѣски цепи даскалътъ, — говорѣха си тѣ, — скоро ще му ги ковамъ.

— Изгълта му здравето това пусто училище! Изпи го тоя влаженъ зимникъ!...

Училището, наистина, бѣше тѣсно, низко, влажно, безъ душеме, съ малки прозорци, които не можеха да се отворятъ. При това бѣше и натѣпкано съ деца като сарделена кутия. Въздихътъ, даденъ отъ

¹⁾ По Браниславъ Нушичъ.

Бога да освѣжява кръвта, тукъ рушеше здравето, защото въ него живѣеха всички селски болести.

Учителтъ често влизаше въ споръ съ всѣки срещнатъ селянинъ, коя професия дава най-честни люде, и самодоволно, съ изправена глава и несъкрушима гордостъ заговорваше:

— Намъ, учителитѣ, принадлежи царството небесно. Ние сме най-некорумпираното съсловие. Войни ставаха, отъ насъ има ли нѣкой предателъ? — Не. Преврати се правиха и народни свободи се ограничиха пакъ безъ наше участие. Какви ли не золуми се записаха въ нашата история презъ последнитѣ 30 години и все пакъ нашето име остана чисто и неопетнено. Нашъ съпътникъ е само правдата, истината, красотата и наше оржие — честната мисль и правдиво слово...

— И пакъ се намѣри единъ вашъ водачъ — веднажъ го прекъсна единъ отъ селенитѣ — да ви обвини, че вашето съсловие само отъ 4 години било на фронта на държавата и за пробива на Добро поле едва ли не билъ виновенъ българския учител!!!

Единъ хубавъ Божи день, свършилъ работата си въ училището, учителтъ се върна въ къщи, легна на дъсчения си одъръ, спокойно затвори очи и умрѣ съ сладка усмивка на уста. Студениятъ му трупъ остана въ грижа на близкитѣ му, а душата му излѣзе на улицата, седна предъ портата и почна нетърпеливо да чака небесния пратеникъ да я вземе и понесе въ рай или ада.

Чака душата, чака, ала никой не идва.

— Що е това? — тя проговори. — Нѣма ли и тука да ми кажатъ: „Много сте“ и да ме оставятъ на пѣтя да плаша хората като нѣкой караконджолъ?...

Но произгледа сухото си мършащо тѣло, което бѣ я крепило до преди малко, позамисли се, разбра че нѣма да бжде толкова щастлива, ако вземе обратно пакъ земния пѣтъ, та си каза:

— Мерси! Да почна отново да се скитамъ отъ село на село, да треперя отъ кметове и инспектори, и да мълча като букъ, защото шомъ се обадя за нѣщо, веднага анкета, отстранение отъ служба, уволнение. Пъкъ и заплатата, едва стига само за десетина дни отъ месеца. Яйца, масло, сирене за мене пакъ да бждатъ лукъ и да опъвамъ по цѣли седмици зелевата чорба и праза-лукъ? Наистина, напоследъкъ ни увеличиха заплатитѣ съ по две кила бобъ отъ новата реколта, но... Не ща да се върна... Не!...

Душата на учителя започна отново да негодува:

— Да се върна обратно и отново да стана учителъ, да се храня само съ идеи и обещания? — Не. Наситихъ се вече на и тѣхъ... Въ другъ свѣтъ искамъ да отида! Да видя и тамъ, какъ се живѣе; дали и тамъ ще трѣбва да съмъ организиранъ и мисля по заповѣдь?.. Дали и тамъ нѣма да има насилие надъ свободната воля, мисль и съвестъ?..

Бѣше зима. Сухъ, заледенъ снѣгъ покриваше всичко. Студена сива мъгла се бѣ спустнала като покривало надъ градове и села. Дърветата пукаха отъ студъ. Жива душа не се мъркаше по улицитѣ.

Душата на учителя почна да негодува отъ мъжа и студъ. Но ето изъ мъглата се показаха, тичайки, двама непознати пѣтници. Тѣ така бързаха единъ следъ другъ, че по петитѣ имъ се вдигаше облаци снѣженъ прахъ.

— Бре, — каза душата сама на себе си, — дали не е инспекторът? Втасахме я! Днесъ е учебенъ день, и като отиде въ училището, ще го намѣри пусто. Кжде е учителътъ? Нѣма го. Умрѣлъ е. Какъ смѣ това да прави безъ разрешенъ отпускъ? И ето ти пакъ актове, глоби, дисциплинаренъ сждъ, уволнение. Сега ми е все едно...

Душата на учителя още не бѣше се свързала отъ страхъ и двата пжтници пристигнаха. Единиятъ отъ тѣхъ бѣше ангелъ, а другиятъ — дяволъ. Едва дишаха и двамата отъ умора. Тѣ не приеха и да се ржкуватъ даже съ учителя. Това го считаха за унижение.

— Извинявайте, драги приятелю, — започна дяволътъ най-любезно, — закъснѣхме. Кой знае колко си мръзналъ тука! Ангелътъ е кривъ за това. Е, да е нѣкой началникъ на отдѣление или главенъ инспекторъ, — ангелътъ ми казваше изъ пжтя, — да бързаме, а то учител! Учителитѣ сж научени да търпятъ. Да почака, каже, малко!

Учителътъ изгледа накриво ангела. Дяволътъ започна да се смѣ доволно, ехидно и да трие измръзналитѣ си ржце. На душата това се хареса.

— Вижъ колко билъ симпатиченъ господинъ дяволътъ! А пъкъ намъ долу на земята ни го представляватъ съ козя глава, рога, копита и опашка!.. Ехъ, че билъ веселякъ! Приятелю, желая да се запознаемъ!

Учителската душа протегна ржка.

— О, та ние отдавна се познаваме, — каза дяволътъ, стискайки ржката му и отново почна да се смѣ отъ сърдце. — Колко съмъ ти пакостилъ тамъ долу на земята чрезъ партизани и лоши хора. Прощавай!

Дяволътъ грабна за кръста душата на учителя, почна да си тананика една весела кръчмарска пѣсенъ и го повлѣче по небеснитѣ висини.

— Стой! Остави го! — извика ангелътъ заповѣднически, като нѣкой председателъ на столично училищно настоятелство. Изглежда да е отъ съмнителнитѣ. Да го заведемъ при св. Петра, за да му се прегледатъ смѣткитѣ. Горкиятъ, толкова много е страдалъ на земята! Може да излѣзе праведникъ...

— Да, много съмъ страдалъ, господа!

— Зная, че си страдалъ, — каза дяволътъ. — Вие учителитѣ сте голѣми наивници. Обичате да се хвалите само съ страданията си. Похвали ми се съ нѣщо друго — нѣщо, което си превъзмогналъ; нѣщо, което си постигналъ съ силата на волята си! Тайната за всѣко надмощие е волята. Напълно отъ волята зависи да секнатъ сълзитѣ или да потекатъ наново... Ангелитѣ сж като банковитѣ чиновници — смѣтки, та смѣтки! Човѣкъ умира, за да се отърве отъ смѣтки, а той те води пакъ за смѣтки. Не ти ли стигнаха смѣткитѣ по касаци, бакали, хлѣбари, банки и пр. Поне тука да те оставятъ на мира и да те отърватъ отъ смѣтки...

Ангелътъ издърпа душата на учителя отъ ржцетѣ на дявола и го отведе при Св. Петра, който въ едната си ржка държеше чувствителни аптекарски везни, а въ другата — грамаденъ ключъ отъ тежкитѣ желѣзни порти на достъпната за малцина проведенници райска градина.

Душата се изправи предъ свѣтлото лице на св. Петра, който

веднага съ дветъ си ръце пое везнитъ на човѣшкитъ сѣдбини. На дѣсна страна той постави всички добри дѣла на душата (ученически трапезарии, протести противъ произволитъ на власть, въздържателни дружества, помощи на бедни, добри дѣла и пр.), а отъ другата — всичкитъ му прегрѣшения презъ живота. Дветъ страни на везнитъ се изравниха по тегло. Св. Петъръ се позамисли, съ дѣсницата си поизглади дългата си сребриста брада и продума:

— Въ ада не бива да отиде тоя страдалецъ. Дѣсниятъ купонъ, който води въ рая, можеше да натегне и като нищо да влѣзе въ рая, но и тука той направи единъ голѣмъ грѣхъ: не ми се поклони.

— Той е отъ тия, които не обичатъ да се кланятъ на земята, — обади се ангелътъ.

— А какъвъ бѣше на земята?

— Учителъ.

— А-а-а! Учителитъ винаги сж били доблестни. Раятъ е за доблестнитъ. Влизай, момко! Влизай, но съ условие да мълчишъ, защото тамъ долу на земята много си приказвалъ. Ако проговоришъ три пжти, веднага ще те предадемъ на дяволитъ въ ада.

Св. Петъръ отвори райскитъ врата и душата на учителя влѣзе въ рая. Хубоститъ на райската градина бѣха безкрайни. Копринени килими се разстилаха на дълъжъ и ширъ и се губѣха далечъ задъ погледитъ. Навредъ мраморни и съ позлатени покриви дворци. По срѣдата течеше рѣка само отъ млѣко. Наблизо имаше едно пространно езеро, преизпълнено съ медъ. Планинитъ бѣха отъ пилафъ, а моретата — отъ кафе. По вѣчнозеленитъ клонки на дърветата день и ношъ лѣха пойни птици. Ангели тихо, но тържествено, съ химни славаха Твореца. Царе, владици и разни охранени люде се изтѣгаха край млѣчната рѣка. Райски хубавици лакомо гребѣха съ позлатени сѣдове млѣченъ каймакъ и го поднасяха на своитъ господари.

Душата на учителя поиска да седне между тѣхъ. Единъ отъ ангелитъ го дрѣпна и заведе въ една отъ най-крайнитъ алеи на райската градина.

— Какъ? — очудено и съ възмущение извика учителътъ. — Та и тука ли неравенство, както на земята?

— Продума! Брей, не може да се стърпи! — забеляза ангелътъ, който го придружаваше. — Ще обади на дѣдо Господъ.

— Робска душица! Каквото чуе и веднага го долага. Сжщо като на земята. Ехъ, какво съмъ патилъ азъ отъ такива...

— Внимавай! — обърна се пакъ ангелътъ. — Още два пжти като продумаешъ, ще бждешъ отведенъ въ ада.

Минаха се нѣколко дни. Душата на учителя недоволено се разхождаше по крайнитъ алеи и съ възмущение отправяше погледъ къмъ охолнитъ, които пируваха край млѣчната рѣка. Изведнажъ райската врата се отвори и влѣзе въ рая една жена, изнемошяла, боса и окжсана.

— Коя си ти? — я попита единъ отъ ангелитъ.

— Майка на 6 деца.

— Бѣгай, бѣгай, бѣгай навънъ! Ще искашъ да доведешъ и децата си! Тѣсно е! Нѣмаме мѣсто за толкова люде, — каза единъ отъ ангелитъ.

— Какъ? Нима и за майкитѣ нѣма мѣсто тука? — Взе да протестира учителѣтъ. — Шестъ деца е изгледала. Цѣлия си животъ е посветила на тѣхъ и вмѣсто признателностъ и благодарностъ е получавала само хули и оскърбления. Грѣховеѣ си тая мжченица е изкупила още на земята. Не! Ще намѣрите мѣсто за нея... Ако нѣма, азъ отстъпвамъ моето...

Единъ отъ ангелитѣ почна да я блѣска и тласка навънъ. Учителѣтъ като виде това, несдържано и съ възмущение извика:

— Какъвъ е тоя рай? И тука ли блѣската хората тѣй немилостиво, както на земята? Въ името на човѣщината и справедливостѣта протестирамъ най-енергично отъ дълбочината на даскалската си душа!

— Ето! Втори пжтъ продума. Брей, пакъ не можа да се стѣрпи, — закрещѣха ангелитѣ.

Учителѣтъ захапа устни и наведе глава.

— Внимавай! Само още една думичка и ти си вънъ отъ рая.

Душата на учителя се замисли. Само още една думичка и тя ще се раздѣли отъ рая. Всѣки день предъ очитѣ му се вършеха неправди, точно като на земята. Свикналъ тамъ вѣчно да протестира срещу всѣки порокъ, той тукъ едвамъ свиваше устни — мжчеше се да забрави наложеното запрещение. Следъ всѣки съмнителенъ праведникъ дебнѣше ангелъ-хранителъ — сжщо като на земята се пушаха тайни и явни агенти срѣдъ всѣки неблагонадеженъ...

Между ония, които заедно съ учителя бѣха подложени на изпитание въ рая, се мѣркаше и единъ осемнадесетъ годишенъ младежъ.

— Чудно! Какъ е изпадналъ тоя момъкъ въ рая? — запита веднажъ св. Петъръ, като обикаляше по ревизия между праведницитѣ.

— Сжщиятъ той се осмѣлилъ на земята да каже, че властѣта на тиранитѣ не е вѣчна, — смирено отвърна единъ отъ ангелитѣ.

— Та това не е никакво престѣпление! — извика нетѣрпеливо даскалѣтъ.

— Свърши се съ тебе, несчастнико! — обадиха се едногласно почти всички ангели. — Хайде въ ада! Тамъ ще бждешъ поставенъ въ котелъ, пѣленъ съ врелъ катранъ.

— А тамъ може ли да се говори свободно? — запита учителѣтъ.

— Разбира се, — отвърна единъ отъ ангелитѣ.

— О, шастие! Пустнете ме — не желая да живѣя тукъ. Предпочитамъ съ вѣкове да вра въ кипящъ катранъ, но да бжда свободенъ. *За едно общество свободата е това, което е здравето за всѣки човѣкъ отдѣлно. Ако човѣкъ изгуби здравето си, не ще може да се наслаждава отъ нищо на свѣта. Обществото, изгуби ли свободата си, линѣе и за него нѣма вече щастие.* Да се откажешъ отъ свободата си, значи, да се откажешъ отъ достойнствата на човѣка, отъ неговитѣ права и длѣжности...

Единъ отъ ангелитѣ запуши устата на учителя и той млъкна.

Следъ това учителѣтъ смѣло закрачи къмъ високитѣ порти на райската градина, съжалително поглежданъ отъ всички праведници.

Г. Симеоновъ — Видинъ

Дидактичниятъ трагизъмъ въ нашата програма

Характеренъ белегъ на традиционното обучение е количеството на знанието. Цѣлата и най-важна дейность на учителя се изчерпва въ предаване, колкото се може повече и разнообразни знания. Вѣрва се, че по този начинъ училището ще създаде по-умни, самостоятелни граждани, способни за творчески, стопански и културенъ животъ, способни да се справятъ бърже въ усложнялото се съвременно общество. Знанията и днесъ сж идолъ, предъ който се кланятъ мало и голѣмо.

Този недѣгъ на схоластичното обучение въ миналото и днесъ се шири изъ нашата училищна практика. На него робуватъ, и учители и ученици. Той суши мозъка и крехкитѣ физически сили на детето отъ първоначалното училище, та дори до гимназията, а ние учителитѣ неволно ставаме проводници на тѣзи предрасждѣци. Ние и днесъ слугуваме на знанието, като на самоцель: като се стремиме да предадеме, колкото се може повече уроци — количествено много знания. До втрѣсване ние предаваме и претоварваме детскитѣ сили съ цѣли грамади отъ факти, данни, събития и пр., като се извиняваме, че имаме материалъ много, а часове малко.

А въ прогимназията, дето всѣки преподавателъ работи независимо отъ работата на другитѣ си колеги — тамъ царува още по-голѣма претрупаностъ и разпокъсаностъ въ съзнанието на детето. Учителътъ гледа програмата, обширния и неизчерпаемъ материалъ, брой изминатитѣ часове и пресмѣта още колко му оставатъ до края на срока. Кѣмъ края на последното темпото на предаването се усилюва. Стига се до трагичното положение въ единъ часъ да се нахвърлятъ мислитѣ, идеитѣ и съдържатието на два урока.

Така тичайки отъ урокъ на урокъ, за да се изпълни програмата, учителътъ не дава възможностъ да узрѣ нито една идея въ съзнанието на детето; не му позволява да се наслади на красотата на човѣшката мисль; да се порадва на открититѣ лично отъ него знания. То е постоянно преситено, претжпкано съ духовна храна. Никога детето не е почувствувало жажда да научи нѣщо; да даде отговор на въпроси, които него интересуватъ. Вънъ отъ мислитѣ на учебника — то не може нищо да ви каже. Неговиятъ богатъ детски духовенъ миръ, като че ли е изчезналъ и е замѣненъ съ другъ, чужди на неговата възраст.

Горкото дете! Отъ сутринъ до вечеръ все чете, все напрѣга своята малка главица да научи онова, що сж писали хора съ голѣма култура, следвали висши училища; да запамети мислитѣ на историка-отдалъ се всецѣло съ любовъ на своята специалностъ, мислитѣ на географа, който е обиколилъ родната ни земя, разгледалъ е нейнитѣ

хубости и ги е изложилъ художествено въ учебника, по който детето денонощно учи и ще трѣбва да разказва урока въ училището.

Да живѣе материала — смъртъ на детето! За него, като че ли никой не мисли, и никой не държи смѣтка за възможноститѣ му да се справи съ купищата уроци. Трагично е неговото положение. Сили крехки, едва разцвѣнали духовни способности, трѣбва да погълнатъ и асимилиратъ културата на хора съ житейска опитност. Отъ всички ученици се изисква еднакво количество и качество на знанията, иначе присждата е обща: учителъ некадърень, ученици слабоумни.

Книжниятъ характеръ на училищната практика ни е довелъ до тамъ, че стигнахме парадоксалното положение да се изучава живата природа по картини и учебници. Отдалечихме се отъ ръководния принципъ да се учи живота за живота. Стигна се до тамъ, че училището е едно, а животътъ — друго. Между тѣхъ като че ли нѣма никаква връзка, като че ли се изключватъ единъ други.

И последствията сѣ на лице. Младежи — ученици — се самоубиватъ. Считатъ се излишни за живота; не намиратъ своето мѣсто въ него; неспособни да си намѣрятъ работа. Естѣтелно е, че следъ като цѣли 10—15 год. се живѣе чрезъ книгитѣ, далечъ отъ практическата дейностъ на живота, и изведнажъ се падне въ него, той се вижда страшенъ като чудовище; следъ като се живѣе съ години въ миражитѣ на мечтитѣ и отдаващъ се на идеалистически настроения — животътъ изгубва своята стойностъ. Едно се очаква отъ него, а съвършено друго ни сервира той.

Да направиме една екскурзия, макаръ бѣгло върху обучението въ училището, съгласно общата практика.

Българскиятъ езикъ, отдѣлъ четене, не задоволява даже насъ прекитѣ работници. Има причини, които се криятъ въ семейната обстановка, срѣдата и условията. За голѣма частъ отъ българския народъ книгата е луксъ. Ние нѣмаме още културни навици. Бащата не чете, недавайки примѣръ на детето къмъ умствени занимания. Вънъ отъ тѣзи обективни причини, има и такива, които се криятъ въ стремежа на училището да се предаватъ, колкото се може повече четива — количествени знания. Обикновено, върху едно четиво се спираме два часа. Първиятъ часъ се разработва четивото отъ страна на учителя, а вториятъ — упражнение съ четене. Следующиятъ часъ ново четиво. Предаване и упражнения е картината на нашата училищна практика.

И лети учителътъ отъ четиво на четиво; четатъ ученицитѣ механично, безъ чувство и съ досада мислитѣ на авторитѣ; ниятъ се думитѣ въ изречения, но нито сърдцето затрепва отъ възторгъ, нито мисълта на ученика се слива съ тази на поета, за да оплоди детския духовенъ миръ. Време нѣма за наслада отъ стройната красива речъ за разгатване и размишления върху конфликтитѣ на героитѣ, за анализа на психологическитѣ моменти.

Нѣма време: четива много — материалъ предвиденъ въ официалната програма.

Така е и по останалитѣ предмети. Предаване и бързане е белега на днешната училищна практика. Цели се да се предадатъ, колкото се може повече уроци на ученицитѣ. Грижата е насочена върху количеството, а не върху качеството и трайността на знанията.

Отдѣлътъ „Родинознание“ и „Родна география“ страда отъ сжщитѣ недостатъци. Първиятъ часъ учителътъ предава урока, а вториятъ — ученикътъ разказва. Следующиятъ часъ нова материя. Въ галопъ трѣбва да те мине цѣлата тази материя, която има най-голѣмо значение за ученика. Тя, единичка разкрива красотата на нашата, наистина, хубава и ненагледна родна земя; разкрива грамадниѣ природни богатства, които удивляватъ чужденцитѣ, а ние живѣемъ въ нея като чужденци — бележи народниятъ поетъ Ив. Вазовъ.

Да не говоримъ за природознанието. И тамъ е сжщото. Материалъ неизчерпаемъ. Хора специалисти сж го писали, за които и най-малката тревица, и най-безинтересното животинче има научна стойностъ. Не такъвъ интересъ тѣзи природни творби будятъ въ детето, а трѣбва да ги изучава — има ги въ програмата. Пази Боже да се отклонишъ отъ нея!

Разбира се, че учителството не може да се вини за този дидактически материализъмъ. Вината лежи въ онѣзи, които редятъ училищнитѣ програми. Стига се до тамъ, че настоящиятъ министъръ на просвѣщението отъ висотата на своето положение, обществено и служебно, да заяви въ Народното събрание, че *програмата въ нашитѣ училища е претрупана*.

Колкото и неприятенъ да е този урокъ за онѣзи, които редятъ училищната програма, въ всѣки случай трѣбва да си взематъ бележка, а сжщо и всички ратници по просвѣтното дѣло въ страната.

Образователниятъ материалъ служи да подпомогне растежа на детскитѣ сили. Той е само едно помощно срдство. Въ нашата практика, обаче, той стана целъ, въ който материалъ детето и учителътъ се губятъ като личности.

Крайно време е дошло да се намали училищната програма, та и учителъ, и ученикъ да си отдѣхнатъ отъ книжния драконъ.

Д. Н. Дочевъ — с. Черказки, Берковско

Едно посещение въ опитното климатическо училище край гр. Берковица

На 2 клм. южно отъ гр. Берковица — въ самото подножие на Стара-планина, всрдѣ известнитѣ кестеневи гори, се издига почивниятъ домъ на Съюза на софийскитѣ сиропиталища — „Мария-Луиза“. Тукъ, презъ горешитѣ лѣтни месеци, възстановяватъ здравето си стотици сираци отъ столицата.

По своето мѣстоположение, архитектура и хигиена, тоза домъ съперничи на най-добритѣ и известни почивни домове въ страната ни. Сградата е двуетажна, съ просторни стаи и холъ, изложени на юго-изтокъ. Свѣтлината пада отъ югъ и изтокъ, презъ голѣма прозрачна площъ, която заема $\frac{1}{2}$ отъ южната и источна стени и е тѣй обилна, че разликата въ освѣтлението вънъ и вътре мжно може да се долови.

Тази модерна и изискана въ всѣко отношение сграда, е отпусната безплатно отъ Съюза за опитно климатическо училище. Съ това, Съюзътъ дебело подчертава, че остава вѣренъ на задачитѣ си — да под-

помага физическото закрепване на българските деца, независимо от кой край на Родината ни сж тѣ.

Опитното климатическо училище е открито през миналата учебна година по инициативата на г-нъ С. Василевъ — окол. училищен инспекторъ въ гр. Берковица, подпомогнатъ отъ обл. лѣкаръ г. Д-ръ Станевъ и областния училищен инспекторъ г. Боевъ. Тѣ сж издействували отъ областния директоръ г. Ев. Тоушекъ, да впише суми въ общинскитѣ бюджети на Врачанската област за фондъ „издрѣжка опитно климатическо училище въ областта“.

Министерството на народното просвѣщение и Дирекцията на народното здраве подкрепятъ тая инициатива и на 16. XII. 1937 г. училището се открива съ една паралелка III отдѣление. Подбрани сж отъ цѣлата Врачанска област 25 ученика отъ двата пола, само физически слаби и анемични. Подборътъ е направенъ отъ обл. лѣкаръ, чрезъ околийскитѣ и участъкови лѣкари въ областта. Ученицитѣ сж поставени при пѣленъ безплатенъ пансионъ. Сумитѣ, които общинитѣ внасятъ въ учредения за цѣлта фондъ, сж на разположение на комитетъ отъ Обл. училищен инспекторъ, Обл. лѣкаръ, Обл. директоръ и др. Комитетътъ авансира отъ сумитѣ на окол. лѣкаръ, а той отъ своя страна — на домакина на училището.

Обучението се води отъ учитель, назначенъ отъ Министерството на народното просвѣщение, а възпитанието и хигиеничниятъ надзоръ — отъ възпитателъ, назначенъ отъ Дирекцията на народното здраве, който едновременно е и домакинъ на училището. Възпитанието и обучението се води по указанията и прямия надзоръ на окол. учил. инспекторъ, а здравното възпитание и антропометричните измѣрвания — по указанията и надзора на обл. лѣкаръ. Правятъ се редовно психофизични изследвания и педагогически експерименти съ специални тестове, по указанията на експерименталната психология и педагогия.

По организация, принципи и методи, училището доближава до опитнитѣ реформени училища въ чужбина. Обучението се ръководи отъ учителя Хр. К. Мичевъ, който има ясното съзнание, за тежката и отговорна задача, поемайки ръководството и организацията на училището и доста сполучливо провежда принципа на индивидуализацията. Съумѣлъ е сжщо, да се откъсне отъ предметната система на традиционното училище, като прави опитъ да проведе системата на цѣлостното обучение, въ неговата умѣрена форма, тъй както се прилага въ Виенскитѣ училища. За провеждане на тази сложна система, учительтъ използва указанията и напѣтствията на окол. инспекторъ, а така сжщо и своя личенъ опитъ, правенъ нѣколко години въ с. Ковачица.

Когато посѣтихъ училището, ученицитѣ и учительтъ бѣха въ занималнята — обширна и свѣтла стая, въ която сж наредени маси, върху които ученицитѣ на групи работѣха. До колко бѣха задълбочени ученицитѣ въ работата си, личеше отъ това, че моето влизане остана незабелязано отъ тѣхъ, освенъ отъ учителя. Едва следъ като ги поздравихъ, видѣха, че имъ е дошълъ гостъ, отговориха на поздрава ми и продължиха работата си. Учительтъ ми обясни, че сега пресмѣтатъ количеството на различнитѣ горски дръвчета, отъ разсадника на лѣсни-

чейството, който се намира непосредствено до училището. Необходимитѣ за случая цифри, сж набелѣзали въ тетрадитѣ си предния следобѣдъ, който сж прекарали въ самия разсадникъ. Сведенията били необходими на лесничейството, затова бързаха да ги приготвятъ и изпратятъ още сжщия день. Смѣтките се извършваха съ действие умножение и събиране. Новото за ученицитѣ бѣше писмено умножение стотици, десѣтици и единици съ единици.

Занимания въ Климатическото училище

Следъ привършване на смѣтките, провѣриха крайнитѣ резултати и обясниха какъ сж извършили самото действие. Възложената имъ задача бѣ изпълнена отлично и всички сияеха отъ радостъ, че и тѣ могатъ да бждатъ полезни съ своя трудъ нѣкому.

Предположихъ, че е настъпило време за почивка, тъй като по-вече отъ 60 м. работиха и заведохме разговоръ съ колегата. Обаче за мое очудване, нито единъ не напусна стаята, а раздѣлени на групи заеха други маси. Едни почнаха да работятъ рѣзба, други се заловиха да четатъ книжки по природознание, трети — Българска историческа библиотека, четвърти четатъ нѣщо отъ читанката, пети — пишатъ думи съ съмнителни съгласни, нѣкои отъ момичетата почнаха да шиятъ възглавнички, а други въ най-отдалечения жгълъ на стаята изучаваха тихо една пѣсничка. Учителтъ отиваше при оная група, която го канѣше за помощъ. Това сж свободни занимания, които продължиха не повече отъ 1 часъ. Следъ това, отдѣлнитѣ групи започнаха да се прибиратъ по мѣстата си за нова колективна работа. Едни предложиха да продължатъ работата си по смѣтане, като потърсятъ подобни задачи въ смѣтанката, а други — да се изяснятъ въпроситѣ, дадени имъ предния день отъ учителя: причини за отслабване на България при Иванъ Александъръ и защо Иванъ Александъръ раздѣли българското царство.

Наддѣля второто предложение и отдѣлни ученици почнаха да правятъ докладитѣ си, следъ което биваха допълвани и корегирани отъ останалитѣ. Материялтѣ за изясняване на тѣзи два въпроса, ученицитѣ сж черпили отъ историческитѣ книжки на Хр. Златинчевъ, художествената разработка на историческия материялъ въ III отдѣление на Д. Правдолюбовъ и отъ книжитѣ „Древна България“, които библиотеката при училището ги има въ достатъчно количество. И така, леко

и увлекателно учебният процес протича, като една непрекъсната дейност, неограничена и непрекъсвана от училищния звънец на традиционното училище, какъвто и нѣмаше тукъ.

Междучасие сѣщо ученицитѣ нѣмаха, но не чувствуваха и нужда отъ такава, тъй като всѣки отъ тѣхъ можеше свободно да излѣзе навънъ, щомъ нуждата му налагаше това. Отъ 8 $\frac{1}{2}$ ч. до 11 $\frac{1}{2}$ ч. излѣзоха само двама ученика, поради физическа нужда и бързаха да се върнатъ, за да не изгубятъ нишката на разглеждания въпросъ.

Въ 11 ч. и 40 м. ученицитѣ напуснаха занималнята и се отправиха къмъ трапезарията подъ ръководството вече на учителя-възпитателъ, който отъ 12 ч. до 9 ч. вечерта е между тѣхъ. Отиването имъ въ трапезарията, религиозната имъ смиреностъ при четене молитвата, благоприличието презъ време на обѣда, приличното излизане отъ трапезарията и отиването имъ въ спалнята, където ще почиватъ до 2 $\frac{1}{2}$ часа, тишината на ония които не искаха да заспятъ, липсата на истерични крѣсъци изъ двора и помѣщението — присѣщи на днешното училище, всичко това говори за възпитателното въздействие

Въ трапезарията на Кли-
матическото училище

върху колектива на учителя-възпитателъ Борисъ Вецевъ, който е сродилъ душата си съ душата на ученицитѣ, спечелилъ сърдцата имъ и тѣ не се стѣсняватъ да го хванатъ за дветѣ ръце и вървятъ съ него или го прегърнатъ, когато е седналъ. И когато човѣкъ наблюдава живота въ това опитно учебно-възпитателно заведение, не може да не си спомни думитѣ на Песталоци: „Ако дѣцата съзнаеха, че ги обичатъ и се грижатъ за тѣхъ, сърдцата имъ сѣщо щѣха да се откриятъ за любовь и уважение“. И наистина, сърдцата на тѣзи 25 деца сѣ открили за любовьта на своя учителъ и възпитателъ — тѣ сѣ искрено привързани къмъ него, зашото чувствуваха любовьта и уважението му.

Трѣбваше ли, обаче, да се изпълни нѣкое нареждане на учителя или възпитателя: четене сутринна молитва, правоучителна беседа, физически упражнения и др., всички се отнасятъ съ нуждната сериозностъ и спазватъ нуждната дисциплина, но сериозностъ и дисциплина осъзнати отъ тѣхъ, а не наложени имъ отъ учителя най-грубо.

Тукъ се провежда принципа на практическитѣ занятия: обучението и практическитѣ занятия вървятъ ръка за ръка. Следъ предобѣднитѣ умствени занимания и обѣдната почивка, ученицитѣ, заедно

съ учителя и възпитателя си, сж въ овощната или зеленчукова градина. Наблюдават развитието на пжпкитѣ и цвѣтоветѣ на дръвчетата, почистватъ ги, бѣлосватъ ги, поливатъ ги и т. н., или поливатъ посадениятѣ зеленчуци. Всѣки ученикъ си има свои лежи съ посадениятѣ зеленчукъ, за обработването на който се грижи. Предния денъ децата поливали лука, като сж носили вода съ кофи на едно разстояние отъ около 100 м. Това имъ се видѣло трудно и тѣ решаватъ сега да прекаратъ водата до самата градина. Предварително си направиха планъ на работата — чертаха, изчисляваха, като научиха много нѣщо отъ геометрията, смѣтането, физиката и пр. Едни започнаха да копаятъ вада, а други да сковатъ дървенъ улей, за да мине водата презъ долчинката, която препречва пжтя на водата — една хубава и интересна тема за цѣлостно и трудово обучение.

Следъ дневния умственъ и физически трудъ, на този осъзнатъ колективъ, идва време за нощна почивка. Следъ вечерята всички се прибиратъ въ спалнята, която е обща за момчетата и момичета. На източната стена е поставена въ хубава рамка картината „Исусъ въ Гетсиманската градина“, предъ която гори кандило презъ цѣлата нощъ, а празникъ и презъ деня. Четатъ вечерната си молитва предъ „Спасителя“, тихо се разсѣбличатъ и лѣгатъ на креватитѣ си. Въ това положение могатъ въ продължение на 10 м. да размѣнятъ мисли съ съседитѣ си по кровати, следъ което време се дава сигналъ отъ дежурния ученикъ и всички се унасятъ въ спокоенъ сънъ, несмущавани отъ никого.

На работа въ градината
при Климатическото
училище

Въ самото начало задачата на г. Василевъ и учителя Мичевъ е била много трудна. Самото помѣщение не е било още обзаведено и пригодно за целта. Дирекцията на народното здраве е закѣснѣла съ назначаване на възпитателъ, самитѣ деца събрани отъ цѣлата областъ, били физически тѣй жалки и по характеръ тѣй разнообразни, затворени и чужди едно на друго, че мнозина биха се разочаровали и отчаяли да работятъ при тия условия и съ такива „безпризорни“, каквито сж били повече отъ децата. Обаче, твърдата воля на Мичевъ и дълбокото убеждение на г. Василевъ, че всѣко начало е трудно, но не и неопределимо, преодоляватъ всички прѣчки, даватъ организация и животъ на това опитно училище, отъ което днесъ всѣки посетителъ се възхищава.

Песталоци не откри ли училище въ Станцъ при сжщитѣ неблагоприятни условия и при тия 80 умствено, нравствено и физически немощни деца, следъ като френскитѣ войски разориха родината му? Не направи ли само за 5 месеци изумителна промѣна съ умствения и физически видъ на тѣзи деца, само за това, че великиятъ учитель имаще непоколебима воля и вѣра? Като говори за това училище, Мишле казва: „Ако нѣкога е ставало чудо, то е именно сега“. Примѣра на Песталоци е въодушевявалъ и тия, които положили основитѣ на опитното климатическо училище край гр. Берковица.

Отъ думитѣ на г. Инспектора и на двамата учители, а така сжщо и отъ резултатитѣ на възпитанието, обучението и климатическитѣ условия личи, че само за 3½ месеци, прекарани при тази нова учебно-възпитателна и хигиенична организация, ученицитѣ сж станали неузнаваеми по своето умствено, нравствено и физическо възпитание.

Своето умствено и нравствено прераждане тѣ дължатъ на умѣнието на двамата учители да спечелятъ и стоплятъ сърдцата имъ за образователна работа, а физическото закрепване на климатическитѣ условия, при които се намиратъ: чистиятъ въздухъ, хигиеничната сграда, разумни и системни физически упражнения, добрата храна и редовния животъ, застѣпенъ въ училището. Умственитѣ постижения — общата интелигентностъ и успѣхитѣ по отдѣлнитѣ предмети, споредъ даннитѣ отъ тестовитѣ изследвания, сж великолеппи.

Антропометричнитѣ измѣрвания, правени при откриване на училището (16. XII. 1957 г.) и на 1. IV. 1938 г. (следъ 3½ месеци) сж показали, че 23 деца сж придали на тегло сръдно отъ 2—3 кгр. Всичко това за едно кратко време. Тоя умственъ и тѣлесенъ развой говори много въ полза на това училище, за неговата умѣла здравно и учебно-възпитателна организация.

Не мога да не изкажа и удивлението си отъ другарскитѣ чувства, сърдечнитѣ и искрени обноси и силната обичъ, които свързватъ тѣзи 25 деца. Такива отношения азъ не виждамъ дори между рождени брата и сестри. Цѣлиятъ колективъ живѣе съ една душа, едни чувства и едно сърдце. Видѣхъ какъ почти всички искрено плачеха, когато се бѣ разболѣло едно отъ децата — тѣхно другарче. И още единъ примѣръ: следъ вечеря единъ ученикъ съобщи на останалитѣ, че трѣбва да взематъ нѣкакво решение и ги покани да се събератъ въ хола на помѣщението. За менъ бѣше любопитно това решение и предложихъ на колегитѣ си да присѣдствуваме и ние. Събраха се всички на уреченото мѣсто и ученика докладва, че едно отъ тѣхнитѣ другарчета още не е получило пари отъ родителитѣ си за пътуване по влака. Всички единодушно решиха, че ако тѣхното другарче не получи пари и на следния день, всички ще му дадатъ по 2 лв., за да може и то да си замине за ваканцията. И всичко това стана тъй естествено и непринудено, че човѣкъ би се съгласилъ съ педагогическия оптимизъмъ на Аристотеля и Дж. Локъ, че възпитанието е всесилно.

Посещавалъ съмъ опитното реформено училище въ София, което е подъ ръководството и прѣкия надзоръ на проф. Кацаровъ. Наистина, заслужава да се кажатъ много хубави нѣща за него, отъ гледна точка на едно реформено училище. Обаче, то е всрѣдъ шумния и прашенъ градъ, лишено отъ достатъчно въздухъ и свѣтлина. Посещавалъ съмъ

сжщо и училището на открито въ Борисовата градина и това край гр. Ловечъ. Последнитѣ две сж поставени наистина всрѣдъ хубава природа и здравъ климатъ, но обучението въ тѣхъ се води, тъй както е въ предишното училище. А опитното климатическо училище край Берковица — както личи и отъ самото му наименование, е съчетание отъ добритѣ страни на горнитѣ три училища: намира се всрѣдъ дивната природа на старо-планинското подножие, обградено съ кестенови гори — идеала на Русо — и обучението и възпитанието се води по принципа на индивидуализацията и цѣлостността въ образованието — идеала на днешното реформено училище.

На игрището при Климатическото училище

Това реформено училище заслужава обществено внимание и подкрепа, за да може да изиграе своята роль, като примѣръ въ това отношение. А Министерството на народното просвѣщение трѣбва да вземе и осигури изцѣло издрѣжката му и го направи пълноразвито съ I, II, III и IV отдѣления и даде възможност на по-голямъ брой деца да възстановятъ здравето си и се подготвятъ по-добре за живота, като насърдчи и гарантира ръководителитѣ му, подкрепи морално и идейно и пропагандира опититѣ му. *Издрѣжката му не трѣбва да остане само върху общинскитѣ бюджети, защото се застрашава съществуването на тая хубава и може би единствена инициатива у насъ като опитно училище.*

Когато се осигури материалната му издрѣжка и стане пълноразвито първоначално училище, ще може напълно да изпълни задачата си, като реформено училище, кждето да се изпращатъ на групи учители отъ областта, за да се запознаятъ съ организацията на училището и образователнитѣ принципи и методи, застъпени въ него. Излизамъ отъ това училище съ убеждението, че всѣки български учител може да види интересни нѣща тукъ и да научи много отъ тия малки опити у насъ.

Ева Илкова,
учителка въ София

Училищното радио въ Чехословашко

Чехословашките училищни власти, виждайки какво голѣмо значение има радиото за училищното образование и възпитание, организиратъ по инициатива на М-вото на народното просвѣщение още въ 1930 г. единъ постояненъ комитетъ за извънучилищно образование, който сътрудничи съ чехословашкото общество за радиопредаване и посрѣдствомъ радио-журнала се стреми да укаже своето влияние и на младежта отъ 6—14 год. възраст. Въ началото това предаване било раздѣлено на две степени: първа степенъ за деца отъ 6—10 год. и втора — за младежи отъ 10—14 год. Издаденото предписание на Министерството на народното просвѣщение отъ 1932 г. успѣва щастливо да формира основните цели на училищното радио, което за сега се явява като единъ благоприятенъ източникъ, който допълня и разширява образованието на ученика, специално тамъ, където сж оскъдни срѣдствата, съ които разполагатъ ученицитъ. Чрезъ радиото, по единъ целесъобразенъ начинъ се уеднаквява училищното възпитание и насочва въ една насока. За тази цель е било решено предаването по училищното радио да става презъ време на учебнитъ занятия. Всѣко училище съ своя учителски съветъ е трѣбвало да реши дали да се слуша учил. радио и какъ това да стане незабелязано въ училищната работа.

Днесъ радиото не е задължително срѣдство, но учил. власти се мъчатъ да го използватъ.

Организация на водачеството. Като членове на комисията за школското радио влизатъ учители педагози, представители на училищнитъ власти и такива на Радио-журнала. Тая комисия се събира два пѣти годишно. Нейната функция е по-скоро да съветва, понеже тя одобрява предложената школска радио-програма за цѣлото полугодие, а отъ своя страна тя избира и членове за комисията на редакционниятъ комитетъ, както и педагозитъ сказчици за отдѣлнитъ клонове при школското радио. За сега сжществуватъ три такива редакторски комисии: за чехослов. народно училище, за нѣмското народно училище и за чехослов. срѣдни училища. Задачата на тѣзи редакторски комисии е да приготвятъ програмата за училищното радио, която се обявява въ Радио-журнала.

Организацията на предаването е доста усложнена. Най-първо нека се запознаемъ съ радио-предаването въ чехословашкитъ народни школи съ чехословашки възпитателенъ езикъ. Това предаване се изпършва отъ 6 чехословашки радиостанции. Тѣ сж: Прага, Бърно, Моравска Острава за чехската област, а Братислава Кошице и Браньска Бистрица за словачката област. Приблизително 10% отъ цѣлата про-

грама се предава общо на чехски езикъ или словашки изъ всички радиостанции. Това сж програмитъ отъ значение за цѣлата държава. Обикновено една отъ чехскитъ станции предава за чехската област и подобно на нея една отъ словашкитъ за словашката област, и то сж самостоятелни програми. Моравска Острава предава отъ време на време известни програми само за своето ведомство и то сж огледъ на специалнитъ околности, които произтичатъ отъ обсега на нейното геогр. положение. Съ една речъ, може да се каже, че въ времето, определено за школско радио, едновременно се предаватъ две или три програми.

Радиостанциитъ се ръководятъ въ предаването си отъ своята програма и технически капацитетъ. Въ това направление съществува известна предварително пресмѣтната точна съразмѣрност. Всѣко предаване на станциитъ вънъ отъ Прага има за своето училищно радио специаленъ педагогически референтъ. Обаче, цѣлиятъ организъмъ на училищното радио се дирижира отъ пражката централа. Съ тази система се гарантира равномерното предаване на отдѣлнитъ станции и се създава идейна-разновидна програма. Все пакъ, основнитъ принципи за съставяне на програмата оставатъ едни за цѣлата държава.

Ако се спремъ на сръдношколското радио, чието предаване почна въ 1937 г., ще видиме, че то има характеръ на опити и чехскитъ и словашки програми предаватъ радио-веститъ едновременно по всички станции изведнажъ. Презъ 1938 г. се пристъпи къмъ по-голяма диференциация.

Училищното радио на нѣмскитъ народни училища съ нѣмски възпитателенъ езикъ се предава отъ Прага за всички чехски области и Братислава, а за маджарското учил. радио се предава въ една отъ словашкитъ радиостанции за цѣлата словашка област.

Планъ и предаване на училищното радио. Отъ 1936 г. радио-предаването на народнитъ училища съ чехословашки възпитателенъ езикъ се дѣли на три степени: 1) за деца отъ 6—8 години, 2) за ученици отъ 8—10 год. и 3) за граждански школи и у-ци до 15 год. За първа степенъ се предава единъ пжтъ въ седмицата по 25 минути. За втора степенъ — единъ пжтъ седмично 30 минути и за трета степенъ — 2 пжти седмично по 20 минути. Освенъ това, за цѣлата чехословашка младежъ се предава три пжти седмично (въ онѣзи дни, когато не се предава истинско учил. радио) така напречения „Сутришенъ рапортажъ“. Това е кратко изложение, което трае 3 минути и то е винаги въ 8 ч. всѣка сутринъ при почване на занятия.

Сръдношколското радио отъ миналата година почна да се дѣли така сжщо на 2 степени отъ по 25 минути единъ пжтъ седмично за нисшитъ сръдни училища и единъ пжтъ за висшитъ сръдни училища, учителскитъ школи и специалнитъ школи съ чехословашки възпитателенъ езикъ.

Идейниятъ съставъ и съдържание на програмата. Въ първа степенъ (1—3 учил. години) основната програма на чехословашкитъ народни училища съставляватъ „радио танцовитъ забави“, или „радиосбиркитъ“ съ така нареченитъ пѣсни „гикапкама“ (леки, съставени специално за деца, въ стихове, обикновено съ шеговитъ характеръ и весело съдържание), или съ сценична музика. Иматъ напълно забавенъ характеръ. Следъ тѣхъ идва и куклениятъ театъръ, взетъ изъ

театъра съ кукли и други подобни предавания, които имат възпитателен характер; разни сценки, придружени съ пѣние, музика и рецитация. Въ цикъла на „басни и приказки“ се възпроизвеждат драматически народни приказки, както и модерни такива. За чехословашкото училищно радио тѣ сж забележителни поради своитѣ особености, наречени „петминутни“. Въ нѣкои отъ тѣхъ малкитѣ слушатели взематъ активно участие въ възпроизвеждане (прилагане) на програмата и то съ пѣние, гимнастика, представяне на кратки сцени, рецитации и отгатване на гатанки. Тукъ спадатъ програмитѣ „Пѣйте съ насъ“, „Поиграйте съ насъ“, „Предавайте съ насъ“ и „Отгатвайте гатанки съ насъ“. Децата съ радостъ слушатъ тази радио-програма, която дава на учителитѣ много полезни подбуди за развитие при тѣхната по-нататъшна работа.

Програмитѣ за 2-ра степенъ (за 3—5 учил. години) сж запазили още „петминутнитѣ радио-предавания“, а понѣкога въ тази програма стоятъ и рапортажи. Тукъ главно се цели патриотичното възпитание. Това се постига чрезъ: исторически сцени, драматизирани исторически разкази и художествени такива. Вмѣсто басни (приказки) се предаватъ литературни теми, които сж подходящи за деца отъ тази възраст. Не се изоставятъ и забавнитѣ игри. Особено интересни сж за школското радио отъ втора и трета степенъ отношенията на „Деца съ деца“. Това представлява срѣща на деца отъ разнитѣ крайща на страната, събрани въ студиото. Тѣ се разговарятъ за своя животъ и за своя край или се споразумѣватъ посредствомъ микрофона за разстоянието, което ги дѣли („Хало Прага — викаме да се обади Кошице“. Децата отъ нѣкое чехско село викатъ друго нѣкое словашко село и пр.).

На 3-та степенъ се отдава голѣмо значение на рапортажа: предаватъ се кратки характеристики за известни хора отъ разнитѣ ведомства на обществения животъ, художествени географски описания за разни крайща на републиката, материали по гражданско възпитание и възпитанието за отбрана и пр. Обръща се внимание, щото програмата на тази степенъ да има повече *свременно характеръ*.

Съ музикалното възпитание се почва отъ най-нисшата степенъ. И тука радиото дава неизброими възможности. Ако училището има приеменъ апаратъ отъ добро качество, може и най-отдалеченитѣ селски училища да се превърнатъ въ добра и известна концертна зала. Разбира се, че програмата опредѣлена за музикалното възпитание на децата, трѣбва да се избира отъ гледището на опитния педагогъ и психологъ. Малкитѣ деца отъ 6—8 г. най-първо се приучватъ, какъ трѣбва да слушатъ радио. Съ огледъ на музикалното възпитание, тѣхъ се стремятъ да заинтересуватъ съ радиото, като се учатъ да пѣятъ заедно съ високоговорителя въ рамкитѣ на програмата „Пѣйте съ насъ“. Това се съпровожда съ известно учение и обяснение за народнитѣ пѣсни. Това положение на програмата се отнася не само за първа и втора степенъ, но и за трета степенъ въ цѣлата република, когато се касае изведнажъ да се пѣятъ специални и известни пѣсни като напр.: Хей славяни, югославянски, български, руски или полски химни, които се разучаватъ на говоримитѣ имъ езици. Изобщо за първа степенъ нѣма самостоятелни музикални изложения, но детскитѣ пѣсни и музика преминаватъ почти презъ всички радио сцени, за които споменахме.

Въ 2-ра степенъ на предаване за центъръ служатъ пакъ народнитѣ пѣсни. Отъ тѣхъ се съставятъ цѣли цикли: за пролѣтѣта, при-спивателни, пѣсни за отдѣлнитѣ крайща и пр. (Децата се запознаватъ съ различнитѣ музикални инструменти, съ леки композиции и малки музикални форми — главно танцови). Придържатъ се въ възпитателната програма. При възпитателното пѣние и музика за тази степенъ не се излиза вънъ отъ нейнитѣ рамки, които винаги сж разнообразени.

Въ трета степенъ на предаване може да се говори, въ пълната смисълъ на думата, за музикално възпитание. Вмѣсто пѣсни въ програмата се поставятъ вече и известни музикални творби (опити) на домашни (мѣстни) и чуждестранни композитори, рапортажи отъ живота на композиторитѣ съ музикални иллюстрации, рапортажи отъ театра, сценки отъ операта и пр. Пѣвческитѣ съзтезания на отдѣлни школи и „музикалнитѣ гатанки“, които често се устройватъ, будятъ интересътъ, изострятъ слухътъ и развиватъ способността къмъ разсждения.

Тържествената програма при почване и завършване на учил. година, държавниятъ празникъ на 28. X. — денътъ на президента и пр. сж длъжни да слушатъ всички деца на републиката. Тамъ, където училището нѣма собственъ приеменъ апаратъ, учителътъ може да даде своя апаратъ или да потърси отъ нѣкъде, за да събере децата около него и имъ даде възможността да чуятъ гласътъ на Министра на народната просвѣта или концертната програма, приготвена специално за този день.

Сутрешни рапорти се слушатъ отъ чехскитѣ и словашки деца три (3) пѣти седмично, а нѣмскитѣ два пѣти при почване на занятията сутринъ въ 8 часа. Започва се съ краткъкъ поздравъ на учил. радио, следъ което иде възпитателната речъ на директора или училищния инспекторъ, съ весела подбуда за предстояща работа и малко весела и жива музика. Всичко това трае около 5 минути. Тоя репортажъ има голѣмо държавно възпитателно значение. Съ това се дава възможность на учил. радио да бжде въ най-близкъкъ контактъ съ училището и учил. власти.

На радио-предаванетоъ за срѣднитѣ и специалнитѣ учителски школи съ чехословашки възпитателенъ езикъ е започнало съ огледъ на влияние отъ 1937 г. Дѣли се на 2 степени отъ по 25 минути единъ пѣтъ въ седмицата. Въ програмата влизатъ кратки предавания и сказки съ осведомителенъ характеръ и съ специално съвременно значение, разговори, монтажи, рапортажи, сцени. Литературнитѣ предавания се допълнятъ отъ рецитации на известни актьори. Музикалното възпитание се предава последователно и систематично съ огледъ на музикалнитѣ форми, като се изнасятъ забележителни композиции и специални откъслечи изъ опери.

Радио-уредба въ училищата. Статистическитѣ данни отъ 1936 г. показватъ, че училищното радио се слуша съ 48% отъ ученицитѣ на народнитѣ школи въ цѣла Чехословакия. Броятъ на училищата съ радио-апарати се увеличава все повече и повече. Чехословашкото радио настоява училищнитѣ власти да го използватъ редовно, като възпитателно срѣдство за разнитѣ учебни предмети. Въ всѣко училище се набавя единъ централенъ приемателенъ апаратъ, отъ който се разклоняватъ високоговорители въ всички отдѣления, зали за рисуване, гимна-

стически салони, въ коридоритѣ и пр. Чехословашкитѣ фирми произвеждатъ радио-апарати специално за училищна употреба и ги продаватъ на училищата съ 25% отстъпка. Много училища освенъ радиоприемателъ си набавятъ още грамофонъ и микрофонъ така, че директора на училището може отъ своята канцелария да обявява едновременно въ цѣлото училище (въ всички отдѣления и класове) разни съобщения, упътвания и нареждания. Въ случай на тържество училището може да си приготви своя програма, която да предаде по собственото си радио.

Отъ къде училищата си набавятъ пари за радио? Чехословашкото общество показва голѣмъ интересъ за училищното радио. Родителитѣ, които виждатъ въ кжщи неговото влияние, желаятъ тѣхнитѣ деца да го слушатъ и въ училище. За това родителскитѣ съвети при училищата, разнитѣ частни дружества, банковѣ учреждения и пр. подпомагатъ парично училищата, когато се касае за набавяне на радио-апаратъ. Самитѣ деца уреждатъ концерти, театрални представления, като по този начинъ събиратъ пари за купуване на радио апаратъ. Министерството на просвѣтата и Радио-журналътъ купуватъ радио апарати на нѣкои по-бедни училища. Много отъ училищата гледатъ по нѣкакъвъ начинъ изъ прѣститѣ си да изсмучатъ срѣдства, за да си набавятъ радио апаратъ. Важно е тукъ да се спомене, че много бедни училища сж въ контактъ съ радиопредаването, макаръ и съ не толкова хубавъ апаратъ.

Какъ е организирано радио-предаването въ училищата. Въ седмичното разпредѣление на основнитѣ училища на Чехословакия се намира така наречения „часъ на движение“. Той се използва за слушане на радио и то така, че не се губи нито единъ предметъ. Прогимназиитѣ и гимназиитѣ редовно съкращаватъ нѣкои часове на този день, въ който има училищно радио-предаване. Съ това се получава необходимото време за училищно радио-предаване и не се губи отъ знанията на нито единъ предметъ.

Подготовка на ученицитѣ за слушане. Ако се желае децата да иматъ нѣкаква полза отъ слушането, тѣ трѣбва да се приготвятъ за това. Учителитѣ и ученицитѣ могатъ да намѣрятъ обяснения за програмата на отдѣлнитѣ радиочасове за ученици въ специалнитѣ списания, които издава Радио-журналътъ подъ надсловъ „Радио за млади“ (Borhlas mladych). Този месечникъ съдържа програмата за всѣки отдѣленъ месецъ и материала за слушане, а покрай това и още забавни и поучителни статии. Така че, той се признава, като едно отъ най-добритѣ списания за младежи. Радио-журналътъ го продава подъ коштуемата цена.

Учителитѣ говори нѣколко минути преди предаването на програмата, за да събуди интересъ у децата и създаде необходимото емоционално разположение. Преди да започне радио-предаването, той показва предварително приготвенитѣ картини, които иматъ връзка съ предаването отъ радиото, понѣкога допълня съ думи казаното, други пътъ чертае на таблата, записва на децата непознатитѣ и неразбираеми думи, за да имъ се после обяснятъ и пр. Следъ беседата съ децата, у тѣхъ се възбужда въ достатѣчни размѣри детския интересъ за слушане радио-програмата. Следъ свършване на радио-предаването се започва цѣлостно обучение, въ свързка съ предаването.

Заклучение. Радиото много помага на учителя въ училището. То внася въ училището истински животъ. Буди чувствата за разнитъ изкуства, доброто и истината. Възпитава добри граждани. Само заради музикалното възпитание радиото заслужава да се въведе въ всички училища, разбира се, където може. Радиото извършва и по-далечна и по-широка мисия, защото то се явява на добрия културенъ учителъ драгоцененъ съветникъ и живъ помагачъ.

Бъдещето е на радиото. То нѣма да изчезне и тогава, когато проникне навсѣкжде телевизията. Тогава то още повече ще се допълни. Днешнитъ приемни апарати за звукъ ще се допълнятъ съ апарати и за произвеждане на картини. Тогава радиото, като сръдство за разпространение и проникване на живата речъ, ще има още по-голѣмо значение за училищното възпитание, както има такова и за обществото. За това радиото днесъ прониква въ всички училища по цѣлъ свѣтъ. Дано проникне и въ нашето училище!

Мих. Д. Николовъ, — Варна

Изборъ на учебници

Въ последниятъ брой 129 на в. „Книжарска дума“ бившиятъ инспекторъ (сега книжаръ) Вълчо Даскаловъ пише статия съ горния насловъ. И много навреме той повдига въпроса по избора на нови учебници, понеже срокътъ на въведенитъ въ първоначалнитъ училища учебници изтича идната година. Добре е сторилъ и затова, че може би предстои измѣнение на правилника за учебницитъ. Въ статията му прозира голѣма обективностъ и незаинтересованостъ не като авторъ, а повече като бившъ училищенъ деецъ и настоящъ книжаръ. Практиката, обаче, на досегашния начинъ на въвеждане учебници му е дала достатъчно основание да я подложи на критика и иска нейното замѣняне съ друга, по-подходяща и по-плодовита, както за ученицитъ, за учителитъ, тъй и за книжаритъ. Времето, когато се зидаше новиятъ правилникъ за учебницитъ, бѣ време на закрити врата, а още повече на запушени уста и не се даде възможностъ нито на педагогическия печатъ, нито на учителството чрезъ конференции и събрания да се изкажатъ по него. Въ миналото съ такъвъ важенъ за учебното нитѣ дѣло въпросъ се занимаваше висшиятъ учебенъ съветъ, даваше се възможностъ и на учителството да се изкаже по него и тогава се узаконяваше. Мисля, време е вече да се освободимъ отъ тоя гнетъ на мълчание и подложимъ на преценка стореното, за да се избѣгнатъ направенитъ толкова грѣшки. Затова добре и навреме подига въпроса г. Даскаловъ.

„По стария правилникъ нови учебници се въвеждаха по изборъ отъ всѣко училище, — казва г. Даскаловъ. По този начинъ въ едно селище съ две и повече училища се въвеждаха въ всѣко училище отдѣлни учебници. Лошата страна на този начинъ на въвеждане учебници бѣше, че всѣки премѣстенъ ученикъ презъ годината отъ едно училище въ друго, макаръ и въ сѣщото селище, трѣбваше да купува нови учебници, такива, каквито сж въведени въ училището, въ което се премѣства.

Въ близкото минало учебниците се въвеждаха по общини или околии, избирани отъ учителскитѣ колегии на общинитѣ или околнитѣ. Презъ изтеклия периодъ новитѣ учебници не се избираха нито по единъ отъ посоченитѣ начини, а се разпредѣляха съгласно новия правилникъ за учебницитѣ, по райони — чрезъ жребие отъ Министерството.

Тази промѣна се извърши поради следнитѣ по-важни съображения:

1. Да се улесни премѣстването на децата отъ едно училище въ друго, безъ да бждатъ принудени да си купуватъ нови учебници.

Въ това отношение новата система се указва колкото полезна, *толкова и вредна*. Тя е удобна при премѣстването на детето отъ едно училище въ друго, но въ единъ и сщъ районъ. Премѣсти ли се то въ другъ районъ, при тая система ще бжде длъжно да смѣня само частъ отъ учебницитѣ си — тия, които сж различни. Съ други думи, *практиката обезсилва този мотивъ на новата система*.

2. Разчитайки на единъ предварително осигуренъ тиражъ, учебницитѣ ще станатъ *по-евтини*,

Практиката обезсили и този мотивъ. Днесъ учебницитѣ сж много *по-скъпи*, не поради поскъпването на костюемата стойностъ на учебникарската кола, а поради това, че липсата на конкуренция даде възможностъ и на автори и на издатели да набѣбне учебникътъ, за да го направятъ по-скъпъ. Това застави Министерството преди 2 години да ограничи числото на колитѣ и на приложенията. Но и това срѣдство не се указа достатъчно ефикасно. Трѣбва да се разбере веднажъ за винаги, че *само свободната конкуренция е единствено въ състояние да ограничи цената на учебницитѣ и да я сведе до покупателнитѣ способности на широкитѣ народни маси*.

3. Да се премахне необходимостта отъ изпращането на пробни екземпляри до всички училища, които пробни екземпляри отекчаваха положението на издателитѣ и цената на учебницитѣ.

Сега пробни екземпляри пакъ се изпращатъ, но само до училищата отъ района. Тази разлика не е особено голѣма и би могла да се ограничи още повече при една малка ревизия на старата система.

4. Най-важниятъ мотивъ бѣше — да се премахне корупцията, която придружаваше избора на учебницитѣ. Та нима днесъ корупцията е по-малка? Само, че тя се премѣсти отъ агитаторитѣ къмъ рецензентитѣ и докладчицитѣ. Нескончаемитѣ анкети и реписки по извършенитѣ два конкурса показватъ това най-добре. Сжщо и въ редицата сждебни учебникарски процеси, кждето се изнесоха поразителни факти на безакония и недобръсѣвестностъ, изпъкна най-ясно всичката гнилота около одобрение на учебницитѣ чрезъ конкурси.

Отъ всичко гореизложено се вижда, че новата система неможа да оправдае мотивитѣ за въвеждането ѝ.

Но тя има и редица други недостатѣци, които заслужава да се иматъ предвидъ.

Този начинъ на въвеждане учебници се указа вреденъ отъ *педагогическа гледна точка и неудобенъ отъ практическа гледна точка*.

Въпрѣки, че всѣки въведенъ учебникъ е написанъ точно по програмата, рецензиранъ отъ комисии и одобренъ отъ Министерството, той не може да не се различава отъ другитѣ учебници отъ сжщата дис-

плена, тоже одобрени. Всеки авторъ на учебникъ развива материала по програмата по свое разбиране и начинъ на изказване. (Тукъ авторътъ сравнява читанки, природознания и др.). И въ останалитъ учебници има такива различия, поради които не всички сж еднакво пригодни за всички крайща на страната.

И така, както по новия правилникъ, учебниците се въведоха по жребие по за 2 голъми области, явна е педагогическата несъобразностъ, която се явява като последица отъ това.

Ако учебниците се избиратъ отъ по-малки или по-голъми колегии, учителитъ щѣха да си подбератъ оня учебникъ за своя край, който е най-пригоденъ и по съдържание, и по разработка, и по обемъ. Тогава недопустими биха били грѣшкитъ, които жребие то допуца да се налагатъ учебници неподходни за даденъ край. *Учителството е достатъчно нарастнало въ своето педагогическо съзнание и съдостоинство би избрало отъ представенитъ му 3 или 4 учебника на една дисциплина само оня учебникъ, който е най-удобенъ за дадено селище или област. Натрапеното не се нрави на учителя. Той иска да си подбере самъ учебника, съ който години ще работи. И въ тоя си изборъ той ще бжде почти винаги независимъ и ще изхожда само отъ интереса на прямата своя работа. Дайте му това право! (к. н.).*

И отъ практическа гледна точка този начинъ на въвеждане учебници се указва крайно неудобенъ.

Въведенъ учебникъ въ цѣли две области, това значи отпечатване на десетки хиляди или стотици хиляди екземпляри. А това не става тека лесно. Съ печата се обикновено закъснява и тъкмо, когато ще трѣбва да се учи по новия учебникъ, той още не е излѣзалъ отъ печатарската машина. Напримѣръ, миналата година ученицитъ отъ III класъ получиха учебницитъ по география едва въ края на учебната година. А експедицията? Това е още по-трудна работа. Мжчно може да стане експедицията на единъ учебникъ отъ нѣколко даятки хиляди екземпляри само за нѣколко дни. Това се видѣ нагледно презъ изтеклитъ учебни години. Експедирането имъ започва едва къмъ 20 септемврий и продължи и презъ цѣлия месецъ ноемврий... Ето още една лоша последица отъ тази система на въвеждане учебници, която зле се отразява върху обучението.

Наистина въ голъма степенъ това неудобство придружаваше и старата система. *Но свободната конкуренция тогава заставяше всички да бързатъ* "

И г. Даскаловъ следъ една ревизия на сегашната практика на „представителство“ на издателитъ и несгодитъ му за книжари, а облагодетелствуване на издатели, продължава: „Следъ изложенитъ до тукъ мисли, като най-целесъобразенъ начинъ на въвеждане учебници ние посочваме избора (к. на автора). *Учебницитъ трѣбва да се избиратъ отъ учителски колегии за административни общини или околии. Учителството трѣбва да си каже думата по кой учебникъ ще работи въ продължение на тѣзи 4 години. Нему учебникътъ не бива да се натрайва.*“

Намирамъ мислитъ на г. Даскаловъ за твърде навремени и на мѣсто. Присъединявамъ се напълно къмъ тѣхъ и моля колежитъ да се

изкажатъ открито по подигнатия въпросъ въ педагогическитѣ списания, съюзния вестникъ, който тъй много мълчи по подобни въпроси, и се занимаятъ въ дружествени събрания, за да може съ общи усилия да се изгради единъ действително „новъ“ правилникъ за учебницитѣ. Защото той страда не само по отношение въвеждането на учебницитѣ а и по отношение процедурата на одобрението имъ, което се ясно видѣ въ анкетитѣ и особено анулирането конкурса на географитѣ напоследъкъ.

По въпроса ще се повърна съ обстойна статия въ идния брой.

Вълчо Вълкановъ, Чирпанско

Поява и развой на нашата детска литература

(Статия втора)

Ничалото на детската литература у насъ ще търсимъ пакъ въ оная епоха, въ която се родиха много началъ — епохата на възраждането ни. Нуждата отъ наука и възпитание по онова време, за да излѣзе по-лесно отъ мрежата на напластеното невежество, което петвъковното робство бѣ наслоило, насочи вниманието на духовнитѣ водачи на племето ни тогава, освенъ къмъ възрастнитѣ, и къмъ младежта.

Безспорно, на първо мѣсто предъ насъ изпъква пакъ фигурата, а съ нея и голѣмото дѣло, на дѣдо Петко Славейкова. Въ 1871 год. той прѣвъ започва да редактира детското сп. „Пчелица“, отъ което излизатъ 7 книжки. Нѣкои отъ неговитѣ стихотворение (Татковина, Пиянска молитва и др.) и до днесъ не сж се загубили, а и за дълго още ще запазятъ своето мѣсто въ отбраната наша детска литература. И най-голѣмото му значение е, именно, като създател на тоя родъ литература у насъ:

Следъ Славейковъ следватъ имената на: Василъ Н. Поповича, издалъ сборникъ „Детска гусла“ въ 1880 г., Иванъ Вазовъ, К. Величковъ и др., които обогатяватъ детската литература, както по количество, тъй и по разнообразие на сюжети и идеи. Характерното въ детскитѣ творби на тия първи представители, по съвременна преценка¹⁾, е голѣмата доза дидактизъмъ въ тѣхъ. И цѣлятъ този периодъ, до края на миналия вѣкъ, е известенъ като, „периодъ на дидактичното стихотворство въ нашата детска литература“. Това не е могло да бѣде другояче, щомъ се знае, че цѣлятъ духовенъ стремежъ тогава е билъ насоченъ къмъ откриване предъ взора на пробуждащия се робъ възможнитѣ перспективи въ борбата за освобождение.

Едва Ц. Церковски, Ел. Пелинъ, Ст. Дриновъ можаха да очистятъ детската литература отъ сухия дидактизъмъ и да я поставятъ на едно по-горно стѣпало въ художествено отношение. Тѣ започватъ да търсятъ своитѣ сюжети изъ народния битъ и слизатъ по-близко както до народната душа, тъй и до разбиранята, схващанията и преживяванията на детето.

¹⁾ П. Димитровъ — Нашата детска литература.

Церковски разкри прелестта на селския животъ. Ел. Пелинъ разведе децата изъ многобройнитѣ кѣтове на народния битъ, и съ своя неподражаемъ хуморъ, дари нашата детска литература съ най-хубавитѣ творби.

Следъ тѣхъ се зареждатъ вече десетки имена, които издигатъ нашата детска литература, както въ сюжетно, тъй и въ изразно отношение до една голѣма висота.

* * *

Народното творчество стана богатъ източникъ на теми и идеи. Въ това отношение се отиде дори до прекаляване. Много народни приказки сж преразказани отъ нѣколко души, други пъкъ, преобразени съ съвременни езикови сръдства, изгубиха своята битова физиономия и първообразенъ чаръ. Или ка кто се изразява Симеонъ Андреевъ¹⁾ „Едно лошо предъвкване на сюжети и лирични изяснения, на подесеторно ограбване на великото очарование на българската народна проза“.

И още едно отклонение хвърли сѣнка (по наша преценка) върху имената на мнозина видни детски писатели отъ последнитѣ години. Въ стремежа си да слѣзатъ много близко до детския миръ и да го свържатъ съ близката до детето природа, тия писатели попаднаха въ пленъ, ако може така да се каже, на зоологията и ботаниката. Тѣхнитѣ поетически творби, вмѣсто живота на детето и на човѣцитѣ изобщо, започнаха да описватъ изключително живота и приключенията на домашнитѣ, на горскитѣ и на рѣчнитѣ животни, както и болкитѣ и радоститѣ на полскитѣ цвѣтенца — въ единъ очовѣченъ видъ²⁾.

Да се изрази въ поетическа форма красотата и величието на природата е отлично. Да се изучи и опише живота на флората и фауната въ худож. форма е сжщо желано за сегашнитѣ школски цели. Обаче, това, за което става по-горе дума, не е нито едно, нито другото. То е или отклонение, както го вече нарекохме, или вдетеняване, както се подхвърли отъ нѣкои критици.

Тоя родъ детска поезия, задоволяваща може би до известна степенъ дошколската детска възраст, е на пѣтъ да се изживѣе. Мнозина отъ най-младитѣ представители на детската художествена литература днесъ твърде умело раздиплятъ гънкитѣ на детския духовенъ миръ и, свързвайки го съ окръжаващата го сръда и обективнитѣ условия, джлбятъ съ своитѣ художествени длета образа на живата, реалната, смислената детска литература.

Много сж днесъ имената на писатели и поети, които пълнятъ съ своитѣ творби многобройнитѣ детски периодични издания или пъкъ красятъ съ хубавитѣ си изискано издадени томчета книжарскитѣ витрини.

Нека подчертаемъ още веднажъ, обаче, че твърде малкъ е процента на тия щастливци (отъ 600,000 български деца-ученици), които иматъ възможността да черпятъ отъ струитѣ на тоя бистъръ прохладенъ ручей съ пълни шепи, до насита. Дълго още ще ни напомня тоя скръбенъ фактъ приказката за гладния циганинъ, който, минавайки край фурната и виждайки току-що изваденитѣ топли хлѣбове, възкликналъ и викналъ: „Яжъ бе, чорбаджи“.

¹⁾ сп. „Просвѣта“ год. III, кн. 6. „Нашата детска литература“.

²⁾ Вж. — Детскитѣ списания.

Мара В. Тончева, учителка
гара Раковски, Хасковско

Учебното дюкянче на Виолино Примо

Пиша тази статия за всички ония колеги, които сж чели книгата „Весели часове съ учебното дюкянче“ на Виолино Примо или сж присъствували на нѣкоя негова демонстрация съ дюкянчето на конференция и сж останали съ впечатление, че е мжно приложимо на практика.

Въ края сме на първата учебна година. Поръчвамъ на моитъ първаци, презъ ваканцията, когато си купуватъ шоколади, да запазватъ и събиратъ станиола и горната имъ обвивка. Да събиратъ и праздни кутии отъ кибритъ, сапунъ, боя за обувки, оризъ-ризонтъ, синка, паста за зжби и др. Да събиратъ още книжени кесии, съ които купуватъ продукти

отъ кооперацията, прочетени вестници, защото идната година ще си направимъ не само книжарничка, както тази година, но и бакалско дюкянче

Съ голѣма радостъ децата посрещнаха това и обещаха, че всичко ще изпълнятъ. На отиване училищниятъ салонъ кѣнтѣше отъ радостни викове: „До година ще имаме бакалско дюкянче въ нашата стая.“ За мое голѣмо очудване, всичко което бѣхъ поръчала да събиратъ, се донесе съ пълни кошници и торби.

Трѣбва да набавимъ стоката. Още на втория учебенъ день, цѣлото отдѣление, трѣгнахме за тухларницата на арменецъ Гарабетъ. Той ни посрещна много любезно и бѣше на услугитъ ни. Даде нареждане на работниците да ни даватъ омѣсена глина, колкото ни е нужна.

Почна се работа. Каква радостъ, какво надпреварване! Всѣко дете сложи предъ себе си малка дѣска и почна да омиса топче глина. Решихме първия день да направимъ сапунитъ: тоалетни и за пране. Оставихме ги да съхнатъ и си отидохме.

На другия день потеглихме пакъ за тухларницата, само че сега се запасихме съ ядене, защото ще работимъ цѣлия день. Този день направихме локуми: по 1 лв. и 2 лв. и шоколади по 1 лв., 2 лв., 5 лв., 10 лв. и 20 лв.

Септемврийското слънце се радваше на детския трудъ и изпрати този день повече топлина и само за единъ — два часа изсуши всичко направено.

Най-грижливо увихме шоколадитъ въ станиолъ, наредихме ги въ кутий, щайги и малки сандѣчета донесени пакъ отъ децата. Сапунитъ за пране боядисахме съ варъ, смѣсена съ жълта боя, а тоалетнитъ — съ разноцвѣтни бои. Локумитъ боядисахме съ чиста варъ. Наредихме ги въ кошници и занесохме въ учебната стая. Свършихме работата съ тухларницата.

Другия день отидохме край р. Марица. Тамъ раздѣлихъ децата на три групи.

Първата ще събира само бѣли камъчета — които ще ни служатъ за лимонтозу.

Втората група ще събира обли и еднакво голѣми камъчета, като една частъ отъ тѣхъ обвихме съ станиолъ и направихме шоколадени бонбони, а другата частъ обвихме съ тънки разноцвѣтни листове и направихме фруктови бонбони.

Третата група събира само цвѣтни камъчета за обикновени бонбони. Напълнихме и едно сандъче съ ситенъ пѣськъ — той ще бже нашата захаръ.

На другия день, се отправихме за срещния хѣлмъ — „Габера“, обрасълъ съ млада джбова и габарова гора. Отъ нея си набрахме шикалки за орѣхи и желжди за фастъци. Отъ прѣстницата си накопахме и напълнихме торбитѣ съ бѣла прѣстъ за ситна соль. Отъ сжщата прѣстъ, една частъ смѣсихме съ червенъ талкъ и получихме истински по цвѣтъ червенъ пиперъ. фасулъ, оризъ и царевича децата донесоха съ килограми.

Трѣбваше ни оцетъ, гасъ и олио. Много лесно. Училищниятъ прислужникъ донесе три газени тенекии. Въ едната сложихме чиста вода — ето нашия газъ. Въ другата — вода обогрена съ жѣлта боя за олио, а за оцетъ смѣсваме вода и червена боя. Всичката стока бѣше готова и чакаше да я подредимъ. Донесохъ отъ насъ голѣма дълга маса и дъски, отъ които прислужникътъ скова етажерки. Нарѣзахме зелени листове на хубави форми и покрихме етажеркитѣ, — а масата съ стара училищна мушама. Всичко се постави на съответно мѣсто. На отдѣлна етажерка наредихме платоветѣ, които направихме отъ налепени яестници и панделки отъ нарѣзани разноцвѣтни листове и телеграфна лента, която донесе една ученичка. Снабдихме се и съ всички тегдилки: везни, метъръ, килограмъ и литъръ. Тѣ грижливо сж наредени на отдѣлна маса и чакаха да влѣзатъ въ ролята си. На сжщата маса сж наредени кеситѣ и нарѣзани вестници, съ които ще обвиваме и слагаме купенитѣ продукти. Готови сж и паритѣ, изрѣзани отъ картонъ въ часъ по ржчна работа. Поржчяхме си и две лопатки при желѣзаря. Бакали и купувачи много — цѣлото отдѣление. По желание на децата кръстихме дюкянчето си „Кооперация съгласие.“

Почнахме работа. Въ нашата кооперация не срещнахме недоволството на бакалина, нито навѣсенитѣ лица на прислужникитѣ въ кооперациитѣ, че имъ пречимъ на работата. Всичко е наше, приготвено и иаградено съ нашъ собственъ трудъ и всѣки има право да работи въ него.

Повятие за числата до сто, дори и надъ сто, се усвои отъ децата леко и непринудено още пра правене и търсене на стоката. Всѣко дете поотдѣлно броеше шоколади, локуми, сапуни, камъчета и др.

Трѣбва до четемъ и пишемъ числата, но и това се усвои чрезъ игра, безъ мжка, нерви и сълзи. Провѣрихме цената на всѣки продуктъ въ кооперацията и на малки картончета, написахме ценитѣ и поставихме на стоката. Написахме и ценоразписи на голѣми бѣле листове. И ето всички числа до 100 сж предъ очитѣ на децата. Четѣха и пишеха безъ мжка и подреждаха въ тетрадкитѣ си както следва въ таблицата за числата отъ 1 до 100.

За четене и писане на числата и за лекото имъ усвояване ни по-

могна, твърде много и метърът. Всъко дете си направи метър от дъска или картон.

За действията пжтя стана лекъ и чистъ. Децата съ надпреварване теглят, мърят, наливат, копуват и продават и комбинират задачи. И въ тази игра децата съ такава леснина разбраха мъркитъче въ 13 годишнината си практика, не мога да си спомня случай, когато при откриване на мъркитъ да не ми коствува много нерви и изобилна детска мжка и сълзи, въпрѣки, че съмъ ги преподавала нагледно пакъ съ мѣрене, теглене и наливане. Сега нѣма сълзи, нѣма нерви а свмо надпреварване, кой по-много да премѣри и обясни.

И ето вече смѣ края на учебната година и не се е минало нито едно междучасие, когато децата да не сж въ кооперацията, да купуват и продават. Удари ли звънецътъ и всѣко нѣщо се поставя на мѣстото, защото моитѣ деца знаятъ: „че добрата домакиня и старателния домакинъ се познаватъ по реда въ кѣщи.“ Презъ цѣлата година часоветѣ по смѣтане почти сж двойни и то по желание на ученицитѣ. Лека и приятна е работата по смѣтане въ нашата малка кооперация. Колко радостъ и животъ носи тя на малкитѣ втораци. Никой нашъ ръководителъ въ практиката не би получилъ толкова много сърдечни благодарности и благопожелания отъ малкитѣ втораци, както тоя баща и приятелъ на детската душа — Виолино Примо.

Поклонъ предъ неговата личностъ и авторитетъ.

Коста Финджиковъ,
Ихтиманъ

Годишнитѣ беседи

На мнозина ще се види може би чудно, че точно сега въ началото на учебната година се повдига този въпросъ.¹⁾ Но по-добре още отъ сега, отъ рано да се сложи на разрешение и освѣтление, за да се дойде къмъ времето на годишнитѣ беседи до едно правилно и разумно разбиране. Въ края на годината учителитѣ обикновено сме въ едно особено напрегнато състояние, което не ни позволява да се занимаваме съ други въпроси. И макаръ, че виждаме много нѣща, които не ни задоволяватъ и не се съгласуватъ съ нашитѣ разбираня, ги замълчаваме, за да се достѣтимъ пакъ при приближаване на беседитѣ. Затова съ тѣзи редове изказвамъ само едно мнение по въпроса, по който е необходимо да се обадятъ повече учители, за да му се даде правилно и разумно разрешение.

Идеята за годишнитѣ беседи правени въ присѣтствието на родителитѣ на ученицитѣ е чудесна. Нѣма нищо по-хубаво отъ това: учители, родители и тѣхнитѣ деца, събрани въ храма на просвѣтата да изживѣятъ най-радушно последнитѣ часове отъ цѣла една година на трудъ и усърдие. Това е най-смислениятъ училищенъ празникъ, въ който сърдцата на тия три елемента — деца, учители и родители пулсиратъ въ единъ буенъ тактъ. Това е деньтъ, въ който родите-

¹⁾ Изпратена бѣ на в. „Просвѣтно единство“ още въ началото на учебната година. До днесъ не е напечатана.

литъ манифестиратъ голѣмото си внимание къмъ училището и неговитѣ питомци. А децата извиватъ най-китниятъ вѣнецъ на цѣлогодишното си трудолюбие.

Какъ се правятъ тѣзи годишни беседи е известно на всички ни. Учителтъ трѣбва да напегне всичкитѣ си сили и умѣние, за да може цѣлостно да засѣгне изучения материалъ и изпита ученицитѣ си. Разбира се, трѣбва да се отдаде внимание на всѣки учебенъ предметъ и се изкара достатъчно материалъ на сцената. А всичкото това представлява една обширна материя, за която съвсемъ не е достатъчно едно такова кжсо време. И наистина, каква голѣма невъзможностъ, материята, която е учена цѣла година, да се премине така набързо, та макаръ и въ общи черти.

Но, нѣма какво да се прави. Така е, и трѣбва да му се търси леснината. И за да се стори всичко, учителтъ е принуденъ да галопира така силно, че самиятъ той грохва, а ученицитѣ, освенъ че се изморяватъ, но и отговарятъ на въпроситѣ безъ нужното задълбочаване. Когато целта на нашаа работа е да приучимъ малкото дете да се вдълбочава въ зададенитѣ му въпроси, да разсъждава правилно по тѣхъ и се изказва плавно и смислено. Значи цѣла година нашитѣ усилия ще бждатъ насочени въ това направление, а на края, въ едно съвсемъ кжсо време, нашитѣ ученици трѣбва да отговарятъ бързо като навити грамофони. Въ деня на беседитѣ владѣе крайно особена атмосфера и дори смѣшни изглеждатъ усилията ни да се обхване повече материалъ и се манифестира подготовката на децата.

Много интересно е делегатството, което се упражнява отъ другъ учителъ, обикновено колега отъ сжщото училище. Неговитѣ деца чакатъ на двора въ голѣмо напрежение, напиратъ по вратитѣ на училището, а той седи на катедрата бездееенъ и слуша колегата си. Не схващамъ голѣмото значение на този делегатъ. За официалностъ ли е поставенъ или пъкъ за контролъ? Ако е за последното, то не засѣга ли се въ такъвъ случай учителтъ? Та нима безъ делегатъ той нѣма да развие съвестно работата си?

Съвсемъ другаде виждамъ смисъла на годишнитѣ беседи. Отъ наблюдение и практика съмъ дошълъ до заключение, че въ този день трѣбва да се уреди едно истинско тържество, което ще одухотвори всички и ще даде хубавъ завършекъ на цѣлостната ни работа, а не день, въ който ще доминира детското смущение, и липсата на време ще го направи уморителенъ, та даже и отегчителенъ.

Нашата възпитателна работа и минатиятъ учебенъ материалъ сж дали резултатъ, който е цѣлостенъ и може да се схване много лесно, безъ да става нужда да се пристѣпва къмъ повърхностно изпитване. Детскитѣ сръчности и напредкъ могатъ да се покажатъ по-силно, по-затрогваще, по-естествено и свободно по съвсемъ други начини.

Всички изработени предмети по ржчна работа, рисунки и тетрадки отъ различнитѣ отдѣления се нареждатъ въ една обща стая. По този начинъ се показва последователниятъ прогресъ на ученицитѣ отъ първо до четвърто отдѣление. Ако ли пъкъ липсва удобна стая за тази целъ, то всѣко отдѣление устройва въ своята стая изложба.

Следъ това вмѣсто манифестация на изучения материалъ, който не е така соченъ и интересенъ за родителитѣ, започва въ всѣко отдѣ-

ление литературно-музикална частъ. Тя е, която внася животъ и голѣмъ интересъ за всички присѣтствующи. Така времето върви бързо и неуспѣтно. Не се чувствува никаква напрегнатостъ, скованостъ и страхъ.

Хубаво е, преди да е дошло времето за годишнитѣ беседи, да се оставятъ децата самички да си намѣрятъ подходящи номера. Да видите, каква голѣма разнообразностъ! Всѣко дете взема онова, което най-много допада на темперамента му и работи съ най-голѣма амбиция. Децата съ хубави гласове подбиратъ звучни пѣсни, свиращитѣ се залавятъ да се усвършенствуватъ въ свиренето си, разказвачитѣ търсятъ хубави приказки, хумориститѣ започватъ весели разкази и т. н. Всѣки работи споредъ дарбитѣ си, но съ постоянство и усърдие, защото знае, че ще му бѣде дадена възможността да занимава нѣколко минути насѣбралитѣ се въ дѣня на беседата.

И така въ опредѣления дѣнь и часъ се занизватъ хорови номера, приказки, диалози, стихотворения, ржченици, свирене на детски инструменти и какви ли не още забавни нѣща. Всичко върви непринудено, свободно, и най-важното, при чудесно настроение. Излизатъ всички деца отъ отдѣлението и изпълняватъ весело номерата си. Родителитѣ сж предоволни, че сж взели дейно участие и тѣхнитѣ деца, за което сж посетили, именно, и беседата. А пъкъ отдѣлнитѣ деца ликуватъ отъ радостъ, че сж показали способноститѣ си и че присѣтствующитѣ ги ценятъ, слушатъ и аплодиратъ.

Съ това детето ще покаже себе си: че не е онова, което е постѣпило въ началото, че то расте и се формира съ най-голѣма планомерностъ и последователностъ. По този начинъ, то ще се окуражи и удвои силитѣ си. А най-добре ние учителитѣ, знаемъ, какво голѣмо значение е това за малкото дете, за да може то успѣшно да крачи въ своятъ животъ и занимания къмъ напредѣкъ и съвършенство.

Ето какъ нашитѣ беседи, ще се превърнатъ въ радостъ и доволство за всички. По такъвъ начинъ ще се даде най-смисленъ и хармониченъ завършекъ на учебната година.

II. НАШИТЪ УЧИТЕЛИ-ПИСАТЕЛИ

Николай Вълевъ,
София

6. Стефанъ С. Султановъ

Навремето учителскитъ борби предизвикаха създаването на Прогимназиалния учителски съюзъ, които, покрай другото, има тази заслуга, че изтъкна на предно мѣсто нѣколцина сътрудника на в. „Прогимназиална пробуда“. Въ колонитъ на този вестникъ печаташе своитъ хубави стихотворения и Ст. С. Султановъ. Неговитъ работи правѣха силно впечатление на всички ни, защото се различаваха рѣзко отъ останалия материалъ по своята художественостъ и съ интереснитъ си мотиви. Нѣкои отъ тѣхъ се декламираха на учителски вечеринки.

Мина се много време оттогава, но Ст. С. Султановъ, не се отчая; той продължи да работи като скроменъ литературенъ труженикъ.

Роденъ презъ 1899 година въ гр. Сливенъ, той завършва гимнази въ сѣщия градъ и продължава образованието си въ Учителския институтъ въ гр. Карнобатъ. После учителствува въ с. Хамзоренъ, Ямболско, гара Михайлово и сега е директоръ на прогимназия въ Сливенъ. Той членува въ „Д-вото на детскитъ писатели“, „Съюза на писателитъ отъ провинцията“ и „Задруга на писателитъ-историци.“ Още ученикъ напечатва първото си стихотворение въ списанието „Ученическа мисъл“, редактирано отъ Хр. Стояновъ въ гр. Русе. По-късно сътрудничи на провинциални вестници и на детски списания, а отъ десетъ години насамъ редактира детско-юношеския вестникъ „Изгрѣвъ“, който има вече тиражъ нѣколко хиляди.

Литературното дѣло на Ст. С. Султановъ не е особено голѣмо, но все пакъ достатъчно, за да ни вдъхне надежди за по-голѣма плодovitостъ, която да заслужи действително нашето внимание.

Ст. С. Султановъ е предимно детски писателъ. Може би учителското му звание и работата му около в. „Изгрѣвъ“ сѣ насочили въ това направление неговитъ сили. Той е писателъ-реалистъ, който взема обикновено своитъ сюжети изъ заобикалящата го действителностъ, като дири предимно отрицателнитъ прояви и общественитъ злини, за да ги облѣче въ приказна форма и да намѣри тѣхното разрешение. Така въ отдѣлнитъ си книжки призовава отдѣлния човѣкъ и цѣлото общество да намѣрятъ сили за мирна културна борба, която да ги доведе до духовно усвѣршенствуване и материално преуспѣване. Малкиятъ четецъ е бждещъ гражданинъ и активенъ-деятел въ обществения животъ. Още съ време трѣбва да погледне право на злото, което прави своитъ страшни и пагубни опустошения, и да се подготви за да изпълни задълженията си къмъ самия себе си и къмъ обществото.

Въ това отношение сж твърде ценни приказкитѣ въ малката книжка „Милковата патеричка“, които засѣгатъ въпроси относно пиянството и неговитѣ гибелни последици, нещастния животъ на изоставеното самотно сираче, и разглежда благотворното значение на тритѣ велики начала въ живота: трудъ, братство и любовъ. Особено е хубава последната приказка отъ „Милковата патеричка“, която въ символична форма отбелязва страстния копнежъ на човѣчеството къмъ щастие и непосилнитѣ му страдания, които сж негови неотлжчни съпжтници въ стремежа му да го постигне.

Сборникътъ приказки „Другъ свѣтъ“ се опитва да разрешава социални проблеми. Въ него явно прозира тенденцията, че спасението и щастieto на хората е въ тѣхното сдружаване, за да достигнатъ нѣкои общи цели. Злото престава да сжществува, щомъ излѣзе на борба съ него самото общество, а не само безпомощната отдѣлна личностъ. Кооперативната идея подига духа на селянитѣ и преобразява напълно тѣхния животъ. Дълговетѣ и сиромашията не могатъ да господаруватъ, щомъ идеята за взаимопомощъ е вече обладала всецѣло умоветѣ на съзнателнитѣ селяни.

Драмичката „Змей“ възпроизвежда пакъ въ символична форма борбата на съвременния човѣкъ срещу опустошенията на страшнитѣ природни стихии. За да се справимъ съ сполетелитѣ ни злини, необходимо е сдружаването на смѣли и дейни личности, които да се заематъ съ отстраняването имъ, а не фанатизмътъ и примирението на немошната личностъ, която посрѣща всичко съ безразличие и вътрешно убеждение за собственото си безсилие.

И още една негова пиеска — „Малкиятъ музикантъ“ ни разкрива прераждането на човѣшката душа, когато се отговаря съ добри дѣла за сторени злини. Малкиятъ Стойко остава сиракъ и е принуденъ да трѣгне по широкия божи свѣтъ, за да припечели хлѣбъ за себе си, болната си майка и сестричката си. Съ упоритъ трудъ и особена настойчивостъ той успѣва да стане и прочутъ музикантъ. Случайността го прави неволень спасителъ на давящо се дете. То е на човѣка, който го пропѣдилъ отъ бащинъ домъ. Героичната постѣпка е трогнала жестокия лихваръ, който поправя своята грѣшка. Пиеската има отдѣлни доста силни драматични моменти. Тя е преведена на нѣмски и е играна отъ едно училище въ Берлинъ.

Ст. С. Султановъ е приготвилъ за печатъ стихотворната сбирка „Златното утро“ и сборникъ разкази „Златното кладенче“.

Сравнително интересна е стихотворната сбирка „Подъ тъмни небеса“, която разкрива черната мжка, легнала надъ сърдето на поета. Духътъ е окованъ въ зловещитѣ вериги на прокълнатата действителностъ и, безпомощенъ да се освободи отъ този пленъ, напразно се насочва къмъ своитѣ хубави мечти и непостижими идеали. Свѣтътъ е превърнатъ въ адъ отъ самитѣ хора, които сж отрекли човѣщината и сж я съвършено забравили. Затова тѣмъ предстои да живѣятъ само въ безрадостни дни и въ безсънни отъ страдание нощи. Но каточели за утѣха, надъ всички мракъ просвѣтва една плаха надежда на изнурения и сломенъ духъ — хората ще станатъ човѣци, макаръ и въ едно далечно бждеще. Въ повечето стихотворения се прозира безнадеждностъ и печаль, които гнетятъ една дълбоко наранена и огорчена душа.

„Подъ тъмни небеса“ е книгата на българската действителност, по-право на нейните отрицателни прояви и страни, възпъти от единъ поетъ, който умѣе да подхване интересни мотиви, въпрѣки че нѣкои отъ тѣхъ явно подсказватъ за влиянието на голѣми наши поети.

На Ст. С. Султановъ предстои тежка и упорита работа тъкмо въ това направление — да се освободи отъ това влияние. И друго, да държи повече за композицията на своите творби, за да постигне още по-голѣмо съвършенство.

III. ЛИТЕРАТУРНИ СТРАНИЦИ

Борянинъ

Псаломи

На народния учителъ

I

Натамъ, къмъ вѣчна жажда,
къмъ повече стремежъ и свѣтлина —
тамъ, де животътъ се обажда
чрезъ малките детски уста . . .

При тѣхъ истинска правда
на дългъ любимъ ни зове.
Срѣдъ тѣхъ, духътъ се възражда
изъ тъмнината на минали вѣкове.

II

. . . Въ смълчанитѣ жадуващи очи,
де вѣченъ устремъ бди;
де свѣти надежда и лжчи,
и въ гърди сърдце тупти . . .

тѣ чакатъ въ тъмнината
нѣкои съ факелъ да имъ се вести.
Тѣ тръпнатъ въ тъмнината,
щомъ видятъ искра да блѣсти.

Не плаши ги отъ живота,
че е тѣй жестокъ и твърдъ!
Разпали имъ още повече душата
съ пламъка на твоята грѣдь!

III

Въ тѣзи дни на духовна изнемога,
когато всѣки търси свѣтли бжднини,
и лжтъ на истинска правда — изтрѣпналъ, въ тревога,
изъ висинитѣ на недосегаемото, учителю, слѣзни.

Че нѣма свѣтълъ идеалъ и свѣтли бжднини
тозъ, що въ безпжтица се лута и гори.
Животътъ не е океанъ отъ черни дни,
а идеалъ що съ потъ на чело се твори.

Иди, и на тѣзъ загубини души
 свѣтли — вѣрата имъ събуди!
 Съ твърда воля невежеството имъ строши!
 За правда вѣренъ стражъ, учителю, бжди!

Ст. С. Султановъ

Кошмаръ

Обещахъ на г. Х. за утре да напиша разказъ. Той щѣлъ да ме чака въ кафенето „...“ и оттамъ щѣлъ да отиде направо въ печатницата на Бай Стояна. Така че ... азъ самъ се обвързахъ и то хемъ здравата! ...

Вървя за дома. Извихъ по широката улица, направихъ нѣколко крачки и чухъ задъ мене да вика. Преди да се обърна, една ржка ме хвана за рамото. Обърнахъ се.

— А, ти ли си, Катя! — помжчихъ се да бжда твърде любезенъ.

— Както виждате азъ съмъ г. Симеоновъ! ...

— Че защо пъкъ такава официалностъ?

Катя изглеждаше, че не чу моя упрѣкъ, или по-право не обърна внимание на него и продължи.

— Много сте забързали. Едва можахъ да ви догоня. Кжде така? ... Навѣрно отивате при любезната си ха, ха, ха

— Какво е това отъ тебе? Нищо не разбирамъ!

— Нищо, нищо Ходихъ у васъ

— У насъ? Че защо?

— Да, у васъ, г. Симеоновъ! ... Вѣрвамъ, че не можете позна, ако не ви кажа. Научихъ се, че имате хубава приятелка, та рекохъ да я вида. Ако не нея, то поне портрета ѝ. Ще бжда ли удостоена съ тази честь?

Катя едва можа да промълви последнитѣ си думи. Тѣ бѣха съ мжка изречени, като че ли ѝ липсваха сили. Чувалъ съмъ, така да говори само човѣкъ, който издѣхва. При все това, тя се помжчи да надвие и да си даде външно спокойствие. Но изглеждаше, че, тъкмо въ този моментъ, вътре въ нея се надигаше ураганъ, който заплашваше да счупи волята ѝ и да я отнесе на крилетѣ си.

Още когато започна да говори, азъ разбрахъ. Не можахъ, обаче, да не се изсмѣя. Но, вѣрвайте, това направихъ не отъ желание да ѝ се надсмѣя, а просто ей така ... да се мине малко време, което сега ми бѣше тѣй необходимо, за да обмисля отговора си.

— Катя, ти жестоко се мамишъ. Или пъкъ ... нѣкой те е излъгалъ.

— Не, не! ... Никой не ме е излъгълъ. Ето и писмото ѝ до мене ... Въ него ме моли да те отстъпя на нея ...

Тя каза това, като се помжчи да влѣе въ тона си ироничностъ, но лицето ѝ се измѣни и стана страшна.

— Ти си подлецъ!

Катя бѣше вече вънъ отъ себе си. Сякашъ, бѣ готова да се хвърли на шията ми и да ме разкъса. Подскачаше отъ нервностъ, мачкаше кърпичката си и цѣла треперѣше. Устнитѣ ѝ се гърчѣха въ жглитѣ си, свиваха се и придаваха на лицето ѝ отенѣцитѣ ва силно душевно вълнение. Въ гърдитѣ ѝ сега бучеше буенъ потокъ. Тя ту приближняваше, ту се изчервяваше. А очитѣ ѝ, ... О, тѣ станаха ог-

нища, откъдето се мѣтаха огнени стрели. Сега разбрахъ, че страшна е жената, когато сърдцето ѝ бѣде наранено. Въ този моментъ, та бѣше вече готова на всичко. Но . . . азъ не се уплашихъ и решихъ да продължа до край.

— Е, добре! Подлецъ съмъ! Но не забравяй, че такъвъ станахъ, следъ като видѣхъ, че ме изпревари.

— Какво искашъ да кажешъ съ това?

Тя спрѣ погледа си и заочаква.

Извихъ се малко на страна и съ присторено спокойствие продължихъ въ сѣщото направление.

— Ясно е. Искамъ да ти кажа, че преди да стана подлецъ, азъ те видѣхъ, че ти ме изпревари . . . Да! . . . И то съ моя приятел! . . .

— Ахъ, Господи! . . . Това е лъжа, лъжа е! . . .

Катя закри лицето си съ кърпичката си и заплака. Сълзи потеккоха по бузитѣ ѝ. Ехъ! . . . Тѣзи сълзи! . . . Та мога ли да вѣрвамъ азъ на тѣхъ? . . . Че кога жената не плаче? . . . Винаги . . . Искат ли да покори мъжа, искат ли да прекрие престѣплението си — плаче.

Сега бѣше най-удобното време и азъ изчезнахъ. Оставихъ я на срѣдъ улицата и да ме нѣма. Срамъ ме бѣше да я гледамъ, че плаче.

Вървѣхъ почти тичешкомъ и си мислѣхъ, че отлично я наоанихъ. Птмжстхъ си заради държанието ѝ въ онази вечеринка. Ще ме кара да я оевнувамъ а! . . . Ахъ . . . като си помисля, какъ силно ме бодва нѣщо въ сърдцето! . . . Че да ѝ простя ли? . . . Никога! . . . Нека сега види, колко боли! . . .

Мисълта ми се въртѣше все около Ктя. Но . . . не трѣбвз да мисля за нея. Опитахъ се да мисля за нѣщо дауго. Но, дяволъ да го вземе, нѣкой дърпа мисълта ми пакъ къмъ нея . . . — Хей, мисли какъ остави момичето! . . . Не бива да си толкова жестокъ! Знаешъ ли, че тя сега може всичко да направи? . . . — Да не съмъ толкова жестокъ ли? . . . Че защо? . . . Тя не бѣше ли жестока къмъ мене? . . . Тя попита ли, какво ми бѣше тогава? . . . Ахъ като си припомня, че . . . Но не! . . . Азъ нѣма да мисля вече за нея! . . . Ще мисля за разказа, който обещахъ на г. Х. . . . Да, да! . . . Трѣбва да мисля за него. Утре го иска. Пъкъ и веселъ, забавенъ трѣбва да бѣде. Така, така! . . . Даааа! . . .

Пристигамъ. Влизамъ въ стаята и запалвамъ ламбата. Съдамъ до масата. Трѣбва да пиша! . . . Но, дяволъ да го вземе, нѣмамъ опредѣленъ сюжетъ . . . Чувалъ съмъ, че когато искашъ да си спомнишъ нѣщо отъ миналото, трѣбва да замижишъ. Все ще се намѣри нѣщо интересно. И ето замижвамъ . . . Предъ мене се редятъ вече безброй сцени. Протича наново живота . . . Но . . . ето пакъ Катя! Всичко извежда пакъ до нея . . . Образътъ ѝ се мѣрка предъ мене, тича следъ мене, вика ме, дърпа ме, смѣе се, плаче . . . навсѣкжде — тя . . . Господи, та може ли така! . . . Най-после, трѣбва да ме освободи! . . . Работа ме чака! . . .

И ето азъ мислено се нося. Бѣгамъ, тичамъ, летя . . . Катя следъ мене . . . Лутамъ се между много хора — образи, близки и далечни. Улицы, улички — минавамъ презъ врати и прозорци. Бѣгамъ . . . Животътъ тича съ болнава лудостъ предъ мене . . . Ето! . . . Слава Богу! . . . Сега съмъ вече далечъ, . . . Ехъ, колко с широко тука! . . . На северъ

се издигат върховете на Стара-планина, на юг — Св. Илийските възвишения. А тамъ що е? ... Хжжж! ... Това е Тунджа ... Широко е полето ... Вървя. Пътът ми е познат. О-хо, та мога ли да не позная, къде съм! ... Още личат дирите от колелото ми. Ето могилиците! Ето и сламените кжщурки! ... Добър ден! ... Пакъ идвам! ... Ето и моето бедно и полусрутено училище! ... Прозорците ме гледат и ми се усмиват. Звънецът е ударил. Вземам дневника и влизам въ клас ... Ето пакъ сжщата стая — низка и полусрутена. Таванът е подпърнъ на две мѣста съ греди. Още тъй! ... Дюшето е полуизгнило, чернят дупки по него. Северната стена е полусъборена, грози да падне. Когато се увличамъ въ работа, често задъ отворената дупка взематъ участие два голѣми черни прѣста, раздвижени като ластовичи криле. Това не ме смущава. Знамъ, че тамъ е обшинският оборъ. Често нѣкое затворено магаре се присламчва и подслушва ... Но ето ... азъ вече се увличамъ. Преподавамъ за царь Симеонъ. Децата ме следятъ — не смѣятъ дѣхъ да поематъ. Очитъ имъ свѣтятъ, национална гордостъ ги издига и вдъхновява ... Но ... какво е това задъ менъ? ... Кой изпрѣхтъ и ме посипа съ прахъ? ... Кой е този немирень хлапакъ? ... Обръщамъ се да видя ... А ... разбрахъ ... Прихнахме отъ смѣхъ. Оживление! ... На отвора къмъ съседния оборъ едно арестувано магаре показва муцуната си и прѣхна. Дигна облакъ прахъ ... Смѣхъ и оживление! ... Ей, магаре, да се махашъ оттамъ, че дяволитъ ще те взематъ, хж! ... Какъ така смѣешъ да бъркашъ на урока ми? ... Слушай, магаре, дръпни се настрана и не прави така втори път.

Ехъ, че това е чудесенъ сюжетъ за веселъ разказъ. Брей, какъ ми дойде на умъ! ... Чудесенъ е, само да се разработи. Но азъ вървамъ, че ще стане точно такъвъ, какъвто го иска г. Х. Ще изпълня обещанието си. Колко се радвамъ! ...

Грабвамъ перото и написвамъ заглавие. На бѣлия листъ се наредиха едри букви. Взираамъ се и изтрѣпвамъ. Като оживленъ ставамъ, вземамъ листа, взираамъ се пакъ и оставамъ въ недоумѣние. Какъ може такова нѣщо! ... Какво заглавие съмъ написалъ? ... Чета: *Катя* ... Това ме уплаши. Да, Катя! ... Тя пакъ ме догони! ... Боже Господи, какво става тукъ? ... Махни се, не искамъ да те видя! Чувашь ли, Катя! ... Махни се! ... Но тя се открива предъ менъ. Носи се презъ мъгла. Бѣлата завеса става все по-тънка, разнищава се и ето я предъ мене. О, тя е тъй печална, очитъ ѝ плачатъ, устните ѝ шепнатъ нѣщо, което сърдцето ми едва долавя, а коситъ ѝ сж разпилѣни като на окаяна монахиня. Тя е тъй бледа! ... Тя пристѣпва къмъ мене като видение, като задгробенъ духъ и протѣга восъчни ржце. Катя шепне нѣщо. Ако бѣше умрѣла, щѣхъ да помисля, че това е ... побиха ме трѣпки. Чувствувамъ, че кръвта ми изстива ... И безъ да искамъ, азъ шепна: Катя ... Катя ... Катя ...

Въ сжщото време чуха се бързи стѣпки къмъ моята врата. Нѣкой тичешкомъ идва. Ето шумъ и глѣчка. Нѣкой идва. Кой може да е? Да го пушна ли?

До като мислѣхъ, вратата се блѣсна и се отвори. На прага застана единъ приятелъ. Той ме изгледа, сне шапката си и прошепна-

— Симеоновъ, Катя се отрови.

— Катя!

Какво е станало съ мене, не помня нищо. Когато се съвстихъ, намѣрихъ се на леглото. До мене бѣха двама мой приятели. Азъ се гърчехъ и плачехъ. Мисълта за виновностъ свиваше сърцето ми.

— Господи, какво направихъ . . . Ахъ, убийте ме! . . . Убийте ме! . . . Азъ съмъ виновенъ за смъртта на Катя. Азъ я убихъ съ писмото си. Азъ го написахъ, никой другъ . . . Написахъ го, за да ѝ отмъстя за вечеринката . . . Искахъ и тя да изпита, що е ревностъ. Какво направихъ, какво направихъ? . . .

— Ти ли ѝ написа писмото?

— Азъ, азъ . . . азъ го написахъ . . . Убийте ме! . . .

— Тогава стани! Стани! . . .

Тѣ ме издигнаха, и азъ седнахъ на леглото.

— Слушай, Катя е жива.

— Жива? Значи още е жива?

Това възроди силитѣ ми. Скочихъ отъ леглото. Поискахъ да отида при нея. Мислѣхъ, че ще успѣя да ѝ помогна, да я спася. Ще ѝ кажа истината. Ще ѝ кажа, че всичко това е лъжа. Никакво писмо, никаква любовница . . . Ще ѝ кажа: „Обичамъ те“ и тя ще надвие смъртта. Тази дума ще я привлече къмъ живота. Любовта е, която създава живота и побеждава смъртта. Безъ нея, всичко е тъмно, живота — пустиня, хората — скелети.

— Слушай, Симеоновъ! Катя не се е тровила. Ние се пошегувахме съ тебе. Искахме да провѣримъ, обичашъ ли я и мислишъ ли да я изоставишъ. Нали тя отдавна има връзки съ тебе, пъкъ може и да се чувствува вече като

Това напълно ме обърка. Нищо не разбирамъ. За утешение ли ми го казватъ? Въ сѣщото време предъ вратата чухъ бързи стѣпки. Една стройна сѣнка премина. Нѣщо хлопна въ гърдитѣ ми. Катя застана на вратата. Тя бѣше бледа и изплашена. Очитѣ ѝ бѣха разширени.

— Катя!

— Митко!

Азъ се спуснахъ къмъ нея. Тя прилепна до гърдитѣ ми. Ние и двамата плачехме. Всичко това като че ставаше на она свѣтъ. Азъ я притискахъ, като че искахъ да се увѣря въ нѣщо.

— Охъ, какъ много се изплашихъ! Казаха ми, че ти е станало зле. Като луда се затичахъ! Ще успѣя, рекохъ си. Знамъ, че моята любовъ ще те възвърне, — шепнѣше Катя и ме притискаше.

Въ това време пристигна още единъ приятелъ, който отишълъ да съобщи на Катя, че съмъ припадналъ.

Когато се опомнихме, азъ я погледнахъ въ очитѣ. Охъ, тия очи, черни очи, бездѣлни очи . . . Тѣ бѣха сега пълни съ огънь и нѣжностъ

— Слушайте! — обърнахъ се къмъ приятелитѣ. — Идете и кажете на г. Х. че за утре не мога да напиша разказъ. За другия брой ще му дамъ разказъ на тема: „Млади, не се шегувайте съ любовта!“ . . . Сега довиждане!

— Катя!

— Митко!

Мара Ив. Войчева
с. Щипско

Мечкарче

Беше към края на часа. Изморени от урока, децата разсърбяно поглеждаха към отворените прозорци, които с разточителна шедрост изсипваха върху главите им пролетна благодат — слънчево злато. Откъм дъното на предучилищния площад ечна тревожен кучешки лай, засили се, стана невъздържан, враждебен, бѣсен дори. Гъгниви, привлечени и жаловни звуци от циганска гадулка продава мълчанието на късната задрѣмала утрин.

Децата наостриха слухъ. Едно рипна на чина и надзѣра навънъ.

— Мечки!

— А-а, мечките, мечките! ечна отдѣлението, ечна цѣлото училище. Наскачаха децата по чиновѣтъ, натрупаха се по прозорците. Неочакваното зрелище внесе оживление и духъ всрѣдъ мъртвата атмосфера на класните стаи.

— Госпожице, пусни ни

— Господинъ учителю, да идемъ да ги видимъ отблизо! И роякътъ деца се втурна навънъ, като отприщена вода.

Мечкарите приближаваха. Двама бѣха. Всѣки отъ тѣхъ, водѣше по една млада и оправена мечка. На стотина метра задъ тѣхъ се влачеше малко момче, което водѣше не, а теглеше отчаяно за синджира една голѣма, но грохнала мечка. Двамата цигани викнаха нѣщо на малкия и кривнаха изъ първата прѣка улица на дѣсно. Нѣкои деца ги последваха. Ала малкият мечкаръ, разбра се, идѣше право срещу училището. Децата наизлѣзоха отъ разградения училищенъ дворъ и го наобиколиха. Мечкарчето вървѣше смѣло, съ безстрашно лице, като теглѣше упорито старата рунтава мечка, нестѣснявано и несмушавано отъ живия прѣстенъ деца около себе си, които предпазливо се движеха ведно съ него къмъ училището. Предъ училищните стълби мечкарчето и съ него тѣлпата деца спрѣха. Горе на площадката бѣха учителите. Малкият стисна гадулката подъ лѣвата си ръка, въ която бѣ прехвърлил и синджира на мечката, и повдигна съ дѣсна черното си калпаче надъ низко мургаво чело.

— Добъръ день! — поздрави той, като кимна почиттелно съ глава. Тѣй бѣше видѣло момчето, тѣй го бѣха учили по-старите отъ рода му — да бѣде почиттелно и любезно къмъ тѣзи, отъ които очаква хлѣба си.

— Г-нъ учителю, ай да поиграемъ малку на вашите ученици! Бива ли?

Две черни като маслини очи молѣха учителите убедително и настоятелно. Директорътъ кимна въ знакъ на съгласие. Мечкарчето запаса и закопча синджири около пояса си подъ кръста. Пипна гадулката съ лѣвата, а лжка, съ дѣсната си ръка. Поотегли се назадъ опъна синджира. Мечката се надигна — безсилна, но покорна. Малкият свирачъ прокара лжка по струните на гадулката и запѣ съ ясенъ детски, но тъженъ и дрезгавъ гласъ:

Остана Геро сираче, безъ братецъ и сестрица.
 безъ майка и бащица, Де гили, Геро, сиромакъ,
 самъ-саминъ, Геро, на свѣта. . .

Дий-гу — дий-гу, дий-гу — дий-гу, ди-и-гу-у ! плачеше малката му вехтичка гадулка. Циганчето сновѣше напредъ, назадъ, влѣво и вдѣсно, опъваше съ мършавата си снага синджира, и мечката неохотно, но покорно следваше по стѣпките му, като тежко помѣстваше огромното си тѣло ту на единия, ту на другия кракъ. Халките бѣха разранили увисналитѣ и ноздри. Крѣвъ капѣше отъ тѣхъ. Явно, животното бѣше болно. Тежко дишаше и едвамъ се влачеше старата мечка следъ малкия си мжчитель. Тя глухо рѣмжеше отвреме-навреме, сякашъ тежко въздишаше. Ала малкиятъ бѣше глухъ и нѣмъ къмъ страданията и. Друга упорита мисль занимаваше мозъка му. Той пѣеше и свирѣше, а погледътъ му, печаленъ и примиренъ, блуждаеше неопредѣлено нейде надъ главитѣ на струпанитѣ деца. Момчето да бѣше най-много, 13—14 годишно. Тѣлото му бѣше слабо и постало. Дѣнцето на чернитѣ му окжсани потурки безпомощно се мѣткаше насамъ-натамъ. То цѣло се губѣше подъ широкия си червенъ поясъ, който опасвише тѣнката му снага отъ гърдитѣ до подъ чатала чакъ. Малъкъ човѣкъ. Малъкъ и жалкъ въ непосилнитѣ си усилия да следва пжтя на голѣмитѣ отъ своя дрипавъ скитнически родъ, да имъ подражава, съ трудъ да се бори — хлѣбъ да печели.

Децата любопитно наблюдаваха колкото мечката, толкова и нейния невръстенъ господарь. Несъмнената сигурность и утвърденъ замакъ, съ които малкиятъ мечкаръ разиграваше мечката си, ленивиятъ плачъ на гадулката му, печалниятъ му и дрезгавъ гласъ имъ вдѣхваше удивление и почитъ къмъ малкия хлѣбопечелецъ. На, тѣ сж тукъ въ училището, учатъ за толкова много нѣща, четатъ, пишатъ, а хлѣбътъ отъ кжщи излиза — мама и тате иматъ грижата за него. „А този малъкъ босоногъ скитникъ броди по свѣта, води следъ себе си болната и стара мечка, води я не, влачи я насила, свири и пѣе, хлѣба си печели. Та той е чудо, герой е. И детскитѣ погледи, стѣснени, удивени, благовѣйно следятъ всѣко движение, всѣки жестъ на циганското момче. То дръпва последенъ пжтъ лжка по струнитѣ и пѣсенята сепва. После поднася инструмента си къмъ учителитѣ и търпеливо очаква. Левчетата глухо прокѣнтятъ въ кухината на плачливата гадулка. Мечкарчето вежливо повдига пакъ калпачето надъ главата си и потрѣгва, като потегля мечката следъ себе си. Не поглежда децата, не се обръща, не го смущава нищо, не го занимава околната срѣда. Занимава го само упоритата онази и настойчива мисль, заседнала въ малкия му мозъкъ: хлѣбътъ, хлѣбътъ да излѣзе — всичко друго бледнѣе предъ тази насжщна нужда. Децата го проследяватъ съ очи, въ които още свѣтятъ почудата и удивлението.

— Ей, мечкарче, какъ ти е името? — обаждатъ се нѣкои.

— Ради, — отвърща имъ малкиятъ скиталецъ безъ дори да извърне очи и изчезва въ улицата налѣво.

* * *

Селото се губеше въ здрача на настѣпващата вечерь. На голѣмия площадъ предъ училището група младежи оживено приказваха.

Двама смълчаци бяха обявили, че ще се борят с мечките. Прииждаха нови любопитни, и кръгът се увеличаваше. От дъното на широката насрещна улица се зачуха звуци на гждулка, сподирени от ожесточен кучешки лай. Мечкарит идяха. Дали бяха дума на двамата момци, преди да се приберат в катун — да минат през големия площад, на който щеше да стане неравната борба. Ето ги, че идяха. Стигнаха насрещно площада и спряха. Тълпата се раздвижи и образува кръг, сръд който останаха двамата мечкари — всеки с мечката си и двамата борци. Мечкарит задрънкаха синджирит. разсърдиха мечките, вдигнаха ги прави. Тъ, раздразнени, едно изреваха. Пипнаха се рамо за рамо човъкът с звъра. Мечкарит се увъртаха около тях неспокойни, готови всеки миг в случай на самозабрава и проявен стръвнишки инстинкт от страна на мечките да ги праснат с дебелата си кривак по главит. Насъбралото се множество любопитни с пламнали очи възбудено следеше борбата.

Никой не вид, кога се довлече мечкачето с болната мечка, която едва се гъреше, теглена с последни усилия от малкия. Момчето б задънало свитка сно на гърба си. То като пребито се отпусна върху стъпалата на бакалския дюкян недалеч от борбата. Мечката веднага легна в краката му, цъла се простр. Циганчето протегна ръка и погали животното по главата, като се вгледа с безпокойство в притворенит й очи. Тиха въздишка се изтъргна из детинскит гърди. Никой я не чу, всички бяха улиани в зрелището. Ради извади калпачето си, сложи го на колнет си и разтърси над него гждулката. Дръгнаха дребнит монети и изпадаха от нея в дрипавото калпаче. Момчето внимателно ги преброи, пхна ги в една кирлива платнена кесийка, дето дрънкаха и други нколко левчета, завърза я грижливо в връвта й и я пхна в пояса. Дневният труд б възнаграден. Старата му майка не ще го срещне пред колибата с праздни ръце. Полека-лека умората притвори детскит очи, и момчето се унесе в сън.

— Раде, ай Раде-й! Айде! Момчето подскочи и разтърка очи. Борбата бше свършила, мечкарит бяха си тръгнали и като забелязаха заспалото циганче, извикаха го. Ради потегли синджира, но мечката, намбрила за миг спокойствие, не искаше да стане. Мжжетъ я заритаха и заудряха с криваци и бедното животно с мчителен вой едва се надигна. Групата чергари кривнаха из улицата, която извеждаше вън от село. Мракът ги погълна.

Катунът б освтен от огньовет, които пламтха пред всяка колиба. Ради отдъна нагръбника сно, свали го и го тури пред гладното имъ магаре. Завърза мечката за колчето зад колибата, бутна отпреде й кринчето с ярма, която майка му бше забъркала. Мечката не я дори погледна. Ради се наведи и дълго с тревога и страх се вглежда в затворенит й очи и простртно тло. После се прибра. Пред колибата го срещна старата му майка. Тя с трогателна любов и грижа обгърна с очи мършавит рамене на сина си. Ради мълчаливо й подаде кесийката с парит, отпусна се върху дрипит в колибата и веднага заспа. Огънят пред колибата припламваше от време-навреме и освтяваше за миг лицето на дълбоко заспалото момче.

Съмна. Катунът се раздвижи. Поизгасналитъ презъ нощта огньове наново пламнаха. Старата циганка бѣ колѣничила предъ момчето си което продължаваше да спи дълбоко, непробудено.

— Раде, ай Редей! Стани, синко, стани да видишъ, какво ни доде до глѣвата . . . Ради не чуваше.

— Стани майка, стани Раде, стани да видишъ: мечката ти умрѣла!

Две парливи сълзи капнаха изъ очитъ на майката върху странитъ на сина ѝ. Момчето отвори очи и скокна. Право при мечката изтича. Животното лежеше прострѣно, изцѣклило очи. Малкиятъ се улови за коситъ и зариде безутешно. Събра се цѣлиятъ катунъ около колибата на сиракъ Ради. Всички охкаха и пожалиха бедната вдовица и клетия сиракъ. Погледаха, погледаха мъртвата мечка, па я повлѣкоха мжжестъ и я заровиха татъкъ по-настрана отъ колибитъ.

Слънцето се бѣше вдигнало доста високо, Мечкаритъ поведоха мечкитъ си и тръгнаха пакъ изъ селото. Въ катуна останаха, като всѣки день, само женитъ и децата. Този день Ради остана. Нѣмаше мечката, нѣмаше кого да разиграва. Седнало край огъня, момчето тжжно бѣше подпрѣло глава и забило погледъ въ пламтящитъ главни. Ами сега? Кой ще му помогне, като си е клетъ сиракъ. Братя и сестри, по-голѣми, бѣха се прѣснали, всѣки подиръ хлѣба си. Баща му преди година умрѣ. Останали бѣха самъ-сами съ старата си майка. Ами сега? Ами сега? . . . Тѣ нѣмаха толкова пари, за да си купятъ друга, млада мечка, че да я поведе подире си, както баща му е водилъ онази, старата. Ами сега? . . .

Ради стисна гждулката подъ мишца, наложи калпакъ и стана.

— Кжде, сине?

— Изъ село, мамо.

— Съ какво?

— Съ гждулката, мамо! И момчето тръгна. Майката го проследи съ очи, поклати глава и тихо занарежда жаловни думи.

Спира малкиятъ гждуларъ отъ порта на порта, свири и пѣе — хлѣбъ печели.

Остана Геро сираче,
безъ мийка и бащица,
безъ братецъ и сестрица.
Де гиди, Геро, сиромакъ —
самъ-саминъ, Геро, на свѣта. . .

— Дий-гу, дий-гу, дий-гу, дий-гу, ди-и-гу-у! И заплака безутешно вехтата гждулка на малкия хлѣбопечелецъ.

IV. ОТЪ ТЕОРИЯТА ЗА ПРАКТИКАТА

Д. Първановъ—с. Бръстъ

Наизустяване стих. „Дѣдо Мразъ — предм. учение въ I отдѣление

Следъ като е направена класната разработка на методическата единица „Дѣдо Мразъ“, въ следния часъ ще се вземе като допълнителенъ материялъ стихотворението „Дѣдо Мразъ“. Децата обичатъ стихотворенията. Ний трѣбва да използваме този детски интересъ къмъ тѣхъ, защото така по-лесно ще обогатимъ детската речъ съ нови езиковни изрази. Трѣбва да се подчертае, че наизустяването на стихотворенията отъ децата, се предпочита предъ наизустяването на приказкитѣ. Защото въ приказкитѣ върху съзнанието на децата действа главно развивашето се събитие и то сѣдбата на героя. Тукъ учебниятъ актъ се свършва заедно съ събитието и по-малко се появява желание приказката да бѣде възпроизведена, защото, макаръ събитието да е добре схванато отъ децата, липсватъ имъ думи и изрази, съ които да бѣде предадено сѣщото събитие. Ритмованата речъ, обаче, превръща стиховетѣ въ музика, отъ които детето се опива и се остава неволно напълно подъ въздействието имъ. Така децата се интересуватъ отъ стихотворенията — тѣ ги дирятъ, а най-важното, че обичатъ да ги наизустяватъ.

Подготовка (много накратко).

— Деца, коя приказка научихме миналия часъ по предметно учение?

— Така! за „Дѣдо Мразъ“! — Разказахте ли я на родителитѣ си?

— Добре! Я да си припомнимъ, кѣде живѣе дѣдо Мразъ? Съ кого живѣе тамъ? Отъ какво е направена кѣщата му? Ами косата, брадата, мустацитѣ? Съ какво е облѣченъ? За кого е добъръ и за кого е лошъ? Така! Той е добъръ за нивитѣ, че ги завива, но като се разсърди, да не си насреща му! . . .

Слушайте деца, какво е казалъ той, като пристигналъ при насъ: (Тукъ учителтъ, съ дебелъ и важенъ гласъ, имитирайки едъръ, старъ човѣкъ, ще издекламира стихотворенията „Дѣдо Мразъ“).

Дѣдо Мразъ

Съ бѣлъ кожухъ дохождамъ азъ
Да зимувамъ тукъ при васъ
И ме казватъ Дѣдо Мразъ.
Дѣдо Мразъ ме викатъ менъ . . .
И кога съмъ разсърденъ,
Менъ не можъ ме утеши:
Хапя, бузи, носъ, уши! . . .

Чухте ли какво казалъ Дѣдо Мразъ?! Хмм . . .!? Хапе, не се шегува! Я чуите още веднажъ! (пакъ се издекламира).

Искате ли да си научимъ това стихотворение наизустъ?

Вмѣсто целъ: Този часъ ще си научимъ стих. „Дѣдо Мразъ“.

Стихотворението може да се издекламира още веднажъ. Следъ

това се раздѣля на две куплетчета. Учителѣтъ бавно и ясно ще изговаря стихъ по стихъ, а децата хорowo ще казватъ следъ него. Това ще се повтори нѣколко пѣти, до като се поочуи говора на децата и се вникне по-добре въ съдържанието. После, учителѣтъ казва, а децата повтарятъ казаното:

Съ бѣлъ кожухъ

Да зимувамъ

И ме казватъ

Още веднажъ!

Съ бѣлъ

Да зиму

И ме

Още веднажъ!

Съ

Да

И

Ха, сега единъ да ми каже тѣзи думички! Втори, трети, стига! Хайде сега да заучимъ и останалитѣ думички. Азъ пакъ ще казвамъ, а вие следъ менъ:

Дѣдо Мразъ ме викатъ менъ,

И кога съмъ разсърденъ

Менъ не можъ ме утешъ:

Хапя, бузи, носъ, уши!

Пакъ по сжция начинъ се наизустява и втория куплетъ. — Ха, сега единъ да каже вторитѣ думички! Други, трети, стига! Сега пѣкъ да кажемъ цѣлото! Учителѣтъ прави корекции и нѣкои естетически намеци и съ негова помощъ се издекламира изцѣло по единично отъ нѣколко по-пааметливи деца. По този начинъ стиховторението е вече заучено. Поржчва имъ се да го кажатъ на родителитѣ си, пѣкъ и да си го помнятъ, защото ще го казватъ и на „изпита“ въ края на годината.

Вас. П. Нешевъ
с. Шишенци, Кулско

Лазаровденъ

Лазаруването е хубавъ народенъ обичай, още запазенъ въ много села и градове. На Лазаровденъ момиченцата, премѣнени, съ кошнички въ ржце, накичени съ цвѣтя, ходятъ въ роднини и познати, пѣятъ лазарски пѣсни и играятъ. Училището трѣбва да запази и насърдчи този хубавъ народенъ обичай. И ето, въ последнитѣ нѣколко години виждаме учители отъ села и градове, заедно съ ученичитѣ (а нѣкъде и съ ученици), раздѣлени на групи, премѣнени въ хубави народни носии, ходятъ отъ къща въ къща, пѣятъ хубави лазарски пѣсни и събиратъ помощи за беднитѣ ученици и за ученическитѣ трапезарии.

Спомнямъ си, преди 8 години, когато за пръвъ пѣтъ лазару-

вахме, за селото бѣше истински празникъ. *И ние, учителитѣ, бѣхме премѣнени въ хубави народни носии.* Бѣхме опредѣлили да пѣемъ въ кѣшитѣ на ученичкитѣ, които лазаруваха и въ тѣзи на по-заможнитѣ селяни. Обаче, всички хора бѣха излѣзли предъ портитѣ си и не ни оставяха да заминаваме кѣшитѣ имъ. Лазарувахме до смръкване. Лазаркитѣ, а и ние, капнахме отъ умора, но всички бѣхме доволни, още повече, че бѣхме събрали доста голѣма помощъ за беднитѣ ученици и за ученическата трапезария.

Когато наближи лазаровденъ, когато останатъ 10—15 дни до него, почваме разучването на лазарски пѣсни. Така постѣпихъ и миналата пролѣтъ. Събрахъ въ училищния салонъ всички ученички отъ III и IV отдѣления и I, II и III класове, на брой около 80 и започнахъ разучването на пѣснитѣ. Ето какъ постѣпихъ при разучването на пѣсента, която давамъ по-долу: — Деца, Баба Марта, която знае като дете ту да плаче, ту да се смѣе, си отиде тамъ, откъдето е дошла. А отъ далеченъ топълъ югъ, съ вѣнецъ отъ теменуги, отъ синчецъ и кукурякъ, презъ разлистени джбрави, веселъ, гиздавъ, лекокрилъ, съ конь пришпори младъ Априлъ. Всичко се събужда, всичко се съживява, всичко започва новъ животъ. И ето, иззадъ синитѣ морета, где вѣчно слънце грѣй, млада, весела, засмѣна, и въвъ гиздава премѣна, царкинята Пролѣтъ, съ вълшебнитѣ сини очи, пристига и догдето ржката ѝ стига, тя прѣска цвѣтя и лжчи.

Лазаровденъ. Слънцето отскочи една копрала надъ хоризонта по небесния си пътъ. Група лазарки се спрѣха предъ дома на чичо Спасъ и запѣха съсъ звѣнливъ, сърдеченъ гласъ:

Лазаровденъ.

Ржченица.

Музика: В. П. Нешевъ.

1. Как- то Ла- заръ си- ро- ма- ха ста- налъ е отъ
сънь дъл-бокъ не- ка и подъ та- зи стрѣ- ха
ста- не чу- до- то на Богъ. -то на Богъ.

2. Нека станатъ класоветѣ
и дадатъ обилень плодъ,
та безъ мъжа домоветѣ
да изхранятъ своя домъ.	3. Новъ добитѣкъ низъ обори,
на богатъ и на беднякъ,
нека Господъ да наспори
и презъ тази пролѣтъ пакъ.
} 2	} 2

4. Нека стане подъ небето
 всѣки читавъ, здравъ и живъ,
 та съсъ радостъ на сърдцето
 да живѣй животъ щастливъ. } 2
 Люб. Дойчевъ

Ученичкитѣ, притихнали, слушаха въ захласъ...

— Много е хубава, г-нъ учителю, много е хубава! Изпѣйте ни я още единъ пѣть и ние ще я научимъ.

— Ето, азъ съмъ ѝ написалъ думитѣ на черната дѣска. Да ги прочете Стоянка! (Стоянка е първата ми декламаторка и чете много хубаво).

— Г-нъ учителю, тази пѣсень много ще се хареса на хората, пояснява Вела, защото въ нея се благославя: Нека н тукъ стане чудото на Богъ; нека нивитѣ дадатъ изобилень плодъ; нека Господъ даде да се роди много добитъкъ на бедни и богати; нека всички да бждатъ здрави и живи, та съ радостъ въ сърдцата да живѣятъ щастливъ животъ.

— Хайде сега да я пѣемъ, г-нъ учителю.

— Хайде! Азъ ще пѣя и свиря силно, а вие ще пѣете тихо. Следъ второто изпѣване всички научиха пѣсеньта.

— Г-нъ учителю, ще бждемъ ли раздѣлени на групи?

— Да, за да можемъ по-лесно и по-скоро да обходимъ селото.

— Ами пакъ ли ще бждемъ облѣчени въ народна носия?

— Да. Трѣбва да пазимъ хубавитѣ народни носии и отъ време на време да ги обличаме, особено въ голѣми праздници, защото съ тѣхъ сж се премѣняли нѣкога нашитѣ майки и бащи, нашитѣ дѣди и прадѣди. Тѣ сж гордостъ за насъ, за нашиятъ народъ, за наша Родина.

— Г-нъ учителю, нека дойдатъ съ насъ и нѣколко момчета, та да играемъ съ тѣхъ ржченица. Хемъ ще пѣемъ, хемъ ще играемъ!

— Да. Ще дойдатъ и нѣколко момчета, сжщо облѣчени въ народна носия, като едни отъ тѣхъ ще носятъ кошницитѣ, а други, съ нѣкои отъ васъ, ще играятъ ржченица.

Следъ това изпѣхме две заучени лазарски пѣсни и децата си отидоха съ весело настроение.

Врѣбница.*)

Живо.

В. П. Нешевъ (Бѣлоградчйско)

На- бра- ха кит- ки зе- ле- ни, съ ро- си- ца

рос- на ро- се- ни, на- бра- ха мла- да вър-

би- ца вѣн- ци да ви- ятъ де- чи- ца.

Набраха китки зелени
съ росица росна росенй,
набраха млада върбица —
вѣнци да вийтъ дечица.

Па всѣка кжца дариха
и пжтя съ шума покриха,
да бжде чисто предъ храма,
прашинка утре да нѣма.

Нали на своята ослица
Христосъ ще мине, дечица,
на клонка жълта и бѣла,
затуй е птичка запѣла.

Затуй е роса росила
и всичко, всичко измила,
затуй сж клони и листи
отъ рано ясни и чисти.

И. Стубелъ

Нашата пѣсенъ.

Маршъ.

Д. Василева.

1. О- нѣзъ по- то- че- та, ко-

и- то въ го- ри- тѣ пѣ- ятъ и ле- тятъ —

о- ти- ватъ друж- но въвъ рѣ-

ки- тѣ и род-ни- тѣ по- ля по- ятъ.

*) Врѣбница е хубавъ пролѣтенъ празникъ. На него день чествуваме тържественото влизане на Исуса Христа въ Иерусалимъ. Затова, въ надвечерието на празника, клисарьтъ изчиства божиятъ храмъ така, че да свѣтне. Нѣколко по-голѣми ученици отиватъ на рѣката и нарѣзватъ токущо раззеленили се върбови клонки. На другия день — на Врѣбница, осветени въ Божиятъ храмъ, свещеникътъ ги раздава на богомолцитѣ, които ги поставятъ въ своитѣ иконостаси, свити на колелца. Ергенитѣ и момитѣ отиватъ на рѣката и пускатъ едновременно своитѣ колелца; чието колелце излѣзе най-напредъ, той ще се ожени пръвъ.

2. Поятъ земята ни и пѣятъ
за дружба и радостъта —
съ които растнатъ и живѣятъ
децата днеска по свѣта.
3. И тая пѣсенъ вдѣхновена
ехти подъ българския сводъ,
земята грѣй благословена
предъ погледа на цѣль народъ. | 4. По нея всѣки бистъръ ручей
и всѣки изворъ днеска пѣй —
на трудъ и дружба да се учимъ,
додето златна младостъ грѣй.
5. Единъ за другъ, единъ за всички
и всички дружно за единъ —
като работнитѣ пчелички
ний своя кошеръ ще градимъ. |
|---|--|

Славчо Красински.

Използуване приказката и поуката за живота.*)

И така, деца, днесъ научихме нова пословица: „Кой каквото прави, за себе си го прави“.

Нека сега си спомнимъ дали и на насъ не ни се е случвало такова нѣщо. Напр.: нѣкое другарче да е искало да ви стори зло, а злото се е върнало на него. Или пъкъ, вие да сте сторили зло на другиму, а злото да се е върнало на васъ.

(Оставяме ученицитѣ да помислятъ. Може и учителятъ да ги подсети съ нѣкой прѣсенъ случай. Ученицитѣ казаха много примѣри, защото такива често се случватъ въ училищния и семеенъ животъ. Напр.: Иванка искала да я удари, но тя се отмѣстила и Иванка си ударила ржката на чина; Петъръ хвърлилъ камъкъ да го удари, но камъкътъ ударилъ Петровото сестриче; Другъ искалъ да спжне другаря си, но той самииятъ се плъзналъ; падналъ и си навѣхналъ ржката; Казаха се примѣри и съ съседи).

Деца, но старецътъ казвалъ сжщитѣ думи „Кой каквото прави, за себе си го прави“ и на тѣзи хора, които му давали *милостиня*. (Обяснява се думата).

Какво ли е искалъ пъкъ на тѣхъ да каже?

Който прави добро, пакъ на себе си го прави, — Богъ да му помогне.

Заклучение

Тѣй е деца, добро ли направимъ, зло ли направимъ, все за себе си го правимъ. Затуй старецътъ все тѣй казвалъ:

„Кой каквото прави, за себе си го прави“.

Въ следующия частъ приказката се разказва и драматизира отъ ученицитѣ. Прочита имъ се разказа за *Завистливия селянинъ*. Ето накратко съдържанието: Единъ селянинъ искалъ да запали плѣвнята на богатия си съседъ. Зарадвалъ се той, че ще стори зло на съседа си. Ще изгори и кжщата му и той ще стане беденъ като него. Отива той въ кръчмата, напива се и съ помжтнѣлъ умъ презъ нощта, вмѣсто плѣвнята на съседа си, запалва своята — Дветѣ плѣвни били една до друга и си приличали.

Пакъ злото го направилъ на себе си.

Една коректурна грѣшка. — По недоглеждане на коректурата ни е пропусната горната заключителна частъ отъ лекцията на сътрудничката ни Пеша В. Логинова, помѣстена въ кн. 6 на списанието ни, стр. 377.

Софка Ф. Карлсонъ — Шуменъ

Очарованието отъ първото цвѣте

Януарий. Още зима не е минала. Още Сѣчко не е показалъ своитѣ бури и зли фѣртунни — пекна топло слънчице и стопли земята. Стопли се и душата на бедни и сиромаси.

Почувствува топла ласка и нѣжното бѣло кокиче. Отдавна мечтае то за слънчице, жадува за нѣжни, топли майчини ласки. Стопли се тамъ долу малката душица и събра сили, проврѣ остро връхче презъ размекналата земя и се подаде...

Слънчо огрѣ. Протегна цвѣтенцето схванали се стави, проточи зелени листца и бѣлна се малка главица. Дори и Слънчо се радваше на новия животъ, който пробуди тамъ долу на земята. Кокичето разтвори бѣли листенца, замечтано отпреди погледъ къмъ Слънча — добрия Слънчо, и отпуста надолу сребърно звѣнче.

Цвѣтна то за радостъ на всички, за радостъ на децата.

* * *

Въ Училище. Тая сутринъ откъснахъ кокиченце отъ градината си и си накичихъ черната престилка.

Дежурна бѣхъ. Излѣзохъ въ коридора. Искяхъ да видя какво впечатление ще направи на децата първото цвѣте.

— Кокиченце, кокиченце!

— Миличкото, цвѣнало вече!

— Колко е хубаво! Кокиченце! — възгласи безкрай.

Отпразнаха се свѣтнали погледи и радостъ цвѣтна въ очичкитѣ имъ и въ малкитѣ имъ сърдца. Не можеха да се нарадватъ. Радостъ избликна у всички деца. Само по-стѣснителнитѣ не се изказваха, но въ погледа имъ свѣтѣше очарование. Колко радостъ и възторгъ породиха малкото скромно цвѣтенце — бѣло, чисто, невинно...

И веднага като потокъ се заредиха пѣсни, пѣсни за бѣлото кокиче. Една, втора, трета. И какъ съ рѣдко увлѣчение се пѣеше, — съ жаръ.

Вѣтъръ вѣе срѣдъ широки поляни,

Трупа прѣспи по долини, балкани.

Изъ подъ прѣспи срамежливо наднича

Първо цвѣте, ранобудно кокиче.

Чака Сѣчко да миряса, да млѣкне,

Чака Мартъ топѣлъ вѣтъръ да лѣхне,

Да привтаса пролѣтъ драга царица,

Та да вирне бѣлоснѣжна главица.

Друга въ народенъ духъ:

Цъвнало бѣло кокиче,
мома си сплитки накичи,
па викна пѣсенъ да пѣе —
гласътъ ѝ гора люлѣе.

Дочу я горе козарче —
отъ връхъ отъ кръшни баири,
извади медна цафара
наду я, сладко засвири.

Особено децата обичатъ да пѣятъ — като правятъ съответни движения.

Кокиченцето бѣло дигнало си челце —
Децата поздравява, подава имъ ржце.
Къмъ себе си ги вика, тѣ сякашъ чуватъ гласъ:
— Елате тукъ, дечица, сестричка съмъ ви азъ.
Но скоро ще замина — за малко дойдохъ тукъ.
Следъ менъ иде пролѣтъ съ пѣсни и цвѣтя,
Съ поточета и птички, но азъ ще отлети.

Дете и кокиче. — Нарездатъ се въ кръгъ. Въ срѣдата се снисаватъ (клѣкатъ) едно или нѣколко деца. — Това сж кокиченцата. Другарчетата отъ кръга пѣятъ. Въ мелодията звучи съчувствие.

Отговаря или отговорятъ (ставатъ):

Азъ дойдохъ, мило дете,
Съ поздравъ да известя,
Че студа си вече отива, } 2
Вече се пуква пролѣтъта

Следъ като изпѣятъ, избиратъ си по едно другарче на мѣстото си и отиватъ въ кръга. А другаритѣ ставатъ кокичета. Така се изреждатъ много деца. Всѣки иска да бжде кокиче. Междучастията сж запълнени. Наближавамъ училището. Чува се отдалечъ сжщата пѣсенъ и децата играятъ, не се насищатъ — край нѣматъ пѣснитѣ за кокиченцето. Въ пѣсни и игри звучи очарованието отъ първото цвѣте.

V. ИЗЪ ЖИВОТА И УЧИЛИЩЕТО

Ст. Сталевъ — София

Великденски даръ на организираното учителството.

Това е новата инициатива на Управата при Просвѣтния съюзъ — „Просвѣтна каса“. Както винаги учителството и сега е изненадано, поставено предъ свършенъ фактъ. Управата е била упълномощена отъ конгреса на съюза, да основе каса и да я оповести една, когато уставътъ е утвърденъ отъ сжда, организацията привършена, правилникътъ изработенъ. Благодарение готовността за безплатенъ трудъ на основателитъ 12, и словомъ дванадесетъ души отъ управата и 2-ма чиновници на Съюза „голѣмото непобедимо живо дѣло“ е вече фактъ, не отъ комерчески подбуди, а отъ желание ужъ да се подпомогне на учителя. Това най-ясно проличава отъ подбора състава на управата и отъ бързината, съ която се организира касата.

Сжщитъ вече сж си раздѣлили и управлението на касата: петима сж управителенъ съветъ, трима сж контроленъ съветъ, оставатъ и четирма за платенъ персоналъ на новата каса. — Поздравлява ме ги! — Остава само „дребна“ работа: Просвѣтниятъ съюзъ, дружествата и отдѣлни учители да ги „подкрепятъ“, като внесатъ дѣловъ капиталъ въ брой.

Начело на управата е пакъ проф. Консуловъ, а на контролния съветъ — чиновникътъ на Съюза г. Кирилъ Янковъ, бившъ чиновникъ при „Ориентабакъ“, което на времето си трогателно фалира. Неговъ секретаръ е гимназ. директоръ г. Хр. Кръстевъ, касиеръ на Съюза. — Спазена е нерархията трогателно!

Касата е кооперативна, членуватъ само членоветъ на Просвѣтния съюзъ, но не по право, а само, *ако благоволи да ги приеме касата, споредъ чл. 13 отъ Устава. За неприемсне, смѣтка не даватъ.*

Касата ще отпусна аванси до размѣръ 80% отъ заплатата за единъ месецъ и заеми до 5000 лв. съ двама поръчителы, съ записъ и договоръ. Заемътъ ще отпускатъ тричленни „представителства“ отъ членове, назначени *не отъ просвѣтното дружество, а отъ Управ. съветъ на касата, по нейно усмотрение.* Касата, чрезъ тия платени „представителства“ ще раздава кредити, които ще ги събира чрезъ платитѣ на заплати срещу други проценти. *Управлението на касата и чиновниците ще иматъ опредѣлено възнаграждение (чл. 34): 5%, 2% и 3% (по чл. 52) отъ печалбитѣ.* Всичко ще се трупа на лихвитѣ на заемитѣ, *пъкъ ако не стигнатъ, ще се взема отъ дѣловетѣ (чл. 8).* — Банка, не като всички банки.

Само отъ чл. 1 и чл. 12 се подразбира, че „Просвѣтната каса“ е образувана при Съюза и *ще събере капиталъ отъ Просвѣтния съюзъ и отъ просв. д-ва. Съюзътъ щѣ да внесе 3,000,000 лв. (Чл. 48) безъ да чака решение на конгреса!* — Добре че дружествата нѣматъ капитали, та не ще хлѣтнатъ въ тая непромислена частна каса, която само нагледъ е съюзна. А, иначе *тя е напълно неза-*

висима отъ Просвѣтния съюзъ; *само едни и сжици лица ще управ-
ляватъ* и тукъ, и тамъ, „съ възнаграждения“, *организационни
връзки нѣма*, има само *лична уния!*

Нѣкои иматъ голѣма способностъ да се нагаждатъ — отъ нѣ-
колко страни слънце да ги грѣе, а учителя отъ много страни само
вѣтръ да го брули.

Дружествата ще зависятъ отъ банката: отъ тѣхъ не зависи нито
приемането на членоветъ на банката, нито тричленнитъ *„представи-
телства“* на касата въ околията — тѣхъ назначава касата — нито ще
влиятъ върху програмата за дейностъ. Всичко зависи отъ *независи-
мия отъ съюза управителенъ съветъ* на „Просвѣтната каса“! А
тоя съветъ и управлението, както и бюджета на касата, ще зависятъ отъ
избора и решенията на общото годишно събрание, въ което *и лич-
нитъ, и колективнитъ членове иматъ по единъ гласъ!* Чл. 31
пласи: *всички членове иматъ право само на единъ гласъ и пр.*

*Проче, Банката е частно сдружение за учители. Защото,
следъ като Просвѣтниятъ съюзъ и просвѣтнитъ дружества
внесатъ голѣмъ капиталъ, ще иматъ толкова права въ общитъ
събрания, колкото всѣки отдѣленъ учителъ съ капиталъ 100—200
лева. Умно!*

Ще дойде день да изключатъ и съюза, и дружествата, и осно-
вателитъ, и тогава ще се смѣемъ на ума и на куража на умнитъ ос-
нователи, които *старателно криха проектитъ*, дори отъ Софий-
ското градско просвѣтно дружество! — Честитъ „даръ“ на Съюза!
Касата е на личноститъ отъ сегашната Управа на съюза а не на
Просветния съюзъ. Единъ ще бие тжпана, а други ще обира парсата
отъ охлузения гърбъ на учителя. Той е брашнянъ човалъ — още може
да пуска. . . .

Стефана Арнаудова
с. Д. Диканя

Зрънце отъ огърлицата ми

Скжпи учителски спомени, колко мили сте вие! Едни радостни
— други тжжни, почти мжчителни. И щомъ като се вдълбоча повече
въ нѣкой отъ тѣхъ, веднага свѣтватъ предъ очитъ ми звездици. . .
Най-малко четиредесетъ чифта свѣтли, хубави детски очи заблѣшук-
ватъ въ воображението ми. Любопитни, мечтателни, дръзки — огле-
дала на толкова различни души.

Мили деца, вашитъ невинни, чисти погледи ще свѣтятъ до края
на живота ми и ще стоплятъ душата ми, когато е скована отъ жи-
тейскитъ несподоби, изморена отъ непосиленъ трудъ, несбжднати на-
дежди или рухнали мечти.

Често прелистямъ книгата на живота ми и намирамъ доста пѣстри
страници, върху които се спирамъ повече. И винаги предъ менъ из-
пква една случка изъ живота въ училището, която ме натяква и
кара да се усмихвамъ същевременно.

Учителствувахъ въ Р. и имахъ второ отдѣление. Единъ пжтъ
едно дете открадна ножчето на другарчето си. Като си отишло у

дома, дало го на баба си. Тя прибрала ножчето и му казала да не казва никому.

Когато пострадалото дете ми се оплака, азъ се заехъ да издира крадеца. Следъ като употребихъ всички усилия, най-после казахъ :

— Деца, азъ познавамъ по очитѣ, кой е виновния. Гледайте всички у менъ !

И ето, заблещукаха срещу менъ четиредесетъ чифта детски очи.

Гледамъ, назъртамъ въ тия—въ ония, мжча се да доловя въ едни смущение. Внимавамъ, защото, ако не сполуча, губя отъ две страни : и опита ще пропадне, съ което подкопавамъ авторитета си, а и крадецътъ ще остане не откритъ.

Най-после се спрѣхъ на едно дете, което не можеше да издържа погледа ми. Извикахъ го да излѣзе изъ чина и го запитахъ. То видѣ, че е открито, призна грѣшката си и каза, че ножа е у баба му. Тогава азъ му казахъ :

— Сега ти ще отидешъ у васъ и ще донесешъ ножчето да го дадемъ на другарчето си. Понеже си призна, нѣма да те наказвамъ, но втори пѣтъ вече нѣма да крадешъ, срамота е да казватъ нѣкому „крадецъ“.

Следъ като обеща, че нѣма вече да повтѣря грѣшката си, съ олекнало сърдце, то тичешкомъ отиде у дома си. И какво бѣше моето очудване, когато следъ малко чухъ въ коридора една жена да вика, колкото може :

— Чакай да я видя азъ тая даскалица, която прави детето ни крадецъ !

И разярена, тя блѣсна детето въ класнатата стая и продължи да вика :

— Какъвъ ножъ искате ? Или намѣрихте нашето дете по-глупаво, та него да го обвинявате ?

Азъ ѝ казахъ да не вика, ами да даде ножчето. Казахъ ѝ, че е престѣпление стара жена да прави внучето си крадецъ. Повикахъ по-близо до себе си детето и му казахъ да повтори сжщото, което каза по-рано. Обаче, то почна да плаче и да отрича. Тя го бѣше научила да лже. Азъ го погалихъ, поговорихъ му и му рекохъ :

— Гледай ме въ очитѣ и ще си кажешъ истината.

Неопетнената детска душа пакъ се откри предъ менъ. То забрави баба си, която му правеше разни знаци, излѣзла извънъ себе си отъ ядъ, и си разправи всичко. И докато да се усѣтя, чухъ страшень плесникъ.

Бабата, за награда, че детето съзнава грѣшката си и не лже, му удари плесникъ, който струва ми се още чувамъ и съ клетви си отиде.

Деца се смѣлчаха. Азъ останахъ като слисана... После горчива болка изпълни душата ми. Помислихъ си за тия крѣпки създания, които съ наша помощъ оформяваха характеритѣ си, презъ колко митарства минаватъ и на колко мѣста данъ плашатъ.

Погледнахъ хленчащото дете... И душата ми проплака... Не знаехъ, какъ да го утеша...

Мина доста време. Случката се почти забрави, когато цѣлия градъ се завълнува отъ сѣденето на единъ убиецъ. Изглежда, че

надъ сждитѣ тежеше тежъкъ юмрукъ, та дѣлото вървѣше много мудро и все не можеше да се докаже виновността на виновния.

И ето, въ единъ часъ сждото онова дете вдигна ръка. Мислейки, че ще каже нѣщо по урока, вдигамъ го. И какво бѣше моето очудване, когато чухъ :

— Госпожа, ти нали познавашъ по очитѣ кой е виновния, защо не отидешъ въ сждилището и посочишъ, кой е убиеца?

И четиридесетъ чифта свѣтнахъ детски очи съ най-големо доверие и любопитство се впиха въ менъ...

Ан. В. Атанасова — у-ка,
с. Дивдѣдово, Шуменско

Тѣхната пѣсенъ

Мълчалива ноемврийска нощъ покриваше спящото село. Полунощъ е. Съ погледъ втренченъ, безъ да вдигне очи отъ леглото, Динка пазѣше скъпата си рожба. Часовникътъ нервно тракаше на масата, сякашъ, броеше последнитѣ минути на малкия Генчо.

Огънятъ се увеличаваше бързо, а горещото челце все по-често изсушаваше мократа кърпичка, напоена съ оцетъ и вода.

Тази нощъ бѣ осемнадесета по редъ, безъ да склопи очи клетата майка.

Нима имаше тя толкова излишни сили?

О, сили нѣмаше вече у нея. Тя цѣла се бѣ превърнала на зрение, слухъ и мисль.

Какъ би се простила съ мисълта, че ще загуби своето свидно чедо — едничката ѝ радостъ въ живота?

Искаше да се освободи отъ тази злокобна мисль, пренасяйки се за моментъ въ училищната стая, дето виждаше засмѣнитѣ и безгрижни погледи на своитѣ ученици; тя, сякашъ, чуваше тѣхния безгриженъ смѣхъ и глъчъ и виждаше зачервенитѣ имъ бузички...

Нанизаха се безброй сладки спомени и представи за всичко, що заобикаляше малкия Генчо.

Колко радостъ изпълваше сърдцето на бедната учителка, при мисълта, че ще дойде деньтъ, въ който ще види на ученическата скамейка, редомъ съ другитѣ палавци и своя синъ, вече порастналъ, спретнатъ, милъ, скромень и сладъкъ.

Ще му уреди и малка библиотечка, ще го запише за най-хубавитѣ списания и книжки. Вечерь, презъ дългитѣ зимни нощи, край бумтящата печка ще слуша звънливото гласче на Генча, да ѝ чете и разказва приказки и уроци, а тя ще му пѣе пѣснички за пролѣтѣта и младостѣта.

Заедно ще пишатъ писма на татко му, който учи децата далечъ въ друго село, ще се молятъ на Бога заедно дано го премѣстятъ тукъ, че тогава радостѣта и щастието нѣма да иматъ край...

Но, уви! Мжката ѝ ставаше стократно по-голема.

— Боже, съ какво заслужихъ и тая горчевина? Азъ тѣй много обичамъ ѝ пазя другитѣ, чуждитѣ, а моето — едничката ми награда въ живота — трѣбва да принесе жертва?

До болка се свиваше сърдцето на Динка при тая мисъл; искаше да заплаче, но друга, незнайна сила я възпираше. Може би съ плачът си да изплаши болното, а тъкмо сега трѣбваше абсолютно спокойствие.

Пжтната врата се хлопна. Бързи стѣпки се чува вѣнъ. „Навѣрно е той. . . О, Боже! дай му още малко сили!“ — промѣлви на себе си тя.

— Добъръ вечеръ. Чака ли ме много? Изглежда, че си много неспокойна? Генчо все така ли е? — Той говорѣше бързо и почти се задѣхваше. Приблѣжи се тихо до леглото на малкия Генчо, съ погледъ плахъ и несигуренъ, въ който се криеше мжката на една набо-лѣла учителска душа въ продължение на цѣла една седмица, пълна съ неизвестностъ и отчаяние. . .

Поглади той руситѣ кждрици, които като вѣнче красѣха хубавото, но измжчено лице на Генча и цѣлуна горещото му челце. . .

Дълго стоя той безпомощенъ надъ своята първа рожба; ту пулса се мжчеше да провѣри, ту температурата му измѣрваше съ прилѣпени устни къмъ набръчканото му челце.

Мълчание гробно царуваше въ бедната учителска хижа. Нѣмаше и за какво да заговорятъ. Нѣщо страшно гнетѣше сърдцата имъ.

Лѣкарътъ се надѣваше да мине кризата, но четиринадесетия день отдавна мина, а признаци за подобрене нѣмаше. Сега Провидението се грижи за него — си мислѣха и двамата.

Но сждбата не винаги е жестока къмъ хората. Дали беззаветната майчина обичъ, дали нейната велика саможертва въ непрестанно бдение надъ болното, дали татко му донесе тайнствения лѣкъ — или най-после Провидението, наистина, се намѣси въ тая неравна борба между живота и смъртта — това остана тайна.

Призори Генчо промѣни погледа си, дори даде признаци на гладъ. Устнитѣ се раздвижиха, огънътъ отслабна. Слаба усмивчица озари успокоеното му лице.

Слънце благотворно огрѣ бедната учителска кжщурка. Сега Динка като че по-лесно дишаше; свѣтна надежда надъ нараненото ѣ сърдце. Минаха дни, години. . .

Когато завѣя зимния вѣтъръ и снѣга затрупа всички друмища, тамъ въ малкото селце, сгушено въ пазвитѣ на Балкана, една пѣсенъ до късна вечеръ оглася малката кжщурка на Динка.

Звънливиятъ гласъ на Генчо се слива съ тоя на нощната виялица и се носи вихрено надъ оголенитѣ букаци и ржтлини, за да приветствува татко му — тамъ въ далечното село.

Т. Миневъ — Свищовско

Да създадемъ културни традиции въ селото!

Българското село вече загуби своя патриархаленъ духъ и се мжчи да живѣе съ културнитѣ прояви на времето. То почва да живѣе единъ по-висококултуренъ животъ, като ликвидира съ всички отживѣлици. Разбира се, далечъ сме отъ единъ действителенъ напредъкъ и приобщаване съ културата на времето, но и малкото, което имаме и се прави, ни радва и дава надежда за по-голямъ успѣхъ. Не е нито странна, нито лъжовна мисълта, че доста села живѣятъ по-добъръ духовенъ животъ отъ много градове. Много често български

села се славятъ съ прояви — културна и обществена дейност — които могатъ само да ни радватъ. Останалата голѣма частъ български села, обаче, само се мжчатъ да надмогнатъ грубата действителностъ, сега начеватъ или още спятъ.

За тая голѣма частъ отъ българското село искаме да кажемъ две думи.

Неоспорима и често повтаряна истина е, че и днесъ учителѣтъ си остава културниятъ възвестителъ и ратникъ въ селото. Той е културтрегерѣтъ, волно и неволно. Дали е неговъ дългъ или право, е отдѣленъ въпросъ. Фактъ е, че учителѣтъ днесъ носи на плещитѣ си непосилната задача на общественикъ отъ първи рангъ, на просвѣтителъ и вдъхновенъ свестителъ. Учителѣтъ е възторжениятъ народенъ будителъ, който не е престаналъ да се вдъхновява отъ примѣра на плеадата възрожденци, въпрѣки многото клюки и нападки. Учителството не е лениво и не е забравило заветитѣ на предшественицитѣ си. Но има желѣзни условия отъ материаленъ характеръ, които силата на духа не може да сломи; има и епохи, когато грубиятъ материализъмъ и практицизмъ, еснафство и егоизъмъ, властвуватъ. Нека не се забравя, обаче, че пламъкътъ на истината не гасне. Отъ искрата пожаръ се дига!

Въ голѣмата културно-просвѣтна работа на учителя извънъ училището, особена прѣчка се явява и самата селска срѣда, върху която се работи. Свидетели сме всѣки день на смѣшни прояви, които могатъ да убиятъ духа на учителя, действатъ отрицателно върху ученици и извикватъ смѣхъ за сериозния наблюдателъ. Мжчимъ се да изпълняваме, напримѣръ, всички нареждания за отпразднуване на празници. А какъ става това почти навсѣкжде, въ повечето почти села и градове? Излишно е описание. Присѣтствието на две-три само баби, когато дори и официалнитѣ власти сж по ловъ, или кой знае де по време на тържеството, това е наистина добъръ смѣхъ. И когато разпалениятъ учителъ, обмислилъ цѣли дни хубавата си сказка, се качи на малкото разкрито столче или масичка, пламъкътъ на въодушевлението се загубва и лицето му се покрива съ руменина отъ смѣхъ и срамъ. За всичко това не винимъ никого. Констатираме и търсимъ изходъ. *Виновна е липсата на културна традиция въ българското село.*

Знаемъ, и споменахме това, българското село се пробужда вече. Навсѣкжде личи устремътъ къмъ новото, къмъ културния напредѣкъ. Не остава освенъ ратницитѣ за културенъ възходъ, во главе съ учителитѣ, да подпомогнатъ тоя устремъ. Не трѣбва да се забравя, обаче, че методиката на общественото възпитание е извънредно трудна и сложна отъ тая на училищното. Така, за случая, *като първа задача на учителя се налага да се създадатъ културни традиции въ селото!* Това ще стане бавно, съ особенъ тактъ и внимание. Могатъ да се използватъ най-различни начини да се привлѣкатъ и заинтересоватъ хората, които начини ще зависятъ отъ редъ мѣстни условия, отъ културния уровень на срѣдата и пр.

Защитници и противници на извънучилищната работа на учителя, помнете, че безъ обществена срѣда, училищното образование е нищожна нула. Ако гори у всички ви пламъкътъ на добри българи и човѣци, работете съ всички сили да създадемъ културни традиции въ българското село!

VI. УЧИЛИЩНИ ПРАЗДНИЦИ И РЕЧИ

Недѣлчо Беневъ — директоръ прогимназия — Габрово

Мѣрило за културностъ

Въ днешно време твърде често се говори за *култура*. Това е стара латинска дума, която означава духовно и материално усъвършенстване. Покрай нея често се споменува и думата *интелигенция*, която пъкъ значи: най-образованитѣ люде въ обществото. А за днешното общество се казва, че е достигнало до една висша степенъ на културностъ и интелигентностъ. Ако е така, кои сж признацитѣ на това високо развитие? Отговорътъ е вече готовъ: электричество, радио, кино, машина, автомобилъ, аеропланъ, спортъ, рекортъ . . .

Приобщенъ къмъ това гледище за най-новото, модерното, елитното, екстрата, днешниятъ човѣкъ почва да механизира духовното си естество, да губи своеобразния си ликъ, да се приравнява съ множеството, да се уеднаквява въ общия типъ на съвременна личностъ съ тренирано тѣло, ловѣкъ жестъ, превзета изтънченостъ. Олекналиятъ отъ тежки задачи умъ не може да понася вече сериозното задълбочаване въ тайнитѣ кжтове на мисълта, пъкъ и време за това не достига. Професията, службата, машината, печалбата, прехраната така сж стѣгнали днешния човѣкъ въ лапитѣ си, че той забравя да живѣе и дори да мисли, защо живѣе. Неговата духовна радостъ е само въ радиото, киното, вестника, кафенето и кръчмата. Другъ по-свѣтълъ миръ на идеи и желания за него почти не съществува.

При това понижено духовно ниво на днешното общество може ли да се говори за нѣкакви ценности на духа, на мисълта, на изкуствата, на творчеството? Може ли да се говори за празникъ на книгата? Коя книга? Кой я чествува? Ето въпроситѣ, които се слагатъ днесъ предъ очитѣ на културнитѣ и интелигентни българи по случай обявената „Седмица на книгата“.

Въ миналото на българския народъ книгата е изиграла грамадна роля. Презъ време на първото българско царство ние се спасяваме отъ погърчване само чрезъ книгитѣ на Св. Кирилъ и Методий. Презъ второто българско царство чрезъ школата на Теодосий Търновски ние запазваме езика си отъ загубване презъ настѣпилото петъ вѣковно робство. А нашето народностно свѣстяване презъ това време не се ли дължи пакъ на една малка, но велика книга — историята на Отца Паисия? Ами дошлитѣ следъ това книжовници: Софроний, Беронъ, Априловъ, Раковски, Каравеловъ, Ботевъ чрезъ своето вдъхновено слово не раздвижиха ли заспалия духъ на българина и не го ли изведоха най-после къмъ спасителния брѣгъ на свободата? Всички тѣзи велики наши дейци бѣха преди всичко писатели и главно чрезъ своитѣ

творби създадоха духовния образъ на българина и докараха неговото възкресение.

Нима ние днесъ, следъ шестдесетъ години на свободенъ животъ, отпаднахме въ духъ, идеи, стремежи, та почнахме да се материализираме до степенъ на прогресивно опростяване? Колко люде въ днешно време могатъ да кажатъ за себе си: „Азъ чета много. Не изпускамъ ни една нова книга да не я купя и увелича книжовното богатство на домашната си библиотека. Азъ живо се интересувамъ отъ всѣка новостъ въ литературата, науката и изкуствата“. Днесъ обикновено ви отговарятъ: „Азъ нищо не чета, освенъ вестникъ. Менъ нищо друго не ме интересува, освенъ „хапване и сръбване“. Това възвръщане къмъ животинскитѣ нужди на тѣлото не е ли признакъ на упадъкъ, понижение на духовния животъ у човѣка и народа?

Прочее, кое е мѣрилото за културностъ и интелигентностъ въ днешно време? Радиото, киното, спорта ли? Та това сж прояви на механизирано изкуство. То съ нищо не може да замѣни живия човѣкъ отъ сцената или свежитѣ образи на художественото произведение. Ако искаме да се приближимъ къмъ духовното начало въ живота, да станемъ висши духовни същества тукъ на земята, да се наречемъ истински носители на култура и интелигентностъ трѣбва да се върнемъ къмъ идеитѣ на нашитѣ възрожденци, да подиримъ днешнитѣ имъ последователи и да се приобщимъ къмъ, тѣхното книжовно съкровище.

Както денътъ на залезяването празнуваме най-добре, като посадимъ поне едно дръвче, нека така отпраздуваме и „Седмица на книгата“, като си купимъ поне една творба на български писателъ и се погрижимъ да посадимъ въ сърдцата си поне едно цвѣте отъ градинитѣ на неговитѣ блѣнове. А откриемъ ли веднажъ въ своя духовенъ миръ градина отъ образитѣ на нашитѣ писатели, ние ще заживѣемъ съ тѣхнитѣ идеи и тогава не ще се сѣщаме за тѣхъ само въ опредѣлени дни или седмици, а ще обърнемъ дома си въ книжовна съкровищница, ще въздигнемъ въ култъ словесното творчество и така ще станемъ действително културни и интелигентни люде на своята просвѣтена страна.

Калчо х. Миневъ

учителъ с. Лжжене, Свищовско

Къмъ просвѣта и самообразование!

(Сказка по случай деня на книгата)

„Свѣтлина, повече свѣтлина!“

Така се провикна, въ последнитѣ минути на своя животъ голѣмиятъ и великъ поетъ на човѣчеството — Гете. Това сж свещенитѣ завети на едно велико и чисто сърце, които топлятъ изстрадалата грѣдь на човѣчеството и му вдъхватъ вѣра въ едно по-добро и по-свѣтло бъдаще! Вѣрата, огънятъ, надеждата, неспирниятъ трудъ — това сж голѣмитѣ психологични предпоставки, които трѣбва да живѣятъ въ сърцата на единъ народъ, за да върви той къмъ културенъ, икономически и духовенъ просперитетъ!

А вѣрата, огънятъ и надеждата не се самораждатъ въ човѣшката душа! Не може да кърми въ душата си вѣра, надежда и огънь къмъ просвѣта този човѣкъ, който нѣма миогледъ за живота, който не познава себе си, не познава народа и неговото минало, който живѣе въ неведение за днешния и утрешенъ день.

Културната история на човѣчеството ни дава много примѣри, отъ които се вижда, че само тоя народъ въ своето развитие е зареги-стриралъ голѣми успѣхи, който рано е съзналъ нуждата и значението на просвѣтата! А културенъ народъ имаме тогава, когато неговитѣ членове сж просвѣтени, образовани, възпитани и възприемчиви къмъ всичко хубаво, прогресивно и чисто!

Животътъ не стои на едно мѣсто. Вчерашното не е днешното. Днешното не е утрешното. Науката прави всѣки день все нови и нови завоевания. Промѣнитѣ въ стопанския, културения и духовенъ животъ на народитѣ, които въ миналото сж ставали съ вѣкове, сега ставатъ съ години. Новото време иска нови хора — просвѣтени, предвидливи и подготвени. Културнитѣ нужди на хората се мѣнятъ бързо, съобразно нуждитѣ на времето! Днесъ трѣбва не само просвѣтенъ общественикъ, държавникъ и учител — не! Нашето време иска просвѣтенъ търговецъ, земеделецъ, занаятчия и просвѣтенъ работникъ! Ние сме свидетели на единъ печаленъ фактъ въ нашия животъ, който ще при-веда само за примѣръ, за да видимъ колко работа предстои на нашата интелегенция, която за голѣмо съжаление, се е отчуждила отъ своя народъ и се срами да отиде при него. Ние днесъ виждаме да про-падатъ много занаятчин, общари, шивачи и т. н., не защото сж лонни люде, не защото не обичатъ своя занаятъ, а защото тѣ сж останали назадъ отъ живота, нѣматъ култура, нѣматъ просвѣта, не могатъ да се приспособятъ къмъ новитѣ изисквания на живота и ето, тѣ загиватъ икономически, и оставятъ своитѣ деца непросвѣтени, недоучени, неподготвени за живота, за да станатъ тѣ утре уличници — тежестъ и срамъ за обществото!

Ето защо, трѣбва да дадемъ на нашитѣ деца широка просвѣта и подготовка за живота, който имъ предстои да живѣятъ. Новото време иска просвѣтени и издигнати общари, търговци, занаятчин и работници! Трѣбва да се учимъ въ училище, но да не забравяме и голѣмото училище, наречено животъ!

Просвѣта и самообразование, това сж великитѣ начала за само-усъвършенствуване! Да работимъ върху себе, да четемъ, да се вглед-ваме въ живота, да четемъ и пакъ да се вгледваме въ живота — да вървимъ въ тактъ съ него и неговитѣ искания — ето съзнанието, съ което трѣбва да се въоръжи всѣки гражданинъ, който претендира за дѣлъ въ бждащето, напредъка и благоденствието на своя народъ! Само чрезъ самообразованието и просвѣтата ние ще преродимъ себе си, ще допълнимъ своитѣ знания, ще вървимъ съ живота и ще се покажемъ достойни синове на своето време, изпълнили безупрѣчно своя дѣлъгъ къмъ себе си, къмъ своя народъ и къмъ неговото свѣтло бждеще!

Да се учимъ отъ книгитѣ на великитѣ хора, да живѣемъ съ тѣхнитѣ болки, стремежи и постижения, да пиемъ неспирно отъ злат-нитѣ извори на общочовѣшката съкровищница, да се учимъ отъ го-

лѣмото училище на живота — това повелява грохота, неумолимъ и страшенъ на времето! Тежко томува, който не може да разбере смисъла на тая елементарна истина!

Къмъ просвѣта, къмъ самообразование!

Донка Василева,
учителка, Кулско

Да ценимъ добритѣ и полезни книги

„Безъ книги въ свѣта е тъмно и човѣшкиятъ умъ е беденъ“ — В. Хюго.

„Книгитѣ сж прозорци, презъ които душата гледа свѣта“ — Р. Вилсонъ

Книгата е съкровищница на човѣшкитѣ знания, на вѣковния човѣшки опитъ. Тя е изворъ на идеи, откровение на велики чувствителни сърдца и най-могъщо сръдство за популяризиране на науката. Чрезъ нея ние проникваме въ тайнитѣ на природата и на всемира, въ дълбокитѣ гънки на човѣшката душа. Само чрезъ нея личности, общества и народи трупатъ мъдростъ, опитъ и културни блага. Чрезъ нея живѣятъ великанитѣ на човѣшката мисль съ мъдростта и идеитѣ си.

Книгата, заедно съ словото, може да прероди човѣка: да го направи по-справедливъ, по-честенъ, по-добъръ. Тя може да прероди обществото, живота.

Добритѣ книги даватъ богата, здрава, силна храна на ума, на въображението, на разсѣдка и духа, и сж добъръ факторъ за възпитание.

Смайльс казва: „Книгитѣ сж най-добритѣ и вѣрни наши другари. Възвишавайки мислитѣ и стремежитѣ ни, добритѣ книги ни запазватъ отъ лошо другаруване и връзки. Една добра книга предпазва отъ нравствена развала ония, които не сж имали интелигентни, просвѣтени родители, възпитатели или настойници, за да ги ръководятъ.“

Добритѣ книги разпрѣскватъ нашия духовенъ мракъ и ни възраждатъ духовно.

Чрезъ писмеността нашитѣ просвѣтители — равноапостолитѣ Кирилъ и Методий — създадоха основитѣ на славянската цивилизация.

Чрезъ хубавитѣ книги, написани отъ майстори-художници, се създава и пази цѣлѣста, плавна, звѣнка и омайна родната речъ.

Народъ безъ своя книга, безъ своя писмена родна речъ е изключенъ отъ културния напредѣкъ на човѣчеството. Той тлѣе подъ нѣщетата на своето народностно невежество и изчезва като отдѣлна народност или въобще изчезва отъ лицето на земята. Така сж изчезнали много варварски народи, като авари, хуни и други....

Чрезъ книгата може да се възроди единъ народъ, да се осъзнае като народностна принадлежностъ и да поведе борба за права и за духовна и политическа свобода. Такава роля у насъ изигра историята на възрожденеца Паисий презъ петвѣковното черно турско робство.

Безъ книги свѣтътъ днесъ е немислимъ, както е немислимъ безъ слънце и въздухъ,

У насъ има добри майстори на книгата, ала нѣмаме навика и обичая да четемъ доброто и полезното.

За широкото разпространение и подобрене на българската книга, трѣбва да приобщимъ нашата интелигенция къмъ нея, да създадемъ интересъ у селянина къмъ книгата и да научимъ нашитѣ възпитаници да обикнатъ и да търсятъ добрата и полезна книга.

Въ това отношение ние, учителитѣ, бихме допринесли много нѣщо чрезъ ученическитѣ библиотеки, извънкласни четения, абонаменти на вестници, списания, книжки и пр.

За създаване интересъ у селянитѣ къмъ добрата и полезна книга и особено къмъ стопанската литература, биха допринесли много народнитѣ читалища, стига тѣхнитѣ ръководители да бждатъ дейни, трудолюбиви, хора съ търпение и постоянство.

Прочее, нека ценимъ добритѣ и полезни книги и нека работимъ за тѣхното по-широко разпространение, особено тѣзи, писани отъ български автори, защото чрезъ тѣхъ минава пжтьтъ, който води къмъ свѣтлитѣ простори на националната и общочовѣшка култура, къмъ материалното и духовно благополучие, къмъ напредъка на Родината.

Пламень Огняновъ,
София

На лазурнитѣ очички

(По случай Деня на детето).

Когато майка мила грабне въ скута първенеца свой и впи погледъ въ неговитѣ очички, — тя вижда въ тѣхъ своя собственъ образъ: Чрезъ него — тя живѣе . . .

Когато баба стара хвърли крило надъ своята внучка и поиска отъ нея, звънлива пѣсень да ѝ залюлѣе, — тя чувствува подъ дѣсницата си своята надежда: чрезъ нея — като че тя пѣе . . .

Когато бащата старъ, немощень, ралото напустне, и въ нивата му бурень завирѣе, — подава той остень на своя синъ невръстенъ, заедно съ мека повеля: — Синко, отъ днесъ ти ори я! . . .

Когато планинскиятъ джбъ стигне своя апогей и съ сила вихри победи, — неволно връща клони назадъ и търси издънка да го възроди. — На нея той се осланя, нея той пази, закриля, — за нейното здраве крѣе . . .

Когато Иисусъ изрече заветнитѣ думи: — Оставете децата да дойдатъ при Мене, — чрезъ тѣхъ Той осмисли Своего учение. чрезъ тѣхъ го остави да живѣе . . .

Когато народъ нѣкой, поради несбжднати мечти, въ униние изпадне, когато по неволя знамената свие, — впива погледъ въ свойто младо племе, въ крѣхкото си поколѣние, — чрезъ него за свѣтло бждаще копнѣе . . .

Това сж истини вѣковни.

И азъ, когато видя купчинка палавци, съ разрошени косици, съ ведри и невинни очици, — въ тѣхъ виждамъ бждащето скрито, съ брилянтни надежди покрито . . . Тѣмъ давамъ живота си милъ, тѣхъ кърмя съ идеалъ къмъ ширъ . . .

VII. КНИЖОВЕНЪ ПРЕГЛЕДЪ

ВЪ ЗАЩИТА НА ЕДИНЪ ОТЪ СЪТРУДНИЦИТЪ НА СП. „ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА“. За творчеството на Николай Райновъ голѣмиятъ нашъ литературенъ критикъ г. Иванъ Радославовъ въ своята книга „Българска литература“ ето що пише: „Той е майсторъ на художествена проза. Неговото мѣсто въ развитието на българската художествена проза е едно отъ най-виднитѣ. Съ неговото творчество линията на развитието на българската художествена проза се счупва за пръвъ път — и по изнесения въ него свѣтъ, и по художествени похвати, и по изразни сръдства. Той откри единъ новъ изворъ на творческо вдъхновение и неговото начало бѣ една оздравителна реакция срещу избледнелия художественъ реализъмъ. Той създаде нови художествени сръдства и цяло неподозирано богатство отъ форми и обрати на българската речъ.“

Като голѣмъ майсторъ на художествената проза Николай Райновъ се схваща и отъ всички други наши литературни критици. Така напримѣръ, покойниятъ проф. Асенъ Златаровъ за него казва следното: „У Николай Райновъ мъдростта е нераздѣлна спътница на поезията.“ Другъ единъ познавачъ на нашата литература, покойниятъ проф. Боянъ Пеневъ, го характеризира така: „Николай Райновъ е едновременно и поведувателъ и лириченъ поетъ и живописецъ и художественъ критикъ — една несъмнена богата дарба, съчетана съ висока култура. Неговитѣ книги възкръсватъ далечното минало, тъй както не е въ състояние да го възкръси даже и най-обективното историческо изследване.“ Литературниятъ критикъ на в. „Зора“ г. Йорданъ Бадевъ и той най-ласкаво се изказва за творчест-

вото на Николай Райновъ: „Никой нашъ писателъ не вижда тъй добре презъ мъглата на вѣковетъ и съ разказитъ си да ви люлъе, сякашъ че замайва духа ви като далечна музика, както това прави Николай Райновъ. Вънъ отъ своето „богатство и чистота, езикътъ му показва необикновено грация и гъвкавост — непрекъснато се чупи и извиа въ багри и линии.“ Редакторътъ на в. „Просвѣтно единство“, г. Ал. Филиповъ, който сжщо така е единъ добъръ познавачъ на нашата литература, за творчеството на Николай Райновъ се изказва сжщо така ласкаво: „У Райновитѣ страници ние сенавесваме надъ тайни, чийто бездни се губятъ въ мраке. И чувството на величие ни обладва отъ тия творения — впечатление на могъщи постройки.“

„Този скромень деецъ, свидетелствува видниятъ книгоиздателъ г. Ст. Атанасовъ има задъ себе си само 25 годишна литературна и удивително плодотворна дейностъ — 58 голѣми труда, които затвърдяватъ окончателно името му на голѣмъ ученъ, дълбокъ мислителъ, рѣдкъ естетъ, отличенъ разказвачъ и първостепененъ стилистъ.“

Но човѣшката злоба е безкрайна. Всичко наше трѣбва да се укаля, замърси. Трѣбваше да се хвърли сѣнка и върху творчеството по единъ голѣмъ нашъ писателъ. И давайки просторъ на отрицанието, съ което сме закрѣмени почти всички българи, не другъ, а единъ български запасенъ генералъ — който може би да е майсторъ да върти сабята и да командува полкове, но да е слабъ въ познанията си на българската литература, защото две дини не се носятъ подъ една мишница — въ брой 833 на в. Отечество, органъ на запаснитѣ офицери, не спори по тактика, а по творчеството на Нико-

лай Райновъ, което не познава. Той отрича творчеството му, защото билъ безбожникъ и рушителъ на религията. За тая целъ той тенденциозно подбират цитати изъ романа „Между пустинята и живота“, като ги привежда непълно и неточно (както прави и съ цитата отъ една статия отъ Николай Райновъ). Такава критика не е критика, а критиканство и е осъдителна за единъ почтенъ човѣкъ, отъ която срѣда и да изхожда.

Що представлява романътъ „Между пустинята и живота?“ Този лириченъ романъ, както го нарича критикътъ г. Иванъ Радславовъ, е най-сжщественото отъ писателското дѣло на Райнова, не само защото е най-обемното, но и защото е най-характерното за творчеството му, тъй като тамъ сж подчертани особеноститѣ на художника и цѣлото му отношение къмъ въпроситѣ, които възбуждатъ и тревожатъ неспокойния му духъ. Тази книга е изповѣдь на неговата философия: Райновъ е изтрѣгналъ свѣтлия образъ на Христа изъ наивнитѣ легенди и сказания на миналото, за да ни го даде въ чертитѣ на обикновения човѣкъ, който израства изъ съмнѣнията и моралното разложение на времето си, до личностъ, която себужда въ себе си пълното и властно убеждение да претвори свѣта, — въ личностъ, която измупва съ собственото си страдание не само мжчата на себеподобнитѣ, но и божествения стремежъ да се изживѣе цѣлостно, да преодолѣе слабостта чрезъ най-великата саможертва, която е сждба на избрани натура. Въ него личността на Сина Божия е дадена въ една обаятелна свѣтлина, която прави още по-яръкъ ореола на неговото безсмертие. Имали по-полѣмъ моралъ отъ този съ усилия, да се откъснешъ отъ безцвѣтната срѣда на нашата действителностъ, потънала въ пороци, да се изкачишъ въ морално отношение на високо и отъ тамъ да излъчвашъ свѣтлина? Коя религия може да бжде противъ този моралъ, та и Николай Райновъ да бжде нареченъ безбожникъ, атеистъ и пр.?

— Ами цитатитѣ? — ще ни запита нѣкой критикъ, който не е прочелъ книгата. На всѣки внимателенъ е непредубеденъ четецъ, който диричестно истината, при прочита на романа ще открие, че тамъ се излагатъ честно схващанията на повечето тогавашни евреи за Христа. Тѣ не сж вѣрвали нито въ непорочно зачатие, нито въ божествеността на Спасителя. Тия евреи, споредъ евангелието, сж питали по-дигравателно: „Може ли да излѣзе изъ Назаретъ нѣщо добро?“ Авторътъ никжде не казва, че сподѣля това схващане. *Описвайки психологията на масата презъ времето на Христа и нейното безвѣрие, не ще рече, че и писателятъ Николай Райновъ е безбожникъ.* Този похватъ ние го виждаме и въ страницитѣ на Евангелието. Ако си служимъ съ сжщата логика, то и семитѣ евангелисти, които сж писали тази свещена за насъ книга, сж били безбожници.

Въ книгата „Между пустинята и живота“ нѣма нито единъ редъ, ниго едно изречение, което да обвини автора въ Богохулство или ненавистъ къмъ религията. *Напротивъ романътъ е напоенъ съ дълбоко благоговение.* Че Райновъ не е безбожникъ, ни рушителъ на религията, ни противникъ на християнството, можемъ да се убедимъ и отъ неговитѣ книги: „Сиремахъ Лазаръ“, „Въчни поеми“, „Самодивско царство“, „Сърдеченъ огънь“, „Отдавна, много отдавна“ и пр. Въ редица поеми и разкази тѣй ни дава поетично разработани религиозни теми, предимно изъ нашето минало. Никой другъ нашъ писателъ въ това отношение не е далъ по-ка-

чествено и по-напоена с морални устои работа, както Николай Райнов.

Когато се сжди за един писател, трябва да се взема всичко, което е писал, още повече въ предвечерието на един юбилей. *Не бива да се злоупотребява с отделни и преиначени изрази.* Не е родолюбиво с заблуждение да си служим за замаскиране на известна истина, защото заблуждението е на повърхността и по-лесно може да се възприеме. Истината винаги се крие въ дълбочините и всъкиму не е дадено да я намира. *Дешка Райнова*

Перник — градът на черното злато, от Николай Вълев, одобрено от М-вото на народната просвета с зап. № 1044, стр. 64, с 18 снимки, цена 8 лв.

За Перник се учи и въ отделенията, и въ класовете. Всяка година се посещава от хиляди ученици, жадни да видят рудниците. Но това, което не може да се научи от едно посещение, ни го дава авторът, който е употребил много труд, за да ни даде тая ценна книга. Въ формата на художествен репортаж, той ни предава своите впечатления и то на един крайно увлекателен език. Ние мислено вървим из рудниците и наблюдаваме изцъло процеса изкачване на ажлицата. Пред нас сж прегърбените фигури на миньорите, които въ мрачните галерии творят стопанското благополучие на страната. Съ изненада научаваме, че въ рудника живеят коне — там работят, там живеят, там и умират. Особено поетично е описанието на рудник „Куцианъ.“ От тая книга научаваме на какви опасности сж изложени миньорите. Авторът ни разказва и трогателни случаи. Интересно е наводнението въ шахта „Св. Анна“, как-

то и загиването на миньори при срутване или при пожарите въ рудниците.

Книгата е ценно помагало за ученици и учители. Доставя се от автора — ул. „Кешанъ“ № 16, София IV.

Морското момче, повесть за деца и юноши от Данчо Марчевски, издание на „Казанлъшка долина“ стр. 96, цена 15 лв.

Познатият на всички ни колега е издал тая нова книга. Действието се развива по нашето черноморско крайбрежие. Интересен е образът на момчето Лазаръ. Това сираче води живота на сираче при своя дядо — рабаръ. Трогателно е отношението му към неговия другаръ Андрея, дете на богати родители, изнежено и болнаво. Хубаво е разказана срещата на Лазара с неговия баща, който е бил моряк по чудни параходи.

Книгата се чете леко.

Дешка Райнова

Родина — Сборник за утр и забави, препоръчан от М-вото на Нар. просвета с зап. № 1552 от 16. IV. 1937 г. съставил Асен Манчев, у-тель въ с. Слатина — София стр. 280, цена 80 лв.

Въ 22 отдела съставителят се е постарал да събере стихотворения и пѣсни, които биха могли да се изнесат на сцената при различни случаи. Учителите ще намерят богат материал. Въ това отношение, ценни сж усилията на колегата да прави нашата книжнина и да подбере най-подходящото, което ще задоволи многобройните нужди на училището при участието му въ тържествата и забавите на село. Сборникът е прекрасно помагало и ще улесни твърде много работата на учителя.

Стоянъ Илиевъ

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО СТ. АТАНАСОВЪ — СОФИЯ

СИЛВЕНЪ РУДЕ

КАКЪ ДА СИ ПРОБИЕМЪ ПЪТЪ ВЪ ЖИВОТА

СРЪДСТВА И КАЧЕСТВА, НЕОБХОДИМИ ЗА ПОСТИГАНЕТО УСПЪХЪ И ЩАСТИЕ

Цена 50 лева

До сега никой още авторъ не се е занималъ така сериозно, съ толкова разнообразни сюжети изъ живота, които иматъ практическа и положителна целъ; нито пъкъ е събралъ наедно толкова неоченими факти, съвети и примѣри. Препоръчанитѣ методи и сръдства въ тази книга нѣматъ нищо общо съ магнетизма и хипнотизма. Авторътъ е извлѣкълъ своитѣ мисли и наставления изъ обикновения животъ, изъ икономическитѣ и психологически закони, съществувачи отъ вѣкове, като ги е обобщилъ и приспособилъ къмъ аспирациитѣ и нуждитѣ на всички.

По-увлекателна отъ най-интересния романъ, изложена на единъ езикъ ясенъ и художественъ, тази книга се чете съ увлѣчение отъ всички. Никой не трѣбва да пропуска случай да узнае на време всички скрити пружини на живота, да разреши практически всички мъжноти, да превъзмогне прѣчкитѣ и да успѣе.

Всѣки амбициозенъ, всѣки младежъ, ламтящъ да изпъкне въ обществото и да си пробие пѣтъ въ живота, трѣбва да чете тази книга, която е едно ценно ръководство въ случая. Достатъчно е да се прочете съдържанието на книгата, за да се види, до колко е тя интересна и важна.

Съдържание:

Щастието не иде при насъ, ние трѣбва да идемъ при него.
Самодейность, постоянство, воля; какъ се добива воля.
Възпитание на характера.
Какъ се добива самоувѣренность.
Какъ се започва.
Изкуство да се изразяваме добре.
Призвание. Начинъ да се узнае то.
Нѣма дребни нѣща въ живота.
Не чакай случая, създай го!
Схващане момента.

Петъ вида лица.
Изборъ на професия. Най-добрата професия.
Какво може да стори сама жена, и бедна.
Пренебрегнати извори.
Дребни занаяти.
Какъ се успѣва.
Богатства въ краката ни.
Свѣтътъ ни връща това, що му даваме.
Какъ се ловятъ приятели и пр.

КНИГОИЗДАТЕЛСТВО СТ. АТАНАСОВЪ — СОФИЯ

НОВЪ ФРЕНСКО-БЪЛГАРСКИ РЕЧНИКЪ

Съставенъ отъ ИВ. ДАНЧОВЪ
съавторъ на Бълг. енциклопедия

Появяването на този речникъ не би имало свое оправдание, ако не представляше редица значителни предимства, спрямо всички досегашни френско-български речници. Преди всичко посочено е точното произношение на френските думи. То е дадено по много нагледенъ и практиченъ начинъ, да може всѣки да се уплжи, какъ се произнася точно всѣка френска дума.

Точностъ и краткостъ въ поясненията, яснота въ строежа на думитѣ и фразата ще Ви помогнатъ да спестите много време и сили, за да усвоите живия говоръ на истинския парижанинъ. Спретнатиятъ видъ, здрава подвързия, хубава хартия, нови букви, ясенъ печатъ — всичко това прави отъ този речникъ удобно помагало за учебни занятия и за дѣлова работа.

Речникътъ е препоръчанъ отъ М-вото на народното просвѣщение съ окръжно № 412 отъ 31 януарий 1938 год.

ЦЕНА съ подвързията 120 лева.

Искате ли да пишете правилно?

Искате ли да говорите точно на родния си езикъ?

Искате ли да знаете, съ какви български думи може да замѣните

непотрѣбнитѣ чуждици?

НАБАВЕТЕ СИ

НОВИЯ

ПРАВОПИСЕНЪ РЕЧНИКЪ

НА БЪЛГАРСКИЯ КНИЖОВЕНЪ ЕЗИКЪ ЗА ПРАВИЛНО

ПИСАНЕ и ГОВОРЕНЕ

на книгоиздателство **СТ. АТАНАСОВЪ**

ВЪ НЕГО ШЕ НАМѢРИТЕ:

Точния правописъ на всички български думи.

Точния изговоръ (съ поставани ударения) на думитѣ.

Всички непотрѣбни чуждици въ нашия езикъ, замѣнени съ хубави български думи.

Всѣки интелегентъ трѣбва да има на рѣка този речникъ, защото отъ него ще научи много и ще си служи съ него всѣки мигъ.

Препоръчанъ отъ М-то нар. посв. № 5932, отъ 20. VI. 1933 г.

ЦЕНА 15 ЛЕВА.

Подъ печатъ е отъ нашия сътрудникъ Петъръ х. Сотировъ. учителъ въ гр. Ихтиманъ

ИСКУСТВОТО ДА ПРЕПОДАВАМЕ СМѢТАНЕ - АРИТМЕТИКА,

ръководство за основни учители. Цена 60 лв. Ония, които предплатятъ до 15 май — само 35 лв. Книгата е крайно полезна за учителитъ. Поръчки се правятъ направо до автора.

Излѣзе отъ печатъ отъ нашия сътрудникъ Ганчо Колевъ, учителъ по пѣние въ гр. Разградъ

НАШАТА ПРАКТИКА

сборникъ отъ 22 пѣсни въ общъ и народенъ тонъ на 1, 2 и 3 гласа за работа въ училищни хорове, първоначални училища и прогимназии. Пѣснитъ сж подбрани и децата съ радостъ ще ги пѣятъ. Цена 20 лв. Поръчки направо до автора.

Излѣзе отъ печатъ отъ нашитъ сътрудници Ив. Стаменовъ, юристъ, и Савка Иванова, учителка, следната необходима за всѣки учителъ книга

ПОЛОВЪ ЖИВОТЪ И ВЪЗПИТАНИЕ НА МЛАДЕЖИТЪ

Цена 10 лв. Доставка се отъ авторитъ — ул. „Попъ Грую“, 37, София.

Излѣзе отъ печатъ отъ видния нашъ общественикъ Д-ръ Михаилъ Геновски следния голѣмъ трудъ

ОБЩЕСТВЕННОСТЪ И КУЛТУРА

плодъ на многогодишни съпоставяния на теоритични изводи съ непосредното познаване на живата действителностъ. Издава кооперация „Земя и култура“ — ул. Царъ Борисъ“, 125 — София. Книгата съдържа 512 голѣми стр. Цена 65 лв.

Излѣзе отъ печатъ отъ голѣмия нашъ педагогъ Д-ръ В. А. Мановъ, редакторъ на сп. „Българско училище“ следния опитъ за психодидактиченъ анализъ

ИНТУИЦИЯТА КАТО ПРОБЛЕМЪ ВЪ ДИДАКТИКАТА

Книгата е издание на книгоиздателството ХР. Г. ДАНОВЪ, София. Стр. 112. Цена 30 лв. За тази книга ще дадемъ подробна рецензия въ кн. 8.

Можете отдѣлно да си набавите крайно интересната книга отъ шведската педагожка Елленъ Кей

ВЪКЪТЪ НА ДЕТЕТО,

премия на сп. „Педагогическа практика“. Стр. 96. Цена 30 лв. Издание на СТ. АТАНАСОВЪ, ул. „Неофитъ Рилски“, 36 — София.

Останаха още нѣколко пълни годишни течения отъ сп. „Педагогическа практика“ год. XVI (миналата година) и се изпращатъ срещу 80 лв. въ предплата. Пари и писма направо до редакцията — булевардъ „Фритъовъ Нансенъ“ 23 — София.

До Госп.....

2889 ПЛОВДИВЪ КНИГОИЗДАТЕЛСТВО
"Хр. Г. Дановъ"

Градъ (село).....

Околия.....

ДА СЕ ПРОЧЕТЕ!

На ония наши абонати, които не бѣха се отчели, изпратихме квитанции за осребяване. Абонати, не отлагайте изплащането имъ, защото всѣко повторно изпращане е придружено съ още нѣколко лева излишни пощенски разноси.

Ако нѣкои отъ абонатитѣ нѣматъ възможностъ да изплатятъ абонамента си въ момента, когато имъ се поднася квитанцията, нека помогнатъ раздавача да я задържи, докато се улеснятъ и я изплатятъ.

Изплащайте абонамента само по чекова смѣтка 39—90, защото е по-евтино — разноситѣ сж само 2 лв.

Ония абонати, които сж си платили абонамента и имъ се поднася погрѣшно втора квитанция за ново осребяване, умоляваме ги, да повърнатъ квитанцията обратно съ бележка кому сж изплатили абонамента.

Презъ тази година сп. „Педагогическа практика“ ще даде, заедно съ премята, надъ 40 печатни коли на хубава хартия и художественъ печатъ. Никое друго списание не може да даде това при този малък абонаментъ, защото сп. „Педагогическа практика“ не преследва спекулативни цели. Всичко отъ списанието отива за списанието. Всѣки неизплатенъ абонаментъ откъсва отъ страницитѣ на списанието. Затова, учителю, плати си абонамента, ако по една или друга причина до сега не си ималъ възможностъ да се отчетешъ!

Сп. „Педагогическа практика“ се пише главно отъ учители и за учители и дава изразъ на учителскитѣ копнежи и интереси. При това, списанието е и добъръ съветникъ за ежедневната работа на учителя. Учителю, плати си абонамента и не се лишавай отъ списанието ни!

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ржкописи — се изпраща на адресъ: **Дим. Правдолюбовъ**, бул. „Фритъофъ Хансенъ“ № 23, София.